

Літаратура і Мастацтва

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕНІКАЎ БССР

ПЯТНІЦА, 3 красавіка 1987 г. № 14 (3372) © Выходзіць з 1932 г. © Цана 10 кап.

ФЕСТИВАЛЬ АДКРЫВАЮЦЬ ПРЭМ'ЕРЫ

Сёння, 3 красавіка, пачынаецца фестываль мастацтваў «Мінская вясна». У мінулым нумары «ЛіМа» досыць падрабязна расказана пра задачы і арганізацыйныя асаблівасці гэтага традыцыйнага свята музычных прэм'ер, яго сёлетнюю праграму, прысвечаную 70-гадзю Вялікага Кастрычніка.

У першым фестывальным канцэрце прагучаць новыя буйныя творы беларускіх аўтараў: фантазія У. Дарохіна «Веру» на вершы Н. Гілевіча, драматычная араторыя А. Залётнева «Лісткі календара» на тэксты М. Танка, IV сімфонія Д. Смольскага. Упершыню ў Беларускай дзяржаўнай філармоніі выконваецца і Канцэрт для фартэпіяна з аркестрам армянскага кампазітара Г. Овунца: іграе гасця «Мінскай вясны» народная артыстка Армянскай ССР С. Навасардзян.

Нямала музычных прэм'ер адбудзецца і ў наступныя вечары. Апроч таго, у праграму фестывалю ўключаны і ўжо вядомыя слухачу творы беларускіх кампазітараў, апрацоўкі на-

родных мелодый, музыка Д. Шастаковіча, Д. Кабалеўскага, Г. Свірыдава, Р. Шчадрына...

Канцэрты «Мінскай вясны» — гэта і фестываль выканаўчага мастацтва музычных калектываў рэспублікі, нашых салістаў. Сярод удзельнікаў — акадэмічныя калектывы: сімфанічны аркестр БССР, народны аркестр імя І. Жыновіча, харавая капэла імя Р. Шырмы. Яшчэ — Мінскі камерны аркестр, ансамбль народнай музыкі «Свята», калектывы Дзяржтэатраў БССР: сімфанічны аркестр, хор, камерна-інструментальны ансамбль. На афішах знаёмыя імёны беларускіх дырыжораў, спевакоў, скрыпачоў, піяністаў, інструменталістаў — народнікаў. У фестывальныя дні спектаклі па творах беларускіх кампазітараў паказвае Дзяржаўны тэатр музычнай камедыі БССР.

10 красавіка ў Саюзе кампазітараў адбудзецца творчая дыскусія па праслуханай праграме фестывалю. А пакуль — добрай табе дарогі, «Мінская вясна»!

За дырыжорскім пультам — заслужаны дзеяч мастацтваў БССР лаўрэат Дзяржаўнай прэміі рэспублікі Міхась Казінец. Без канцэртнага фракта, у рабочай абстаноўцы: ідзе рэпетыцыя... На працягу ўжо многіх гадоў у выніку зацікаўленай працы мастацкага кіраўніка жыновічаўцаў з беларускімі кампазітарамі рэпертуар калектыву папаўняецца арыгінальнымі творами. Заўтра ў фестывальнай праграме Дзяржаўнага народнага аркестра БССР імя І. Жыновіча таксама прагучаць музычныя прэм'еры.

Зусім нядаўна аркестр удастоены звання «акадэмічны» — высокая адзнака яго заслуг у развіцці савецкага музычнага мастацтва.

Фота А. ДЗМІТРЫЕВА.

УНУМАРЫ:

ДНІ СВЯТА, ДНІ РАБОТЫ
ЗАКЛЮЧНЫЯ АКОРДЫ
УСЕСАЮЗНАГА ТЫДНЯ
ДЗІЦЯЧАЯ КНІГА

2—3

Назіраннямі, думкамі
пра сучасны
літаратурны працэс
дзеяцца

А. СТАНЮТА,
Л. ГАЛУБОВІЧ,
А. СІДАРЭВІЧ

5—6—7

ПАЭТЫЧНЫ ДЭБЮТ
Віктара ШУТКЕВІЧА

Заір АЗГУР —
пра Канстанцыю
БУЙЛО

8—9

ЖЫЦЦЁ—
ТАЛЕНТ—
АДКАЗНАСЦЬ

З XII з'езда мастакоў
Беларусі

10—11

НОВЫЯ
ПЕРАКЛАДЫ

Максіма ЛУЖАНИНА

14

ДНІ СВЯТА, ДНІ РАБОТЫ

СЛОВА

Георгій ГРАУБІН, паэт
(ЧЫТА):

«У БЕЛАРУСЬ УЛЮБЁНЫ ДАЎНО»

— Вашу рэспубліку наведаў упершыню, але не памылюся, калі скажу, што ў яе ўлюбёны даўно. І таму, што па-сапраўднаму захапляюся беларускай літаратурай, у якой працуе цэлая нагорта выдатных пісьменнікаў — як дарослых, так і дзіцячых, кнігі якіх з цікавасцю чытаю і чытаю сёння. І таму, што з многімі з гэтых аўтараў асабіста знаёмы. Не магу не ўспоміць незабыўную Еўдакію Якаўлеўну Лось, Сабрушу з Васіліём Віткам, пазнаёміўся з Артурам Вольскім, Уладзімірам Ліпскім.

Вытокі гэтай майб улюбёнасці — гераічнае мінулае рускага і беларускага народаў. З Забайкаллем звязаны лёсы многіх і многіх беларусаў, удзельнікаў паўстання 1863 года, якіх царызм саслаў на катаргу. Вызваліючы беларускую зямлю ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў, загінулі сотні забайкальцаў.

І вось сустрэчы на гераічнай і вечна маладой зямлі пад час мерапрыемстваў Тыдня. Уражанняў шмат. Узіраючыся ў твары беларускіх дзяцей — а дзеці ж усёй зямлі так падобныя між сабой! — зноў і зноў задумваешся, якая вялікая аднадушнасць і адзінства сёння на нас, дарослых, каб захаваць мір на зямлі, зберагчы шчаслівае дзяцінства. З нецярпеннем чакаю яшчэ адну сустрэчу. Калі яна адбудзецца — гэта ўжо залежыць ад выдавецкіх работнікаў: Васіль Вітка перанлаў мае творы на беларускую мову.

верну Трох печукоў, паглядзілі прадстаўленне скамарохаў «Маленькая гісторыя прывялікі партфель» і ялечны спектакль, прынялі ўдзел у конкурсе ілюстрацый.

А потым перад дзецьмі выступілі намеснік старшыні аргкамітэта па правядзенні Усесаюзнага тыдня дзіцячай і юнацкай кнігі ў Беларускай ССР, першы намеснік міністра асветы БССР М. Круглей, У. Разумневіч (Масква), А. Саар (Эстонія), В. Суслаў (Ленінград), А. Васілевіч, С. Барноў...

Праз залу павольна плыве вялізная чырвоная кніга са знаёмай эмблемай на воклад-

старым і добрым словам — падзвіжнікі, што ў час рэвалюцыйнага абнаўлення і перабудовы набывае асаблівы сэнс. Падзвіжніцтва — гэта апантанасць, імкненне працаваць самааддана.

Дзякуючы М. Чарняўскаму ў школе частымі сталі сустрэчы з пісьменнікамі, дзесяцімі культуры. У дні свята і сюды, вядома, таксама «прыплыла» казачная ладдзя. На сустрэчу з пісьменнікамі прыйшлі і вучні суседніх школ — 33-ай і 10-ай. Кветкамі, радаснымі ўсмешкамі віталі дзеці гасцей.

Вёў сустрэчу галоўны рэдактар часопіса «Беларусь» (і часты госць школы) А. Шабалін. Аднаго за адным прадстаўляе ён гасцей. З хваляваннем слухаюць школьнікі паэтэсу, празаіка, намесніка галоўнага рэдактара выдавецтва «Чэхаславацкі пісьменнік» Я. Нойтанаву-Мораўцаву, паэта і празаіка са Славакіі Р. Добіяша, балгарскіх літаратараў — паэта, празаіка, галоўнага рэдактара выдавецтва «Свят» А. Звяздзінава, паэта і празаіка, рудзельніка антыфашысцкага руху ў гады другой сусветнай вайны

Р. Кірава, пісьменніка з Азербайджана Х. Зія.

Госці адразу знаходзяць кантакт з аўдыторыяй, большасць з іх добра ведаюць рускую мову, і перакладчыкі амаль не патрэбны.

З увагаю слухаюць вучні Янку Брыля. Дыялог з народным пісьменнікам вядзе дырэктар М. Чарняўскі.

...У адзін з дзён Тыдня школьнікі сталіцы рэспублікі сабраліся ў Палацы культуры і спорту чыгуначнікаў імя Ільіча на ранішнік «У царстве кнігі», які вяла Э. Агняцвет. Перад дзецьмі выступілі Р. Добіяш, А. Звяздзінаў, Э. Селяніс (Літва), С. Барноў (Узбекістан).

...У мінулыя нядзелю ў Мінску з ранку імжэў халодны, слотны, зусім не вясновы дождж. Ды толькі ў хлопчыкаў і дзяўчынак, што спяшаліся ў Палац культуры Белсаўпрофа, настрой быў радасны. Палац запрашаў іх на свята, прысвечанае 30-годдзю «Вясёлкі». Яно пачалося незвычайна. Дзяцей, пісьменнікаў, усіх, хто сабраўся ў зале, вітаў сам Вася Вясёлкін, літаратурны герой,

што нарадзіўся на старонках «Вясёлкі», а потым ён і яго юныя памочнікі далі слова прадстаўнікам грамадскасці, пісьменнікам. Сакратар ЦК ЛКСМБ, старшыня Рэспубліканскай піянерскай арганізацыі імя У. І. Леніна Т. Граблеўская, першы сакратар праўлення СП БССР Н. Гілевіч, галоўны рэдактар часопіса «Малодосць» А. Грачаникаў, прадстаўнік Міністэрства асветы БССР Н. Хрысціч, Э. Авакян (Арменія) і іншыя зычач «Вясёлкі» і яе чытачам новых сустрэч і адкрыццяў. Часопіс узнагароджваецца Ганаровай граматай ЦК ЛКСМБ, Ганаровай граматай праўлення Саюза пісьменнікаў БССР, Ганаровай граматай Міністэрства асветы БССР...

Выступае галоўны рэдактар «Вясёлкі» У. Ліпскі. Ён паведамляе прозвішчы першых лаўрэатаў часопіса, якіх назвалі прадстаўнічае журы і юныя чытачы. Медаль № 1 і дыплом атрымлівае заснавальнік «Вясёлкі», вядомы дзіцячы пісьменнік В. Вітка, які летась на старонках часопіса ва ўсіх яго дванаццаці нумарах вёў «Урок думкі». Лаўрэатамі «Вясёлкі» становяцца таксама паэт А. Вольскі і мастачка А. Лось.

Свята працягваецца. У канцэрте прымаюць удзел не толькі лепшыя самадзейныя калектывы горада-героя Мінска, але і ансамбль «Шчаслівая дзевара» з горада Кірава. Мінскі школьнік Слава Нікіцін выконвае песню У. Будніка на словы А. Грачаникава «Братва палотка», а калі гучыць песня «Вясёлка» (словы С. Грахоўскага, музыка К. Цесакова), яе падхоплівае ўся зала...

...Толькі пералік самых галоўных мерапрыемстваў Тыдня зойме намала месца. Разам з гасцямі ў ім актыўны ўдзел прымалі і літаратары рэспублікі — звыш двухсот пісьменнікаў. Адбыліся сотні сустрэч. У Мінску, абласных і раённых цэнтрах праходзілі чытацкія канферэнцыі і ранішнікі, літаратурныя дыспуты і віктарыны. «Літаратурны заезд» у піянерскім лагеры «Зубраня» сабраў 250 дзяцей — членаў літаб'яднанняў, пераможцаў конкурсаў школьных сачыненняў і алімпіяд. Сапраўды, Усесаюзны тыдзень дзіцячай і юнацкай кнігі — свята, якое заўсёды з дзецьмі. І развітанне з ім — не толькі сум, але і ўпэўненасць, што ладзіць ведаў вечна плыве па краіне маленства.

...Заклучны акорд свята адбыўся ў панядзелак, 30 сакавіка, у мінскім Палацы культуры і спорту чыгуначнікаў імя Ільіча. Дзеці пабывалі тут на балі ў Папялушкі, наведалі та-

Сем дзён «плыла» казачная ладдзя з кнігамі пад ветразем ведаў і рамантыкі па краіне Маленства, і кожны з іх быў па-свойму адметны і радасны, багаты на цікавыя сустрэчы, шчодры на адкрыцці. Інакш і быць не магло, бо Усесаюзны тыдзень дзіцячай і юнацкай кнігі — не проста чарговае мерапрыемства, якіх — будзем шчырымі — у апошні час праводзіцца шмат. Тыдзень — гэта свята, народжанае ў працы. Працы думкі, творчасці, мары.

...Мінская сярэдняя школа № 54 Партызанскага раёна. Шэраг прадметаў у ёй выкладаецца на англійскай мове. Але ёсць яшчэ і свая родная, беларуская, лобю да якой школьнікам прывівае найперш дырэктар школы М. Чарняўскі. Мікалай Іванавіч належыць да тых людзей, якіх называюць

Янка БРЫЛЬ і дырэктар мінскай сярэдняй школы № 54 Мікалай ЧАРНЯЎСКІ з настаўнікамі і вучнямі.

Сімвалічная кніга ведаў перадаецца Узбекістану.

Адаін з момантаў заключнага канцэрта.

ЗЕРНЕ ПАДАЕ НЕ НА КАМЕНЬ...

У Саюзе пісьменнікаў БССР падведзены вынікі Усесаюзнага тыдня дзіцячай і юнацкай кнігі

Падвесці аператыўна вынікі зробленага, абмяняцца падзелавому думкамі... Гэта таксама адно з праяўленняў новага падыходу да справы, той прынцыповасці і галоснасці, што становіцца сёння нормай нашага жыцця.

Пачаўшы гаворку, першы сакратар праўлення СП БССР Н. Гілевіч спыніўся на тых мэтах, якія ставілі перад сабой арганізатары Усесаюзнага тыдня дзіцячай і юнацкай кнігі.

Па-першае, зрабіць сам Тыдзень сродкам ідэяна-эстэтычнага, патрыятычнага і інтэрнацыянальнага выхавання. Падругое, прыцягнуць увагу грамадскасці, чытачоў — як юных, так і дарослых — да літаратуры як магутнага выхавальнага сродку. Меркавалася таксама з дапамогай сродкаў масавай інфармацыі — друку, радыё, тэлебачання — прыцягнуць увагу да найбольш значных у ідэяна-мастацкіх адносінах кніг. Была надзея, што гаворка ў час Тыдня, у прыватнасці, на

выязным пасаджэнні рэдкалегіі часопіса «Детская литература», пойдзе аб надзённых пытаннях творчага жыцця, праблемах, якія неабходна вырашыць літаратуры для дзяцей і юнацтва ў бліжэйшы час... Задачы гэтыя, на думку Н. Гілевіча, ажыццёўлены. З удзелам літаратараў з Масквы і Ленінграда, усіх саюзных рэспублік, беларускіх пісьменнікаў у час Тыдня праведзена вялікая інтэрнацыянальна-выхавальная работа. Гэта тое зерне, якое падае не на камень. Юныя чытачы пераканаліся ў значнасці самага цудоўнага, што ёсць у кожнага з нас, — дружбе народаў. Свята дзіцячай кнігі — вечнае свята, бо пакуль ёсць дзеці, будуць і кнігі.

Л. Разгон (Масква), гаворачы пра плённасць кантактаў і сустрэч у час Тыдня, адзначыў, што гэта былі не традыцыйныя выступленні па загадзя складзенай праграме. Па-

мж літаратарамі і школьнікамі завязваліся шчырыя, непасрэдныя гутаркі. Значна ўзраслі запатрабаванні вясковых дзяцей. Шкада, што было малавата сустрэч з бібліятэкарамі — своеасаблівымі пасрэдкамі паміж юнымі чытачамі і пісьменнікамі.

Напярэдадні Усесаюзнага тыдня дзіцячай і юнацкай кнігі ў Мінску, сказаў У. Разумневіч (Масква), сёй-той заяўляў, што падобныя мерапрыемствы састарэлі, трэба шукаць нейкія новыя формы кантакту з юнымі чытачамі. Сустрэчы ў Беларусі пераканалі — Тыдню жыць і далей. Што тычыцца пэўных арганізацыйных няўвязак, дык варта сказаць пра непажаданыя замены ў складзе творчых брыгад, якія выязджалі ў вобласці. Часам атрымлівалася так, што дзеці знаёміліся з кнігамі аднаго пісьменніка, а гутарылі зусім з іншым.

Тыдзень даў добры творчы плён дзякуючы таму, што на

ім сустрэліся пісьменнікі-аднадумцы, аднолькава зацікаўленыя выхаваннем падростаючага пакалення, далейшым развіццём літаратуры для дзяцей і юнацтва, яе сувязямі з надзённымі праблемамі жыцця, рэформай школы, гаварыў Я. Акім (Масква). Нам шмат дала паездка на Гродзеншчыну. Я бліжэй пазнаёміўся з многімі беларускімі калегамі, знайшоў з імі агульную мову, у тым ліку і па такім важным пытанні, як стаўленне да народнай спадчыны.

Найлепшая радасць пісьменніку — зачытанне экзэмпляры яго кнігі ў бібліятэках, зазначыла Я. Таратута (Масква). Мы пераканаліся, як любяць беларускія дзеці кнігу. У адной з бібліятэк Анатоля Алексін, калі яму паказалі яго кнігі, зачытаная літаральна да дзірач, ён ўстрымаўся, папрасіў гэтыя экзэмпляры на памяць, абяцаючы ўзамен прыслаць новыя. І

ЎДЗЕЛЬНІКАМ ТЫДНЯ

Касым НУРБАДАЎ,
паэт
(ТУРКМЕНІЯ):
**«ПІСАЦЬ,
КАБ ВЫХОЎВАЦЬ»**

— Я па адунацыі настаўнік, тры гады працаваў выкладчыкам туркменскай мовы і літаратуры ў сваёй роднай вёсцы, быў дырэктарам сярэдняй школы. Цяпер — галоўны рэдактар выдавецтва «Магарыф», што ў перакладзе на беларускую мову азначае «Асвета». Таму з асаблівай радасцю згадзіўся прыняць удзел ва Усеаюназным тыдні дзіцячай і юнацкай кнігі.

Што дзіцячыя пісьменнікі павінны пісаць свае творы, каб выхоўваць, — аксіёма. Але звычайна паняцце напаяняецца новым зместам, калі знаёміцца з жыццём сучаснай школы, сённяшніх падлеткаў. Якімі яны прыйдуць у заўтрашні дзень, які духоўны багаж возьмуць з сабой? Гэта ў многім залежыць і ад нас, твораў. У сувязі з гэтым вялікую ўвагу неабходна ўдзяляць інтэрнацыянальнаму выхаванню сродкамі літаратуры. У Беларусі ў гэтым кірунку нямае робіць выдавецтва «Юнацтва». «Бібліятэка дзіцячай літаратуры народаў СССР» — дарчы, у туркменскім томе прадстаўлены і мае вершы — унікальнае выданне. Наша выдавецтва з 1988 года мярнуе выпускаць серыю «Крыніцы», у якой таксама будзе прадстаўляцца творы пісьменнікаў з розных саюзных рэспублік. Гонар адкрыць спецасабліваю бібліятэку дружбы выпіаў беларускай літаратуры. У час Тыдня мы дамовіліся, што ў бліжэйшы час Саюз пісьменнікаў рэспублікі падбярэ неабходныя творы.

Ліпарыт САРКІСЯН,
паэт, празаік
(АРМЕНІЯ):
**«...І КРЫШАЧКУ
АРМЯНСКАГА
СОНЦА»**

— Першая паездка, якая стала пачаткам майго знаёмства з Беларуссю, была турысцкай. Цяпер ранейшыя ўражанні падмацаваліся новымі, акрэсліўшы ў маім уяўленні воблік зямлі мужнай і гераічнай, шчодрай і працавітай. Сустрэчы з юнымі чытачамі — Мінска, Гомеля, Рэчыцы — пераканалі, што дзеці, у якой бы саюзнай рэспубліцы яны ні жылі, аднолькава мараць, сябруюць...

Найпершая задача для нас, дзіцячых пісьменнікаў, адлюстроўваць у сваіх творах свет маленьства праўдзіва, не абмяноўчы тых вострых бакоў, якія з пункту гледжання «строгай» педагогікі каму-небудзь пададуцца не вартым увагі. Менавіта да гэтага я імкнуўся ў сваіх зборніках вершаў, кнігах апавесцей і апавяданняў. З некаторымі маімі вершамі юныя чытачы Беларусі неўзабаве змогуць пазнаёміцца на сваёй роднай мове — у выдавецтве «Юнацтва» ў серыі «Бібліятэка дзіцячай літаратуры народаў СССР» сёлета выходзіць кніга армянскіх пісьменнікаў «Зоры Севана».

Прыехаўшы ў Беларусь, мы прывезлі яе дзецям і крышачку нашага армянскага сонца. Хацелася, каб беларускія і армянскія дзеці, якія і дзеці ўсёй планеты, заўсёды жылі пад мірным, сонечным небам!

Васіль ХОМЧАНКА,
празаік
(МІНСК):
**«ДЗЕЦІ
ЁСЦЬ ДЗЕЦІ»**

— Кантакты з чытачом для пісьменніка заўсёды карысныя. Яны дазваляюць правярыць, як тваё слова даходзіць да тых, каму адрасуецца. Але сустрэча з юнай аўдыторыяй — па-свойму адметная. Дзеці ёсць дзеці. Яны асабліва шчыра і неспрэчна рэагуюць на прачытанае, успрымаючы яго даверліва, няхай крыху і наіўна. І сам факт, што дзіцячай і юнацкай літаратуры прысвячаецца спецыяльны Тыдзень, радасны.

Для мяне ж гэтае свята, можна сказаць, двойное. У гэтыя вясновыя дні часопіс «Вясёлка» святкуе сваё 30-годдзе. Гісторыяй стаў той першы нумар, які выйшаў у 1957 годзе. Дык вось у ім было змешчана маё апавяданне пра Уладзіміра Ільіча Леніна «Дарагі падарунак». Нядаўна ж пабачыў свет другі нумар дзіцячага часопіса «Міш», які выходзіць як дадатак да часопіса «Советский Союз» і выдаецца на рускай і некалькіх замежных мовах. У ім ёсць і матэрыялы, прысвечаныя юбілею «Вясёлкі». Сярод іх і маё апавяданне «Мастакі».

Калі ж гаварыць пра сам Тыдзень, дык няма сумнення, што для дзяцей ён стаў сапраўдным святам. Адбылося нямаля цікавых сустрэч з пісьменнікамі, у канцэртах прымалі ўдзел лепшыя дзіцячыя самадзейныя калектывы. Для саміх жа літаратараў правядзенне Тыдня — гэта і магчыма лепш пазнаць жыццё сённяшніх хлопчыкаў і дзяўчынак.

цы, якую беражліва перадаюць з рук у рукі хлопчыкі і дзяўчынікі. На працягу Тыдня вяла яна дзяцей у свет ведаў. Цяпер настаў момант развіцця. Гучыць песня «З табою кніга», напісаная Я. Глебавым на словы Э. Агняцвет, — яе выконваюць дзіцячы хор Дзяржтэлерадыё БССР і дзіцячы эстрадны аркестр музычнай школы № 1 г. Мінска.

Эстафету ад Мінска прымае Ташкент — на старадаўняй зямлі Узбекістана пройдзе Усеаюназны тыдзень дзіцячай і юнацкай кнігі ў наступным годзе. У Мінск ён зноў вярнецца праз пятнаццаць гадоў.

Наш кар.

«Вясёлку» віншуюць госці.

Фота Ул. КРУКА.

яшчэ. У Беларусі, мы пераканаліся, бібліятэкарамі працуюць людзі па-сапраўднаму ўлюбёныя ў слова, кнігу.

Ю. Дзмітрэў (Масква) паваліўся, што толькі за два дні Тыдня выступіў восем разоў, і кожная з гэтых сустрэч з юнымі чытачамі была непадобна на ранейшую. В. Маруга (Украіна) мяркуе, што неабходна паклапаціцца, каб у рэспубліках лепш ведалі братнія літаратуры для дзяцей і юнацтва. І. Мазнін (Масква) закрануў пытанні выхавання любові да мовы, ашчаднага стаўлення да слова. В. Суслаў (Ленінград) гаварыў аб творчых кантактах паміж літаратарамі горада на Няве і беларускімі пісьменнікамі. Працягам гэтых кантактаў стаў нядаўні выпуск у перакладзе на беларускую мову твораў ленінградцаў у выдавецтве «Юнацтва». Цяпер падобная кніга беларускіх пісьменнікаў знаходзіцца ў ленінградскім аддзяленні выдавецтва «Детская литература». Ю. Кушак (Масква) падтрымаў

ініцыятыву выдавецтва «Юнацтва» рэгулярна праводзіць конкурсы на лепшы твор для дзяцей і юнацтва. Ю. Прасалкова (Масква), гаворачы аб правядзенні Тыдня, выказала і некаторыя заўвагі. На яе думку, на выязным пасяджэнні рэдкалегіі часопіса «Детская литература» гаворку лепш было павесці асобна на раздзелных секцыях, запраسیўшы больш крытыкаў, якія займаюцца пытаннямі развіцця дзіцячай і юнацкай літаратуры.

Усё лепшае, што ствараецца ў нашых літаратурах для дзяцей і юнацтва, неабходна адразу перакладаць на іншыя мовы, мяркуе І. Сабіла (Ленінград). Заслугоўвае таго і цікавая пэзма А. Красцінскага «Рэбіна над полем» — усхваляванае слова пра Міхаіла Мароза. І. Сабіла падзяліўся ўражаннем ад наведання Слуцка.

С. Быкава (Латвія) і Г. Чаркашын (Ленінград) звярнулі ўвагу на асобныя моманты

Тыдня, якія ім найбольш запамніліся, гаварылі аб сустрэчах з беларускімі пісьменнікамі, закраналі пытанні выхавання дзяцей і юнацтва на народных традыцыях, творах фальклору.

Кніжчына святая патрэбна не толькі дзецям і пісьменнікам. Гэта свята, ўсёй грамадскасці, сказаў В. Карамзаў. На жаль, не ўсюды да яго правядзення аднесліся з належнай увагай. Напрыклад, на мерапрыемствах Тыдня павінна было быць больш настаўнікаў — каму, як не ім, прывіваць дзецям любоў да кнігі.

Перад прысутнымі выступілі таксама старшыня праўлення СП БССР М. Танк і загадчык сектара мастацкай літаратуры аддзела культуры ЦК КПБ А. Бутэвіч.

Наш кар.

ЛЯ КНІЖНАЙ ПАЛІЦЫ

Падарунак дзеда Кандрата

Летась выдавецтва «Юнацтва» парадвала юных чытачоў не адной цікавай кніжкай. Аднак гэтай — асабліва адметнай, бо напісана патрыярхам нацыянальнай літаратуры Кандратам Кандратавічам Крапівой, на творах якога выхавана ўжо не адно пакаленне дзяцей. Ды дзядуля Кандрат, хоць ён ужо дзевяць дзесяткаў гадоў размяняў, па-ранейшаму даціпны, шчодры на выдумку.

Свае «Загадкі дзеда Кандрата» ён пісаў з адным жаданнем — далучыць маленькіх сяброў да моўных скарбаў, навучыць іх любіць роднае слова, лепш разумець яго семантычныя магчымаці. Задача няпростая. Як расказаць малалетнім — кніжна адрасуецца дзецям дашкольнага і малодшага школьнага ўзросту, — што такое амонімы? Ды так, каб не надакучыла было, змястоўна і адначасова проста, зразумела? Аказваецца, можна! Пацвярдзіліне таму — вершаваны ўступ да зборніка:

Чуйце, хлопчыкі,
дзяўчаткі!
Прапаную вам загадкі
Для гульні цікавай,

новай —
Трэнероўкі разумовай.
Як з людзьмі гамонім мы,
Чуюцца амонімы —
Словы духаблічныя,
Не для ўсіх прывычныя.
Як іх разгадаеце,
Вестачку мне дайце —
Я сардэчна буду рад.
З прывітаннем

Дзед Кандрат.

Пасля такога запрашэння адрозу хочацца пазнаёміцца з самімі загадкамі, якіх у кніжцы — дваццаць дзевяць. І кожная напісана так, што чытаць — адно задавальненне. Вобразна, займальна, неспрэчна. Вершы-загадкі — гэта нязмушаная гаворка дасведчанага чалавеча з ты-

мі, для каго кожны дзень ставіць дзсяткі, сотні пытанняў. У творах — аднак на нямногіх з іх, але гэта адкрыццё, крок у краіну ведаў, да пазнання свету. Калі самому якую-небудзь загадку адгадаць не ўдасца, калі ласка — адгадай побач.

Адкрываем кніжку наўзагод. Вось адна з загадак — «Бугай»:

Вам вядома рэч такая,
Што бугай раве, рыкае,
А часамі бугай
Растуць ціха у гаі.
Здзіўліць вас і вестка тая,
Што бугай яшчэ й лятае.

А гэта адгадай: «Бугай I. Дамашняя жывёліна. Бугай II. Ягады бугай (дурніцы). Бугай III. Балотная птушка.

Яшчэ адзін прыклад. Загадак называецца — «Калена»:

Тут гаворка пра калена...
Знаю я кален нямыла:
Ёсць калена у палена,
Ёсць калена у метала.

Паглядзі сюды-туды,
Яго ўбачыш і ў вады.
Ёсць калена ў салаўя —
Гэта добра знаю я,
Што ёсць у чалапека,
Гэта знае й недарэка.

Адгадак ажно пяць, бо калена называюць крывізна дрэва і месца згібу металічнага вырабу. Ёсць калена ў рані, калена салаўйнай песні і, канечне ж, калена на назе.

Астатнія загадкі таксама пазначаны арыгінальнасцю, аўтарскім умением ствараць адпаведны настрой, абуджаць фантазію дзяцей. Добра стасуюцца да твораў і ілюстрацыі А. Алесандравіча, што вызначаюцца шчодрасцю задумы, значнай вобразна-выўленчай напоўненасцю. Адным словам, падарунак дзеда Кандрата будзе даспадобы яго юным сябрам.

Алесь МАРЦІНОВІЧ.

«ВЕТРАЗЬ»-1987

Чарговы, другі выпуск штогодніна «Ветразь» (Пісьменнікі народаў СССР і замежных краін — дзеці), які выпускае выдавецтва «Юнацтва», — асабліва. У ім прадстаўлены аўтары з усіх рэспублік Савецкага Саюза, а раздзел «Садружнасць» знаёміць з прыгоднічнай апавесцю Веняліна Вылканава (Балгарыя), вершамі Отана Жупанчыча і апавяданнямі Бранкі

Юрцы (Югаславія). Зборнік пабачыў свет пад час Усеаюназга тыдня дзіцячай і юнацкай літаратуры, што праходзіў на Беларусі.

Сярод перакладчыкаў — Р. Бардулін, В. Вітка, А. Вольскі, Н. Гілевіч, Я. Курто, В. Маслоўскі, С. Міхальчук, Ю. Свірна, В. Сёмуха, І. Чарота і іншыя.

В. МАЛЕВІЧ.

ЛАЎРЭАТЫ ЧАСОПІСА «ПОЛЫМЯ»

Рэдакцыйнай калегіяй прысуджаны літаратурныя прэміі часопіса «Полымя» за лепшыя творы прозы, паэзіі, лепшы нарыс і публіцыстычны артыкул, лепшы літаратурна-крытычны артыкул, апублікаваныя ў 1986 годзе.

У галіне прозы першую прэмію атрымаў В. Бынаў (апавесць «Кар'ер»), другую — А. Карпюк і Г. Марчук (раманы «Нарані» і «Кветкі правінцы»). У галіне паэзіі першая прэмія прысуджана В. Вітку (паэма «Тры хаты»),

другая — пасмяротна — А. Кабановіч (падборка вершаў «Святло Радзімы»).

За артыкул «Час одуму» П. Садоўскі атрымаў першую прэмію ў галіне навукі.

У галіне крытыкі і літаратуразнаўства лаўрэатамі сталі: першая прэмія Г. Кахановічу (рэцэнзія «Папаўняючы карту памяці» і «Каб час далёкі не маўчаў»), другая — А. Мальдзісу (рэцэнзія «Рэнесанскай і барочная кніга Беларусі»).

Госцем Саюза пісьменнікаў рэспублікі быў член Палітбюро Цэнтральнага Камітэта Народна-Дэмакратычнай партыі Афганістана, старшыня Саюза пісьменнікаў Дэмакратычнай Рэспублікі Афганістан Г. Панджшэры.

Як прызнаўся госць, наведанне Беларусі для яго прыемнае тым, што завочна ён ведае нямаля пра нашу рэспубліку з расказаў свайго брата, які вучыўся ў Беларусі і дзяржаўным політэхнічным інстытуце.

Гэтая ж сустрэча яшчэ раз пераканала, што ў лёсах беларускага і афганскага народаў шмат агульнага, агульнага ў іх і задачы ў барацьбе за мір, супраць пагрозы тэрмайдзернай вайны.

На памяць Г. Панджшэры падарыў сваім беларускім калегам кнігу сваіх новых вершаў, якая мае сімвалічную назву — «Пасланне дружбы».

Злева направа: В. Зуёнак, М. Танк, Г. Панджшэры.

Фота Ул. КРУКА.

Любоў ФІЛІМОНАВА

Папытайся ў сябе...

«Ветэранаў абслугоўваем без чаргі...»
(З аб'явы ў майстэрні абутку).
«Чарга — катэгорыя амаральная. Яе трэба аб'явіць па-за законам».
(Зорый Балаян, артыкул «Чарга», «ЛГ», 27.08.86 г.).

Усіх не накорміш салдацкім пайком, бывала.
І ўсё ж у хаце чужой
міжволі рука даставала
Апошняе з кайстры—
акраец хлеба і сала.
На лаўках дзеткі сліну каўталі,
іх многа, а сала — мала...

Салдат з вайны
дарогаю доўгай
вяртаўся дамоў
Праз голад,
даўжэзныя чэргі ля магазінаў,
Праз роспач, разруху,
бездапаможнасць удоў.
«Усё хутка зменіцца, — думаў,—
доўга так быць не павінна».

Франтавікі былыя
ў рабоце тон задавалі.
Нават у мірным жыцці
кампрамісаў не прызнавалі.
— Ну, — спекулянты казалі, — вош тылавая,
На дэфіцытах раз'еўся?
За што ваявалі?!

Ні куля бандыцкая іх не брала,
ні бюракраты.
Не за сябе —
за будучыя пакаленні,
Нібы ў прарыў,
на разруху ішлі салдаты.
Загартавана ў агні
было іх сумленне.

...Час кампрамісы шукае,
ці мы іх знаходзім?
Вось ветэран ідзе ўздоўж чаргі,
ідзе пры народзе.
Най табе яблычкаў імпартных,

без чаргі, дарагі.
Можна, тады не падумаеш ты
пра другіх з той чаргі?

Хто гэтую форму пашаны
прыдумаць спяшаўся?
Відаць, усё тыя,
хто па тылах аціраўся?
Не сахарынам яны гандлююць цяпер —
«спецаказамі»,
Зноў дэфіцытам, чаргой
ды прыгожымі фразамі.

Быў ты, дзядзька Саша,
ротным калісь запывалам.
Стаў пры сям'і, дзядзька Саша,
штатным цяпер даставалам.
І не тады ўспамінае радня цябе,
як салюты грывяць,
А ўспамінае часцей,
калі трэба нешта дастаць.

— Бацька, даюць апельсіны,
табе без чаргі можна ўзяць...
— Дзеду, аддай чаравікі ў рамонт,
табе ж не стаяць...

Просьцяць: пляменніца, братава, ўнукі і дзеці...
Просьцяць суседзі, сябры...
Ветэранава доля:
Запіс на гарнітур «Людавік» —
дзядзька Пеця...
Узяць памідораў саліць без чаргі —
дзядзька Коля...

Гонар, слава, пашана, ды медалі —
святое.
Толькі паёк з дэфіцытнай каўбаскай пры
гэтым — не тое!
Той, хто зблытаў аднойчы гонар і дэфіцыты,
Ён умеў заўсёды
ў любую часіну быць сыты.

Дзядзька Пеця і дзядзька Коля,
што ж гэта такое?
Вы ж не прывыклі дзялком
здавацца без бою?
Ці толькі ў тым
ветэранава доля ваша?
Ты папытайся ў сябе цяпер,
дзядзька Саша...

«ЛІМ» ПАВЕДАМЛЯЕ

УЗНАГАРОДЖАНЫ ГРАМАТАМІ

Беларускія кампазітары П. Альхімовіч, Э. Зарыцкі, Л. Захлеўны, М. Літвін, І. Лучанон, У. Солтан, Э. Ханок узнагароджаны Ганаровымі граматамі праўлення Саюза кампазітараў ССРС. Так адзначана іх актыўная работа па культурным абслугоўванні насельніцтва раёнаў Беларусі, якія пацярпелі ад аварыі на Чарнобыльскай АЭС.

ПРЫЗ—ХОРУ БДУ

Тры дні працягваўся ў Каўнасе міжрэспубліканскі конкурс хораў вышэйшых навуковых устаноў «Ювэнтус-87», у якім удзельнічалі 18 хораў з Прыбалтыі, рэспублік, РСФСР, Украіны, Арменіі і Беларусі. Спецыяльны прыз прысуджаны народнай харавой капэле Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта імя У. І. Леніна і яе салісту А. Стаманаву.

НАЗВАНЫ ЛЕПШЫЯ

Узнагароды СТД БССР да Міжнароднага дня тэатра

Па даўняй традыцыі напярэдні Міжнароднага дня тэатра, які штогод святкуецца 27 сакавіка, адзначаюцца творчыя дасягненні актэраў, рэжысёраў, сцэнографіў, крытыкаў і тэатразнаўцаў. Вось і сёлета прызам узнагароджаны грашовымі прэміямі і граматамі вялікую групу творчых работнікаў тэатраў рэспублікі.

Сярод лаўрэатаў СТД БССР вылучылі майстры Дзяржаўнага тэатра оперы і балета Л. Бржагоўская і А. Саўчанка і дэбютант коласаўскай сцэны М. Краснабаеў, рэжысёры-пастаноўшчыкі В. Елізар'еў і Я. Наталаў, актэры-купалаўцы Г. Фёдарова і Г. Маллюсіні. Адзначаны выканаўцы роляў у спектаклях «Апошні наведвальнік» у Рускім тэатры БССР (Р. Янкоўскі, У. Шлестэў, В. Саладзілаў) і «А заўтра была вайна» ў Гродзенскім абласным

драматычным тэатры (С. Літвінён, А. Красінава, М. Емяльянаў). Найбольш плённымі прызнаны работы сцэнографіў Б. Герлавава («Буря», «Апошні журавель» у Акадэмічным тэатры імя Янкі Купалы), У. Жданова («Сільва» ў Дзяржаўным тэатры музычнай камедыі БССР). У ліку узнагароджаных — прадстаўнікі ўсіх тэатральных калектываў рэспублікі.

Падведзены вынікі конкурсу на лепшыя праблемныя артыкулы, творчы партрэт, рэцэнзію. Прэміямі адзначаны выступленні ў друку вядучых прадстаўнікоў «крытычнага цэха» — А. Сабалеўскага, Г. Шчарбаковай, Б. Бур'яна, Ю. Чурко, Л. Брандавоўскай, Г. Барышава, Т. Гарбчанкі і іншых. Сярод пераможцаў — лімаўскія публікацыі «Закон няўлоўнасці» А. Ганчарова і «Пятая сцяна» Г. Алісейчык.

«КНИГА І ПРОЗА ЖЫЦЦЯ»

Пад такім загалоўкам у «Ліме» быў змешчаны артыкул, у якім ішла размова аб надзённых праблемах прапаганды мастацкай кнігі, аб з'явах, якія перашкаджаюць гэтай справе, аб фармалізме ў рабоце таварыства кнігалюбаў.

Рэдакцыя атрымала адказ з рэспубліканскага праўлення Добраахвотнага таварыства аматараў кнігі БССР за подпісам першага намесніка старшыні РП М. Стукалава і сакратара З. Сап'янік. У ім, у прыватнасці, гаворыцца:

«Час патрабуе павысіць ролю пярвічных арганізацый таварыства, паўней выкарыстоўваць іх ідэалагічны патэнцыял, удасканальваць формы прапаганды грамадска-палітычнай, галіновай, мастацкай літаратуры. Карэннага паляпшэння патрабуе прапаганда беларускай кнігі.

Прынцыпова ўзняты ў артыкуле пытанні грамадскага кнігараспаўсюджвання, барацьбы з такой негатыўнай з'явай, як «нагрузка».

Арганізацыйна выканаўчае бюро РП ДТК БССР прыняло пастанову, у якой указана:

Крытыку на адрас работы рэспубліканскага праўлення ДТК БССР лічыць правільнай. Адрэду прапаганды РП ДТК БССР, праўленням абласных, гарадскіх і раённых арганізацый ДТК БССР па-дзелавому арганізаваць аказанне метадычнай дапамогі ў правядзенні масава-прапагандыскай работы з кнігай у працоўных калектывах, беручы на ўзбраенне ўсё лепшае, што народжана практыкай. Актывізаваць работу метадычных саветаў і секцый. З кіраўнікамі метадычных фар-

міраванняў абласных праўленняў ДТК правесці семінары па працягу першага паўгоддзя. Адказаць за правядзенне семінараў ускласці на адрэду прапаганды РП ДТК БССР.

Для паляпшэння прапаганды беларускай літаратуры ў арганізацыях кнігалюбаў:

— больш актыўна прыцягваць пісьменнікаў і работнікаў выдавецтваў «Мастацкая літаратура» і «Юнацтва» да работы па прапагандзе беларускай кнігі, устанавіўшы дзелавы кантакт з Бюро прапаганды Саюза пісьменнікаў БССР;

— актывізаваць сустрэчы з беларускімі пісьменнікамі і пэтамі непасрэдна ў працоўных калектывах на графіках, складзеных з Бюро прапаганды мастацкай літаратуры СП БССР і бібліятэкамі. Праўленням абласных, гарадскіх, раённых арганізацый прадугледзець што-квартальнае планаванне мерапрыемстваў па прапагандзе беларускай кнігі.

Сумесна з Дзяржаўнай бібліятэкай БССР імя У. І. Леніна сістэматычна вывучаць попыт чытачоў на творы беларускіх пісьменнікаў, уносіць прапановы ў Дзяржкамвыд БССР па перавыданні кніг, якія карыстаюцца найбольшай папулярнасцю;

— больш актыўна прыцягваць пісьменнікаў і работнікаў выдавецтваў да работы саветаў, секцый як пры рэспубліканскім праўленні, так і абласных арганізацыях ДТК БССР;

— з мэтай аказання метадычнай дапамогі ў арганізацыі ДТК Брэсцкай вобласці накіраваць туды членаў секцыі РП ДТК БССР;

КЛОПАТЫ ПЕРАКЛАДЧЫКАУ

Секцыя перакладу і літаратурных узаемасувязей СП БССР абмеркавала вынікі работы за мінулы год.

З дакладам выступіў М. Кеняка, адзначыўшы істотныя дасягненні перакладчыкаў, ён падкрэсліў, што апошнім часам зменшылася колькасць перакладаў з падрэдкаўнікаў і з моў-пасрэдніц, адбыўся прыток маладых перакладчыцкіх кадрў. Разам з тым, яшчэ шмат праблем з пашырэннем «геаграфіі» беларускага перакладу. Заключэнне выклікае стан перакладу беларускіх пісьменнікаў на рускую мову.

На думку садакладчыка У. Мархеля, які спыніўся на стане тэорыі і крытыкі перакладу, не адпавядаюць сур'ёзным патрабаванням рэцэнзіі на перакладныя выданні, мала з'яўляецца праблемных арты-

кулаў. Большасць публікацый гэтага плана належыць не крытыкам, не навукоўцам, а сямім практыкам.

Другі садакладчык А. Шаўня зазначыў, што рэдакцыйныя калегіі штогодніку «Далігляд» і «Ветразь» існуюць фармальна, да ўкладання іх амаль не маюць дачынення ні яны, ні актыўны перакладчыцкі цэх, які павінен праводзіць папярэдняе абмеркаванне перакладных твораў, рэгулярна ацэньваць зброенае, у нейкай ступені планавачы і рэгуляваць працэс.

У гаворцы прынялі ўдзел Я. Семянон, А. Асташон, К. Шэрман, В. Рагойша, а таксама ўкраінскі пісьменнік Р. Лубіўскі, які спыніўся на праблемах украінска-беларускіх сувязей.

І. ЧАРОТА.

НА МУЗЫЧНАЙ СЦЭНЕ

СОТАЯ СУСТРЭЧА З НЕСЦЕРКАМ

Папулярны фальклорны герой, які ўвасобіў лепшыя якасці беларускага народа, — не сумненна, Несцерка. Сёння без гэтага героя цяжка ўявіць творчасць калектыву Дзяржаўнага тэатра музычнай камедыі БССР. У яго рэпертуары спектакль «Несцерка» — доўганыхар. Ён створаны на лібрэта Вітала і Артура Вольскіх кампазітарам Рыгорам Сурусам. Смеласцю, гумарам, прыроднай дабрывай і дасціпнасцю, абавстранным пачуццём справядлівасці адметны герой спектакля, увасоблены Канстанцінам Лосевым. З 1979 года «Несцерка» на сцэне тэатра. Сёлета 5 сакавіна ён праішоў у соты раз: радасная падзея ў нашым музычным жыцці.

— Словамі ўдзячнасці хочацца ўспомніць сёння пастаноўшчыкаў спектакля, — гаворыць кампазітар Р. Сурус. — Музыканы кіраўнік пастаноўшчы Іосіф Абраміс з пачатку сваёй работы ў тэатры цэпла аднёсся да «Несцеркі». Трэба сказаць пра работу іншых дырыжораў: Ві-

тара Валатковіча, Анатоля Лапунова, Аляксандра Сасноўскага, рэжысёра-пастаноўшчыка Барыса Уторава, адзначыць фантазію сцэнографі Барыса Герлавава. Сапраўднае веданне беларускага народнага танца паказаў у пастаноўцы народных сцэн балетмайстар Сямён Дрэчын. Захоплена працуе з хорам хормайстар Н. Андросава.

Цяпер, на сотым паказе, спектакль выглядаў яшчэ больш зладжаным, чым на прэм'еры. Актэры, літаральна ўсе, радасна, быццам імправізуючы, іграюць гэтую народную камедыю і захапляюць публіку.

Галоўнай заслугой кампазітара можна лічыць плённае ўвасабленне ў «Несцерку» беларускага нацыянальнага меласу, народны каларыт музыкі спектакля. Не выпадкова менавіта «Несцерка» наш тэатр музкамедыі адкрыўся гастролямі ў Ленінградзе, Гомелі, Віцебску, Бабруйску. Гэты твор быў пастаўлены на Украіне ў Нікалаеўскім музычным тэатры.

У час XII Сусветнага фестывалю моладзі ў Маскве, калі ў парку культуры і адпачынку імя Горнага, у Беларускім культурным цэнтры выконваліся ўруйкі са спектакля, галоўным героем дня, гаспадаром і цэнтрам увагі быў сам Несцерка — Канстанцін Лосеў. Да яго падыходзілі людзі, разнамоўныя галасы цікавіліся: што гэта за

вобраз — Несцерка, як зроблены ягоны ўбор, цікавіліся нейкімі моўнымі абаротамі, распыталі пра беларускія звычкі, традыцыі. І на роспыты артыст знаходзіў цікавыя адказы, рэагаваў жыва, мудра, дасціпна, у духу вобраза. Жывы Несцерка, быц-

цам сышоўшы з музычнай сцэны, апынуўся сярод сённяшніх людзей.

А. ВАЙНШТЭЙН.

Закончыўся соты спектакль «Несцерка». На сцэне (злева на-

права) пісьменнік А. Вольскі, дырыжор А. Сасноўскі, звышслужаны дзень мастацтваў БССР Р. Сурус, актэры Р. Харык, рэжысёр В. Утораў, заслужаны артыст БССР К. Лосеў.

Фота Ул. КРУКА.

ТОЕ, ШТО перашкаджае зараз літаратурнай крытыцы, стаіць, канечне ж, і на шляху крытыкі сацыяльнай, скіравана супраць агульнаграмадзянскага нашага пафасу.

Гэта, зразумела, супраціўленне ўсяго коснага ў літаратуры, мастацтва, у жыцці грамадства — супраціўленне даўняе і ўпартае, а ў апошні час, пры адкрытым, настойлівым патрабаванні галоснасці, парою і жорсткае.

Крытыка стала лягчэй — яе перасталі трымаць за рукі.

І крытыка стала цяжэй — яе «аб'ект» як бы адступіў на задня падрыхтаваны пазіцыі, заняўшы свае доўгачасовыя абарончыя збудаванні, і адбіваецца ўсімі праўдамі і няпраўдамі, іграючы на тым жа прыцыпе галоснасці.

У гэтых новых умовах, пры ўзрастаючай свабодзе знешніх дзеянняў, у крытыцы сталі выразней бачыцца яе ўнутраныя складанасці. Яна даўно адвыкла ад барацьбы за ўласную годнасць (а часам і ад магчымасці гэтай барацьбы), і гэта дало сябе адчуць.

Возьмем крытыку ўсесаюзнаю.

Не за дэка, не за год і не за два да апошняга пісьменніцкага з'езда, завучаная і затурканая з усіх бакоў, уся ў даўгах і папроках, яна пачала часцей звяртацца да самой сябе. І, нягледзячы на пагрозу пэўнай герметызацыі, тут было нямаля карыснага — ад дыскусій аб тым, якой ёй, крытыцы, быць, да партрэтавання найбольш яркіх дзеючых у ёй асоб. Карыснага, бо ад матэрыялаў уласнае практыкі яна рыкашэціла ў тую агульналітаратурную рэальнасць, куды не заўсёды магла ці ўмела выйсці наперад. Быццам перад дэкай дарогай аглядала яна сябе, пераконваючыся, што ёсць і сілы, і характар, што лепшыя яе прадстаўнікі па-ранейшаму не збіраюцца здаваць сваіх пазіцый. Карысна было разгледзець і сваю заклапочанасць самавыяўленнем, і залішнюю проста-лінейнасць, непатрэбную мітусню або засяроджанасць на дрэбязях — следства ўсё той жа ранейшай зацюканасці.

Крытыка крытыкі рабілася сапраўды значным бокам літаратурнага працэсу, а не толькі аб'яўленай рубрыкай, фармальным азначэннем справы.

І вось настаў час ад самааналізу пераходзіць да адкрытых фронтальных работ і яшчэ больш старанна клапаціцца пра тое, лепшае ў сучаснай літаратуры, што можа скласці духоўную, маральную каштоўнасць грамадства, нашай шматнацыянальнай культуры. І настаў час яшчэ больш рашуча абараняць гэту каштоўнасць ад фальшывай глыбакадумнасці і кідкай, стракатай пошласці псеўдалітаратуры і псеўдамастацтва, якія ва ўсе часы, відаць, пераважаюць колькасна і, як хвост каметы, прыкметны болей, чым ядро.

Зразумела, усё гэта вельмі і вельмі цяжка. Тым больш, што тая даўно неабходная норма літаратурнага жыцця, якой, па-вольле справядлівых слоў І. Дзядкоў, павінна быць «свабоднае крытычнае абмеркаван-

не ў друку любога твора» («Літ», 1986, № 32) — нормы гэта яшчэ не дасягнута.

Занадта многа самалюбства. Занадта многа «сатыры і личности», калі выкарыстаць выраз Гогаля.

На жаль, падобнае — «як у цэнтры, так і на месцах».

Бясспрэчны лідэр у сучаснай беларускай крытыцы — А. Адамовіч, ён жа — адзін з лідэраў крытыкі ўсесаюзнай. З большай ці меншай рэгулярнасцю ў цэнтральным друку выступаюць В. Каваленка, М. Тычына, М. Стральцоў. (Непапраўнымі для нас сталі страты Р. Бяроз-

не часта, вядома, на жаль, вельмі добра...

У беларускай крытыцы зараз работы — прашма.

Глыбока прааналізаваны вопыт літаратуры аб вайне. Але праблема падтрымкі яе маральнага максімізму ідэальнымі імкненнямі маладой літаратуры пра сучаснасць яшчэ патрабуе свайго асэнсавання.

Сур'ёзна даследаваны дакументальна-публіцыстычны пачатак у сённяшняй прозе. Аднак пытанне аб яго суадносінках з пачаткам мастацкім — не простае і заклякае да новага роздуму.

ўсведамляючы гэтага.

Аднак што ж цікавага ў пэрыядычным пакаленні, калі так лёгка вылучаюць блізкасць яго прадстаўнікоў замест непадобнага, непаўторнасці, чаго і патрабуе заўсёды мастацтва? (Блок, напрыклад, бачыў літаратуру як «сумму личностей»). І ці не крытычнымі разважаннямі пра тэматычную блізкасць паэтаў таго або іншага пакалення міжволі «санцыяналізуюцца» тая вузкасць лірычнага выказвання, калі эксплуатаецца аўтабіяграфічны матэрыял, не тое што не перажыты, а нават яшчэ і не пачуты як след унутраным слыхам? А мы ўсё — пра «пакаленні» і «ўплывы»: такая прага творчага «калектывізму»...

Дый наогул не пашкоджана б нам часам адрывацца ад непа-

Аляксандр СТАНЮТА

У ГАСЦЯХ І ДОМА

Старонкі
крытычнага
дзённіка

кіна, потым В. Бечыка і А. Кабаковіч). Чытачу, які цікавіцца пытаннямі мастацкага перакладу і міжнацыянальных літаратурных сувязей, вядомыя А. Яскевіч і В. Рагойша. Артыкулы і рэцэнзіі В. Палтаран, Ю. Канэ, Т. Бондар, Т. Чабан, В. Ліпневіча, В. Тараса, А. Сідарэвіча таксама могуць быць залічанымі ў актыўнасць нашай крытыкі, што выходзіць на старонкі цэнтральных выданняў.

Даволі гэтага ці мала? Як, мабыць, і ў іншых рэспубліках, нам хацелася б большага — і справа не ў колькасці іменаў, а, так сказаць, у глыбіні ворыва, калі мы знаёмім чытачоў краіны з нашым літаратурным полем. А што да вастрэйшых выступленняў, дык у гасцях яна да апошняга часу нярэдка была большай, чым дома.

Прычыны? Яны, відаць, тыя ж, што і ў літаратурным жыцці другіх рэгіёнаў. Усё той жа правінцыялізм, нават нейкая местачковасць, што праз дрымотна прыплюшчаныя вейкі пільна сочыць па парушэнні заведзенага ўтульнага парадку. І ўсё той жа псеўдапатрыятызм з яго маўклівым прадпісаннем нічога «такога» не гаварыць пра свае складанасці. Прапапоўваецца нават вучыцца ў літаратуры іншых рэспублік, якія «умеюць паказаць тавар з лепшага боку». Што ж, хтосьці, напэўна, і сапраўды гэта ўмее. Але даваць падобныя парадкі крытыкам сваёй рэспублікі — ці не азначае гэта свядома блытаць іх з карабейнікамі або агентамі гандлёвай рэкламы? Вельмі, канечне, патрыятычна ў адносінах да «землякоў»!

Ніхто не спрачаецца, нельга жыць і дыхаць адной «кр-р-рытыкай» — ні ў літаратуры, ні ў жыцці наогул. Аднак кліч «Без крытыкі!» сёння надта ўжо нагадвае вядомае «Без панікі!». А да чаго можа прыводзіць на справе гэта патрабаванне, калі яго ўжываць заліш-

Даволі грунтоўна разгледжана творчасць вядучых пісьменнікаў сучаснага літаратурнага працэсу, у прыватнасці, В. Быкава. Разам з тым да значна шырэйшых абгульненняў прывяло б, думаецца, даследаванне быкаўскіх гераічных характараў у сувязі з універсальнай мастацкай ідэяй стаічнага супраціўлення чалавеча злу і ўласнаму трагічнаму лёсу (што так прыкметна, напрыклад, у Фолкнера).

А вынікі ўзаемадзеяння беларускай крытыкі з навуковай думкай? Яны выйгралі б і ад больш частых выходаў у сферу філасофскай эстэтыкі, дзе на матэрыяле нацыянальнай класікі ўжо так многа зроблена, у прыватнасці, А. Майхровічам.

І нарэшце, ужо проста недапушчальна для літаратурнай крытыкі так мала, як гэта робіцца ў нас, пісаць пра драматургію. Тым больш, што сама яна, маючы агульнапрызнаны дасягненні, стаіць і перад складанымі праблемамі, не вырашанымі пакуль у многіх яе аўтараў, не выключваючы і вядучых — А. Дударова, А. Петрашкевіча, М. Матукоўскага. Гэта, па-першае, неапраўданае зніжэнне актуальнасці зместу ўжо да нейкага газетна-«прыкладнага» ўзроўню; а па-другое, размыванне драматургічнай структуры стыхій прозы, што вядзе да шматслоўя і сцэнічнай статыкі пры вырашэнні нават драматычнай самой па сабе «ваеннай» тэмы.

Так, працы ў крытыцы зашмат — але няма і яшчэ і перашкод, у тым ліку, і метадалагічнага, так сказаць, плана. Некаторыя з іх існуюць у нас «па аналогіі» з агульнай сённяшняй літаратурна-крытычнай практыкай. Узятцё хоць бы звыклае ўжо мысленне «пакаленнямі» ў крытыцы пазіцый, калі ствараецца ілюзія шырокага па часе агляду. А калі «пакаленне», то абавязкова — і «еднасць». Прытым яе шукаюць ужо і як стылістычную, жанравую і г. д. падчас нават не

срэдня літаратурнага матэрыялу, выходзячы на тэмы грамадскага жыцця, у публіцыстыку.

Добра, што трохі паменшала ў нашай крытыцы кампліментарнасці. А то некаторыя рэцэнзенты (ужо даўно аднойчы пісаць пра гэта) вельмі нагадвалі каманду, якая што ёсць сілы стараецца не забіць гол у чужыя вароты, каб іх гаспадар яшчэ на сезон застаўся ў вышэйшай лізе. Гледзячы (чытачы) бачылі гэта і смяяліся, а рэцэнзенты, як кажучы ў спорце «ратавалі гульню».

Добра і тое, што не практыкуюцца пакуль у нас тое заігрыванне (дзелі дыскусій) з чытачом, калі ён раз-пораз «ставіць праблему» перад беднай крытыкай, а яна спахапляецца: так-так, не бытам жа адзіным, але і быццём. Хоць сама даўно ўжо выказвалася ў сэнсе таго, што вышэй, маўляў, кроквы, цесляры!

Затое ёсць у нас складанасці свайго, асаблівага каларыту. Лічыцца, што сапраўды нацыянальнае, беларускае ў чалавечым характары, у жыццёвым плане наогул пазначанае, апроч усёго, рысамі своеасаблівай мяккасці, сціпласці, нягучнасці ў знешнім выяўленні. Магчыма, гэта так. Але ёсць пісьменнікі, крытыкі, якім здаецца не самабытным, чужым, занадта разнім тое іржае, што не спалучаецца, на іх погляд, з гэтымі якасцямі ў літаратуры.

І тут трэба сказаць аб феномене А. Адамовіча, які для шэрагу нашых літаратараў стаў нялёгкай псіхалагічнай праблемай з прычыны адметнасці свайго таленту і творчага тэмпераменту. Праблема гэта перажываецца імі востра, хваравіта і «вырашаецца» ў тоне і выказах агрэсіўных, якія ніяк не стасуюцца да сціпласці, мяккасці і г. д. Усё гэта зноў было прыкметна ў артыкуле Г. Шупенкі («Літ», 1986, № 19). Як ужо адзначалася ў крытыцы (М. Мушыньскі, «Полымя», 1986, № 10), імя А. Адамовіча, не названае, лёгка працывалялася ў тым артыкуле па чытатах. А яго грамадзянская пазіцыя, спосаб выказвання называліся «клікуістам» пісьменніка, якому «цесна ў рамках нацыянальнай традыцыі».

Няма сэнсу падрабязна гаварыць аб традыцыі, зразуметаў

тут як эпігонства, а не спадчынасць. Аднак не лішнім было б сказаць, што А. Адамовічу сапраўды цесна — але ўжо ў рамках аднаго толькі ўласна пісьменніцтва. Магчыма, гэта якраз той выпадак, калі яно ўжо пераадолюе пазіцыю падзвіжнікам страснай, патрэбнай усім думкі, ідэі, якую нельга да канца выказаць у адным ці некалькіх творах, каб потым узяцца за штосьці іншае. (Хіба ж гэта не «ў рамках» гуманістычнай, грамадзянскай традыцыі як рускай, так і беларускай класікі, — прыгадаем Някрасава, Талстога, прыгадаем Купалу: «Я не паэта...»). І, магчыма, жанр, у якім спавадаецца, перасцерагае і будзіць нас А. Адамовіч, — гэта менавіта страсці, не біблейскія, а сённяшнія пакуты сумлення, боль чалавека і пісьменніка, які самааддана служыць ідэі-пачуццю недапушчальна сці агульнай пагібелі... Трэба ж нарэшце ўслухацца!

Але дзе ж там слухаць другога, калі мы, бывае, не жадаем, не ўмеем як след прыслухацца нават да саміх сябе. Мы занадта нецярплівыя. Ісціна нараджаецца ў спрэчцы... Так? Але ў наш спрактыкаваны, вытанчаны век яна нярэдка ў спрэчцы якраз і гіне. Не, ісціна, хутчэй за ўсё, нараджаецца ў згодзе, у любові. Ці, па меншай меры, у цяперанні і цярынімасці.

Мы залішне прывыклі да крытыкі толькі ад сваёй печкі. Няма таго, каб паспрабаваць спачатку ўбачыць праўду апанента, бязбоязна ўвайсці ў яе, аглядзецца і тады ўжо рухацца далей, за яе межы, можа, нават узяўшы яе з сабой. Вось гэтае «далей» само па сабе і будзе крытыкай, карэктнай і канструктыўнай. Падобным чынам рабіў у палеміцы Дастаеўскі. Скажучы, што гэта — геній, што гэта вялікая літаратура XIX стагоддзя, і наогул — класіка. Але ж мы так часта паўтараем сабе, што трэба вучыцца, вучыцца ў класікаў!.. І потым, такі спосаб палемікі — ужо і прычына чалавечых адносін, блізкі якраз неабходным для сучаснага жыцця паняццям «дыялога» і «новага мыслення».

Аднак вернемся да сённяшняй крытыкі. І да таго, што ўдалося прачытаць з яе апошнім часам — дома і «ў гасцях» — на карысць сабе і з задавальненнем. Есць што назваць. Эсэ і артыкулы В. Карамзава, М. Стральцова, М. Тычыны, А. Яскевіча, «лімаўскія» выступленні Л. Дранько-Майсюка, А. Сямёнавай... І працы П. Паліўскага, І. Дзядкоў, В. Кожынава, а таксама А. Латынінай, Л. Аннінскага, Н. Івановай... Выдатная бяседа з А. Лосевым, праведзеная ў «Вопросх літаратуры» В. Ярафеевым... Што такое крытыка — сказаць коратка вельмі цяжка. Але што такое сапраўдная крытыка — вельмі лёгка: канечне ж, літаратура!

СУСТРЭЧА З САКРАТАРАМІ РАЙКОМАУ

У гасцях у пісьменніцаў павяла група сакратараў райкомаў і райамоў КПБ, якія займаюцца ідэалагічнымі пытаннямі. Думкамі аб рабоце пісьменніцкай арганізацыі, прапагандзе лепшых здабыткаў беларускай літаратуры, праблемах выкладання мовы і літаратуры ў школе, аб далейшым развіцці нацыянальнай культуры падзяліліся з гасцямі Максім Танк, Ніл Гілевіч, Васіль Зуёнак, Алесь Жук, Анатоль Варцінскі, Анатоль Кудравец.

НАДРУКАВАНЫ У «БАРВІНКУ»

Украінскі часопіс «Барвінак» выдаецца на Украінскай і рускай мовах. Лютаўскі нумар яго прысвечаны Беларусі. Адкрываецца часопіс вершам Ніла Гілевіча «Я — беларус» і артыкулам Івана Шамякіна «Сінявокая сястра Украіны».

У «Барвінку» надрукаваны таксама апаваданне Алены Васілевіч, вершы Эдзі Агняцвет, Дануты Бічэль-Загнетавай, Казіміра Камейшы. Юным чытачам міра Камейшы.

С. ЧЫГРЫН.

ПРАГРАМА АБНАЎЛЯЕЦА

У друку, у тым ліку і на старонках «Літ», на паслядзінні секцыі дзіцячай літаратуры СП БССР было выказана ў апошні час нямаля крытычных заўваг і дзелавых прапагоў па праграмах для беларускамоўных дзіцячых садоў. Рэспубліканскі метадычны кабінет дашкольнага выхавання Міністэрства асветы БССР вырашыў дапрацаваць праграму, пры-

весці яе ў адпаведнасць з культурнымі дасягненнямі рэспублікі. Праведзена спецыяльнае пасяджэнне з запрашэннем педагогаў і творчых работнікаў. Новая праграма дазволіць прыступіць да стварэння розных метадычных дапаможнікаў для выхавальцаў дзіцячых устаноў. Палепшыцца справа з вытворчасцю ў рэспубліцы дзіцячых цацак, з выпускам пласцінак з запісамі дзіцячай беларускай песні, альбомаў з музыкальным беларускім матэрыялам для дзяцей і г. д. На пасяджэнні выказвалася пажаданне, каб Беларускае тэлебачанне і радыё ўздзейнічалі для дашкольнай адукацыі ў зручны час перадачы па музыцы, выяўленчым і народ-

ным мастацтвам, бо тых некалькіх хвілін, што адводзіцца на такое выхаванне «Калыханка», безумоўна, недастаткова. Пэўнай дапамогі выхавальцам чынаюць і ад часопіса «Вясёлка», які можа пашырыць спецыяльныя публікацыі для дзіцячых садоў. Сярод пастаўленых праблем, якія патрабуюць неадкладнага вырашэння, удзельнікі пасяджэння называлі праблему падрыхтоўкі кадраў, здольных вучыць дзяцей песням, гульням і г. д. Дапрацоўку праграмы намячана скончыць у красавіку, каб, пасля зацвярджэння Міністэрствам асветы, нарыстацца ёю ўжо ў наступным навучальным годзе.

Наш нар.

ЗВАНЫ трылогі ўсё часцей б'юць у стане літаратуры. Б'юць даўно, але ў большасці літаратураў асабліва спалохо не назіраецца. Пішуць. Выдаюць.

У гэтых кароткіх асобных асабліва хачу выказаць свае нататкі і пачуцця ў гаворках з чытачамі меркаванні аб тым, што было надрукавана ў нашых перыядычных літаратурных выданнях на працягу мінулага і пачатку гэтага года.

Сумнавата, прызнаем, у сённяшняй беларускай літаратуры. Як у паэзіі, так і ў прозе. Я параўнаў тыражы нашых літаратурных часопісаў за мінулы і сёлетні гады. Усе яны зменшыліся, за выключэннем часопіса «Беларусь». А сапраўдная ж колькасць чытачоў гэтых выданняў яшчэ меншая.

Безумоўна, прычыны, што прывялі да падобнага становішча, многа, як аб'ектыўных, так і суб'ектыўных. Але не звярнуць увагі на недахопы ў рабоце рэдакцый таксама нельга. І не толькі рэдакцый, але і рэдкалегій, якія збіраюцца ў рэдкіх выпадках для абмеркавання тых ці іншых рэдакцыйных планаў, але не для абмеркавання літаратурных твораў. А ёсць, ёсць у рэдакцыйных партфелях, тое, што так несправядліва доўга чакае часу свайго надрукавання (і тое, заўважу, што, можа, і не варта зусім друкаваць).

Асабліва непрыгляднае становішча было складана ў часопісе «Полымя». З гадамі ён стаў шэрым не толькі па колеры

вокладкі, але і па змесце. Чым, да прыкладу, запомніўся ён за мінулы год? Аповесцю В. Быкава «Кар'ер» і раманам В. Казько «Сад, альбо Забытыя след рамана», некалькімі матэрыяламі на гістарычную тэму... Малавата. Ну, а наконце вострай публіцыстыкі і крытыкі... Падобнага там, на жаль, не было. Былі, праўда, артыкул

чыцца і непамерна вялікіх падборак вершаў некаторых нашых імянітых паэтаў, дзе адзін-два сапраўдныя вершы губляюцца ў ціне высокапрафесійна зарыфмаваных радкоў.

Не задавальняе ў многім чытача і часопіс «Малодосць». Хоць, здавалася б, менавіта ў яго павінна быць самая шматлікая чытацкая аўдыторыя. Аднак

У другім нумары часопіс надрукаваў артыкул журналіста П. Якубовіча «Мяч на цэнтры» пра каманду футбалістаў мінскага «Дынама». Я ўпэўнены, што гэты нумар часопіса ў кіёсках не залежыцца. Даць бы яшчэ часопісу ў тым жа нумары анонс, што ў наступных яго нумарах будуць надрукаваны цікавыя матэрыялы па праблемах наркаманіі ці інтэрв'ю з новай рок-групай і т. п.—глядзіці, і падскочыў бы ягоны тыраж. А той-сёй незаўважна і да мастацкай літаратуры, да роднага слова пацягнуўся б... Наш бурны час, шырокая інфармацыйная патрабуе ад выданняў для моладзі нястомнага пошуку.

Больш цікавым стаў часопіс «Беларусь». Нездарма яго тыраж павялічыўся ў параўнанні з мінулым годам на дзве тысячы экзэмпляраў. З'явіліся новыя цікавыя рубрыкі... Часопіс стаў шукаць чытача і, што важна, стаў яго ўсё часцей знаходзіць.

Праўда, і тут здараюцца свае непаразуменні. Надрукаваўшы ў першым нумары моцныя ўрыўкі з паэмы Р. Баравіковай «Саламея», у другім нумары часопіс аддае паўстаронкі практыкаванням у вершаскладанні З. Мароза. Ці, тут жа, друкуе дзве думкі пра кніжку В. Коўтуна «Метраном», якія самі па сабе, можа, цікавыя, але ні ў чым па сутнасці не розняцца.

На 18 тысяч экзэмпляраў зменшыўся тыраж рускамоўнага часопіса «Нёман». Праўда, парадаваў чытачоў другі нумар

часопіса за гэты год, дзе былі надрукаваны аповесць У. Караткевіча «Зброя» ў добрым, прафесійным перакладзе В. Шчадрыной і ўрыўкі з рамана ў верхах Н. Гілевіча «Родныя дзеці». Затое залішне ціха ў крытычным іху часопіса «Нёман», за выключэннем, хіба, цікавага дыялога А. Сямёнавай і Р. Барадзіна, дзе ў нейкай ступені была прадоўжана «лімаўская» дыскусія па пытаннях нацыянальнай культуры, асветы і літаратуры.

Наогул крытыка, асабліва крытыка паэзіі, з адыходам Р. Бярозкіна, Р. Семашкевіча, А. Кабаковіч, В. Бечыка стала відэаважна бяззубай і не заўсёды канкрэтнай. Прысліце «справядліва» кампліментарныя рэцэнзіі, напісаныя па адзіным трафарце,— скажам, некаторыя выступленні А. Марціновіча. Найбольш таленавітыя крытыкі А. Сямёнава і Т. Чабан, С. Дубавец і А. Сідарэвіч чамусьці рэдка выступаюць з праблемнымі артыкуламі аб сучаснай паэзіі.

Маю канкрэтныя сведчання, што крыху ўзрос прэстыж штодзённіка «ЛіМ», дзякуючы яго крытычным публікацыям па розных праблемах нашай літаратуры і культуры. Шырокі рэзананс атрымаў артыкул М. Замскага аб будаўніцтве электрастанцыі ў суседняй з намі Латвіі, якое пагражае затапленню асобных тэрыторій Віцебскай вобласці. У Наваполацку мне расказвалі, што той нумар «ЛіМа» на Віцебшчыне ха-

У ПОШУКАХ ІСЦІНЫ

Г. Шупенькі «Мужнасць таленту» (да выхаду ў свет дзесяцітомніка І. Мележа), рэцэнзія Б. Бур'яна на зборнік вершаў «Загасцінец» Д. Бічэль-Загнетавай ды яшчэ ўспаміны пра А. Куляшова Я. Хелемскага «Я — ваша памяць» (апошнія з'явіліся ўжо ў гэтым годзе). Хочацца спадзявацца, што часопіс паступова абудзе сваё з гадамі страчанае аблічча. Але пакуль што ён сваіх нешматлікіх чытачоў не задавальняе. У першую чаргу — лішкам зарыфмаванай дэкларацыйна-лозунгавай паэтычнай прадукцыі. Іначэй і не назавеш нізку вершаў У. Мазо ў апошнім нумары часопіса. Гэта ты-

часопіс у двух нумарах (№ 12, 1986, і № 1, 1987 гг.) запар друкуе п'есы, невядома на якой чытача разлічаны. Песю В. Лукшы «Пад шыфрам «Зорачка», пазначаную як аповесць у дыялогах, у мяне самога ледзь хапіла цяперня дачытаць да канца. Дык гэта, як кажуць, па абавязку, а чытача, тым больш маладога, не абавязаш. Яго ж трэба, перш-наперш, зацікавіць...

Добрая была задумка ў часопісе «Малодосць»: заінтрыгаваць чытачоў, надрукаваўшы нізкі вершаў братоў — блізнят Дзюбішаў. Толькі не даць вершы Васіля выразка не дацягваюць да вершаў брата Анатоля.

ВЫДАННЕ СПАДЧЫНЫ ПЕТРУСА БРОЎКІ

У 1990 годзе падпісчыкі атрымаюць заключны, дзевяты том новага Збору твораў лаўрэата Ленінскай прэміі, Героя Сацыялістычнай Працы Петруся Броўкі. У параўнанні з папярэднім, сямітомным, ён ахоплівае ўсю творчасць пісьменніка. Два апошнія томы зоймуць крытычныя і публіцыстычныя артыкулы, эпістальная спадчына, летапіс жыцця і творчасці.

Прадмову да першага тома напісаў Міхась Ярош.

В. ЗАКРЭУСКІ.

НАДРУКАВАНА Ў «ПОДВИГУ»

Падпісчыкі атрымалі першы ў сёлетнім годзе том «Бібліятэкі героіні і прыгод «Подвиг», якая выходзіць як літаратурны дадатак да часопіса «Сельская моладзь». Адрывае яго другая частка «Бланадная нігі» Алеся Адамовіча і Данііла Граніна.

Ю. КАНОНЧЫК.

«МАСТАЦТВА БЕЛАРУСІ» № 3

«Кіравацца творчым сумленнем» — адказы мастакоў на анкету часопіса.

А. Атраховіч аналізуе выяўленча-вобразную стуртуру беларускага плаката — «Ланізм, логіка, пачуцці». Радзінным звычайам і абрадам прысвечана публікацыя Т. Кухарак — «Калі нарадзіўся чалавек». З акрысай С. Сухавей гутарыць У. Майсееў — «А што на сцяблінках?». Гаворку пра змест твораў маўнтажальна-дэкаратыўнага мастацтва вядзе А. Шамрук — «У дварах, на вуліцах і плошчах...» Пра А. Макаёна ўспамінае Г. Колас — «Тадзі і я міністра-прызнаю».

Пра спэнтанілі тэатра-студыі кінаакцёра расказвае Т. Арлова — «Пасярод праблем сусвету». Пра фестываль джазавай музыкі «Віцебская восень-86» артыкул Д. Падбярэзскага «Агульныя тэндэнцыі і прыватныя факты, або што хаваецца за дэбютам». Набыткамі фальклорных экспедыцый дзеляцца ў артыкуле «Шчодрасць душы» А. Калесні і В. Кац. Пытаннім сучаснага дызайну прысякае сваё выступленне Г. Сыценка — «Знайці свой твар». Г. Сачанка («За далаглядам агледу») аналізуе работу самадзейных тэатральных калектываў Мінскай вобласці. Праблемы кінаадунацыі сярод моладзі закранае В. Нячай — «Глядзец і бачыць». Пра манументальнае фэадалізму разважае А. Трусай — «Графіна даўніх муроў». Парэзт мастака-мультиплікатара кіно Л. Зяневіч стварае А. Баранецкі — «Грані творчасці». А. Далінская рэцэнзуе пастаноўку аперэты Я. Глебава «Мільянерка».

...І НА ЛЮДЗІ ВЫЙСЦІ

Па старонках трох нумароў часопіса «Нёман»

Чаму менавіта «Нёман» выбраны ў якасці аб'екта майго першага агляду? Ды хоць бы таму, што гэты часопіс мае магчымасць выбіраць лепшае з таго, што ўжо надрукавана ў «Беларусі», «Полымі», «Малодосці», «Літаратуры і мастацтва», каб гэтае лепшае выносіць на ўсесаюзнае арэну.

Я разумею, што часопіс знаходзіцца ў даволі складаных умовах. Яго канкурэнты — маскоўскія часопісы — таксама пільна сочаць за публікацыямі і запрашаюць аўтараў найбольш значных твораў на свае старонкі. Вядома ж, надрукавацца ў Маскве заўсёды прэстыжна... Што ж рабіць у такіх абставінах «Нёману»? Быць больш аператыўным, лепш за маскоўскія выданні ведаць, хто што піша, што не перакладзена з напісанага раней. Карацей, палітыка часопіса павінна быць прадуманая, паслядоўная. Добра, скажам, што часопіс раней, чым маскоўскія органы друку, знаёміць усесаюзнага чытача з творчасцю маладых беларускіх празаікаў і паэтаў. Але ці заўсёды для перакладу выбіраюцца самыя ўдалыя творы? Летась мяне збянтэжыла выпадковасць пэўных публікацый.

Ды гэта было летась. Сёлета, трэба адзначыць, проза беларускіх пісьменнікаў (а ў аглядзе гаворка пра яе) пакуль што нараканяў не выклікае. Як, дарэчы, і паэзія. Я, прызнаюся, ніколі асабліва не захапляўся тым, што піша Хведар Жычка, але ягоныя вершы ў трэцім нумары (пераклаў Аляксандр Дракахруст) чытаюцца. У другой кніжцы часопіса змешчаны раздзелы з рамана ў верхах Ніла Гілевіча «Родныя дзеці» (пер. Уладзіслаў Арцёмаў). Яны як бы працягваюць паэтычны публікацый першага нумара, які адкрываець-

ца «Паэмай сорама і гневу» Пімена Панчанкі ў перакладзе Навума Кісліка. Публікацыя, трэба адзначыць, аператыўная, як і публікацыя ў тым самым нумары «Зорнай паэмы» Яўгеніі Янішчыц (пер. Таццяна Раброва). І таму ўжо не хочацца наракаць на запозненні, здавалася б, пераклады прозы. У першай кніжцы часопіса змешчаны апавяданні Віктара Карамазова «Гарэдскія» і «Апошняе палыванне з лайкай» (пер. Веніямін Элькін) — творы сучасны ў самым добрым значэнні гэтага слова. Трохі ўбакі стаіць аповесць Алеся Жука «Чорны павой» (пер. Ірына Сяргеева), хоць і напісана яна на сучасным матэрыяле. Не буду казаць, што дэтэктыў — не жанр для аўтара «Халоднае птушкі» і «Палыванне на апошняга жураўля». Калі пісьменнік сур'ёзна наважыўся працаваць у гэтым жанры, дык гэта можна было б толькі вітаць: у нас, калі не лічыць твораў Уладзіміра Караткевіча, няма высокамастацкіх дэтэктываў. Можна было б спадзявацца, што А. Жук падтрымае культуру пісьма ў гэтым жанры, абновіць яго. І таму «Чорны павой» — пры ўсім яго выдатках — можна было б вітаць як першую спробу. Аднак усё-такі жанр дэтэктыва патрабуе больш уважлівага стаўлення да сябе. Вядома ж, аповесць прачытаюць, але ў памяці яна наўрад ці застанецца, бо ў ёй няма інтрыгі, якая б захапляла сваёй арыгінальнасцю, і дынамікі дзеяння.

Дэтэктыўна — прыгодніцкаму жанру на пачатку гэтага года пашанцавала: у другім нумары «Нёмана» надрукавана аповесць У. Караткевіча «Зброя» (пер. Валыціна Шчадрына). Трэба толькі прывітаць увагу часопіса да спадчыны гэтага выдатнага пісьменніка. Летась у 8-ым нумары

была змешчана аповесць-эсэ «Званы ў прадоннях азёр», сёлета — «Зброя»... Думаецца, пара ўжо пазнаёміць усесаюзнага чытача з раманам «Хрыстос прыямліўся ў Гародні, трагедыя «Маці ўрагану». Летась у часопісе была надрукавана аповесць Максіма Гарэцкага «У чым яго крыўда?». Не ведаю, мо ў мяне раўнівае стаўленне да перакладаў з Гарэцкага, але я лічу, што аніводзін твор класіка не павінен быць апублікаваны на рускай мове без пільнага кантролю з боку навукоўцаў і рэдактараў. Я ўжо не кажу пра тое, што пасля выдання Збору твораў М. Гарэцкага ў 4-х тамах пераклады ўсіх іншых ягоных твораў трэба рабіць ці то нанова, ці то істотна перапрацаваць. Не толькі таму, што пераклады былі слабыя, а часам і халтурныя, але і таму, што ў выніку працы тэктолагаў многія творы выглядаюць цяпер інакш, чым у ранейшых публікацыях. Думаецца, «Нёман» не зробіць памылкі, калі надрукуе пераклад «Меланхоліі» ў новай рэдакцыі, бо ў Зборы твораў яна выглядае інакш, чым у часопісе «Узвышша», дзе была надрукавана ўпершыню.

Публікацыя твораў «па часе» дае магчымасць высветліць іх сапраўдную каштоўнасць. Я маю на ўвазе не толькі пераклады з М. Гарэцкага, У. Караткевіча, В. Карамазова, але таксама і апавяданні Івана Пташнікава «Эфка» і «Бежанка» (пер. Уладзімір Кудзінаў). Калі з часу першай публікацыі «Эфкі» прайшло год пяць, дык з таго часу, як у «Полымі» была змешчана «Бежанка», прайшло... ці не дваццаць пяць? Аж не верыцца. Апавяданне гэтае і цяпер чытаецца з цікавасцю, бо добрая, рэалістычная

проза не старэе.

Тадзі, калі з жыццямі вярталіся імёны і творы пісьменнікаў 20—30-х гадоў, у нашу памяць увайшло імя Барыса Мікуліча, аўтара аповесці «Чорная вірня» і рамана «Адвечнае», другога (пасля «На шляху з варагаў у грэкі» Язэпа Дылы) нашага гістарычнага рамана, таксама, на жаль, не скончанага.

Са старонак трэцяга нумара часопіса Б. Мікуліч паўстае перад намі як сведка трагічных і непараўных падзей. Першая частка ягонай «Аповесці для сябе», напісаная ў 1946 годзе ў Сібіры, — гэта і дзёнік вязня Сібілага, і ўспаміны пра літаратурнае жыццё да 1936 года, да трэцяе хвалі рэпрэсій, якая накацілася на маладую інтэлігенцыю.

У лістападзе 1936 г. 24-гадовага Б. Мікуліч трапіла да следчага Соцікава. Следчы ведае, што пісьменнік не вінаваты, і кажа яму гэта адкрыта. «Тогда пишите определение в моей невиновности и баста». — «Нет, вас передадут другому следователю, применят всякие методы... А еще и мне неприятности по службе». Больш да Соцікава Б. Мікуліч не трапіў. А камера тым часам напаўнялася, і паступова «в камеру с 6 койками набралось 37 человек».

Амаль праз дзiesięці гадоў, 28 верасня 1946 г., Б. Мікуліч чытае ў Сібіры славеты дэклад А. Жданава і піша: «...я был свидетелем таких «волн». Я помню тридцатые годы, когда в белорусской литературе никому из т. н. «Наваницаў» (трэба: «нашаніцаў») — А. С.) не делалось скидки и только Богдановича (с огромными оговорками) еще «принимали». Некоторые ретивые (взявшие верх на идеологическом фронте) боролись против всего культурного наследия, уничтожались книги, даже рукописи и иконографический материал, получалось, что от «Тараса на Парнасе» и Дунина-Марцинкевича до Богдановича, Лупаты и Коласа белорусская литература (и культура) — это голое место. Потом охватывались, но многое было уже утрачено...»

Вяртаючыся думкамі ў сваё юнацтва, у час першае «хвалі», Б. Мікуліч задае пытанне:

«Что увидел, услышал и понял я в Минске и каким был он осенью 1930 года?»

І адказвае:

дзіў па руках. А колькі ў нас іншых набалелых сацыяльных і грамадскіх праблем! І чытач чакае ад пісьменнікаў і публіцыстаў па-грамадзянску смелых і сумленных выступленняў па гэтых праблемах у нашым рэспубліканскім друку. Ды і вуснага слова — таксама: на нашых сходах, на сустрэчах з чытачамі.

Павандраваўшы апошнім часам па Брэсцкай, Гомельскай і Віцебскай абласцях, заўсёды нямеў перад заваламі беларускай літаратуры ў кнігарнях. Для каго пішам, таварышы дарагія! Канечне, ёсць свае хібы і ў рабоце кнігагандлю. Слабая рэклама ў кнігарнях, дрэннае веданне прадаўцамі не толькі навінак, але і шырокавядомых твораў беларускай прозы, не гаворачы ўжо пра паэзію.

Выступаючы перад рознымі аўдыторыямі, усё больш упэўніваўся, што ведаючы нашых беларускіх пісьменнікаў толькі па школьных хрэстаматых, ды яшчэ тых, хто найчасцей выступае па радыё ці па тэлебачанні. Чытаюць лічаныя: Быкава, Караткевіча, Шамякіна, Панчанку... У тых кнігарнях, куды заходзіў, не бачыў на прылаўках зборнікаў паэзіі А. Рэзанава, хоць апошняя яго кніга «Шлях-360» выйшла тыражом 7000 экзэмпляраў.

Ёсць над чым задумацца. І яшчэ, мне здаецца, што вельмі рэдка ездзяць па рэспубліцы з выступленнямі ад Бюро прапаганды літаратуры нашы вядомыя пісьменнікі. А як раскаваў

карэспандэнт-арганізатар Бюро па Віцебскай вобласці Ф. Сіўко, нярэдка за нейкія шэсць дзён выступленняў пісьменніка прадавалася да 300 экзэмпляраў ягоных кніжак. Вось як! Думаю, гэты факт павінен зацікавіць тых, чые кніжкі не адзін год пыляцца на прылаўках кнігарняў рэспублікі.

Аднак не трэба апускаць рукі. Трэба працаваць. Нястомна, але і няспешна. Партыя, апошні яе Пленум наставілі перад нашым грамадствам вялікія, але рэальныя задачы. Літаратуры тут, прынамсі, адвадзіцца не апошняя роля. Барцьба за новую свядомасць, за адказнасць і сумленнасць — ці не адна з галоўных нашых задач. І як спрадвеку: спачатку было СЛОВА... Праўдзівае, шчырае. І хто, як не мы, пісьменнікі, павінны сказаць яго першымі і на поўны голас!

Прыгавдаецца сюжэт аднаго з вершаў рускага паэта В. Ланшына. Вандроўнік выйшаў на раздарожжа. Там камень з надпісам: направа пойдзеш — смерць знойдзеш, налева звернеш — што меў, згубіш... І нечаканы фінал верша: нехта ж прайшоў усімі гэтымі шляхамі, вытрываў усё напасці, каб напісаць гэтае папярэджанне тым, хто ідзе ўслед...

Сёння мы — на своеасаблівым раздарожжы. У які бок павярнуць? Толькі ў бок ІСЦННБІ. Яе нам падказвае горкі вопыт мінулага.

Леанід ГАЛУБОВІЧ.

«Толькі што прайшла «чистка» лит. рядов... Так мне никогда и удалось видеть и слышать «легендарных» Дубоўку и Пушчу, но их обаяние чувствовалось очень сильно. Началась бой по всему фронту. И как бывает в азарте, все созданное вдруг было объявлено крэм-лой. Попытались зачеркнуть все прошлое, в том числе и Богдановича, и Тетку, и Богущевича. Царили Канакоцин, Бэндз и К... БелАПП — это была не только организация, это была полоса, «период» очень вредный.

... Национализмом донимает Янку Купалу, и здесь много потрудились Бэндз и К... — двух мнений быть не может. Кончилось это безрассудным ударом ножа в левую грудь — я помню этот день, взволнованные разговоры в Доме писателя и глумные намеки, что это — «дело врагов».

У 1946 годзе Б. Мікуліч прайшоў да высновы, да якое нашэ літаратуразнаўства прыйдзе пэсля XX з'езда КПСС. У 1946 годзе Б. Мікуліч напісаў пра тое, што ўсякім чынам стараліся збвергнуць, пра што сведкі, якія заставаліся на волі, баяліся ўспоміць і ў сне.

«...ко мне подошел один из членов суда и говорит: «Ведите себя приличнее (а я вел себя достаточно свободно, грозили меня вывести), мы вам больше пяти лет не дадим». Я помню, как кровь ударила мне в лицо, и громко, чтоб услышали все, сказал: «Как! Еще суд не кончился, а вы заранее определили срок?»

Прайшоўшы праз следства з «усялякімі метадамі», Б. Мікуліч у Сіблагу чытае «Кароткі курс гісторыі ВКП(б)». Кніга «взяла» яго «своей железной мттодологией». Там, у Сіблагу, Б. Мікуліч успамінае, як да арышту ён, чытаючы, увайшоў «в литую логику «Вопросов ленинизма» Л. Сталіна. Ён верыў у Сталіна, ён не сумняваўся, што ў «Кароткім курсе...» аб'ектыўна выкладзена гісторыя партыі, сказана ўся праўда. Спатрэбілася яшчэ дзесяць гадоў, каб з трыбуны партыйнага з'езда прагучалі словы аб «папярэдніх злачынствах, якія ў немалой ступені былі звязаны з асабістымі якасцямі Сталіна» (прафесар, гісторык Ю. Афанасьев; «Московские новости», 4 студзеня 1987). Але да гэтага часу Б. Мікуліч не дажыве.

«Я шел пешком по 30-градусному морозу в легкой меховой курточке, в ботиночках и в замшевых перчатках — шестьдесят километров — и дошел, а многие здоровяки пэдали.

Я голодал до страшной цынги и обмороков...

Я пилил дрова и задыхался от монотонных движений, корчевал пни, строил железную дорогу, грузил лес и рельсы, разгружал песок, валил деревья, рыл землю...

Б. Мікуліч эканоміць словы, мова ягоная дакладная. Сэ стэронак «Аповесці для сябе» мы даведваемся пра норавы Сіблага, дзе амаль усё прадавалася і куплялася, дзе людзі былі разбэшчаны бескантрольна ўладаю над іншымі людзьмі. Мы чытаем пра норавы дзвезенага літаратурнага асяроддзя. «Хвала» за «хвалюю», няпэўнасць становішча, групоўкі, кулуарныя шэпты, «чэстыя пірушкі, аднообразныя...» «Удзельнае нізкое ўзровень літэратарова. А большыя — Купала, Колас — проходили стороной». «Во всей этой обстановке общине с Купалой и дружба (да, дружба!) с незабываемым Змитроком Бядулей были прекрасной светлой струей». Самыя светлыя і цёплыя старонкі першае часткі аповесці прысвечаны Купалу, Бядулю, сябрам.

«Аповесць для сябе» — твор, які можна паставіць у адзін шэраг з «Новым прызначэннем» Аляксандра Бека, «Знікненнем» Юрыя Трыфанава, «Сібірскімі апавяданнямі» Анастасіі Цвятэвай — з тымі творамі, якія праўдзіва апавядаюць нам пра адзін з самых драматычных перыядаў нашае гісторыі. Гэтая праўда, як і дэмакратызацыя нашага грамадства, патрэбны нам, каб не паўтараць памылак мінулага.

Вядома, што ў архіве ляжыць другая частка «Аповесці для сябе». Хоцца спадзявацца, што рэдакцыя «Нёман» пэстраецца надрукаваць яе.

Проза беларускіх пісьменнікаў, змешчаная ў трох нумарах, сведчыць, што рэдакцыя імкнецца пазбягаць выпадковых публікацый, шукае ў часопісах, кнігах і архівах такія творы, з якімі, як кажуць, і на людзі выйсці не брыдка. Хацелася б, каб курс, узяты на пачатку года, быў вытрыманы і далей.

Анатоль СІДАРЭВІЧ.

Чарговае пасяджэнне секцыі прозы Саюза пісьменнікаў БССР, якое аёў Вячаслаў Адамчык, было прысвечана тэме «Беларуская гістарычная проза. Праблемы жанру».

У сваім дакладзе Міхась Тычына разгледзеў праблемы суданосін дакумента і аўтарскай фантазіі, асвятлення гісторыі

Іпатавай, Леаніда Дайнекі, Уладзіміра Арлова, Алеся Асташонка, Уладзіміра Ягоўдзіка. Не абдызена ўвагай і творчасць пісьменнікаў, якія пішучь пра Беларусь па-руску. — Эрнеста Ялугіна, Канстанціна Тарасова, Эдуарда Скобелева, Сяргея Зайцава. Гаворка ішла ў дакладзе і пра найноўшыя творы, аўтары якіх пэўным чынам

што апавяданнем можна сказаць шмат. Народны пісьменнік падтрымаў творчыя пошукі В. Хомчанкі, Л. Дайнекі, А. Асташонка.

Я. Брыль, Л. Дайнека, У. Арлоў звярнулі ўвагу на спадчыну выдатнага беларускага гісторыка Міколы Улашчыка. Даўно пара надрукаваць ягоную кнігу пра родную вёску, што не першы год чакае выдання.

Анатоль Сулянаў, сказаўшы, што гістарычная літаратура карыстаецца вялікім попытам сярод моладзі, спыніўся на творчасці К. Тарасова. Кнігі гэтага пісьменніка, сказаў А. Сулянаў, адкрылі мне невядомыя старонкі беларускай гісторыі.

В. Хомчанка і У. Якутаў прысвяцілі свае выступленні архіўным пошукам. У ходзе гэтых пошукаў высветляюцца факты, якія часта супярэчаць агульнапрынятай думцы, у іншым святле паўстаюць пэўныя гістарычныя асобы.

Пра гэта ж, звяртаючыся да творчага вопыту У. Караткевіча, казаў і А. Мальдзіс.

А. Мальдзіс, А. Асіпенка, Л. Дайнека, У. Якутаў, У. Арлоў гаварылі таксама пра заганы гістарычнай адукацыі ў школах і ў ВНУ рэспублікі.

Н. Пашкевіч, які выступаў у спрэчках апошні, заўважыў, што пісьменнікі задаюць тон у сцярджэнні праўды пра мінуўшчыну.

Удзельнікі сходу згадзіліся з думкай пра тое, што мэтазгодна правесці сустрэчу пісьменнікаў і гісторыкаў, каб абмеркаваць стан і праблемы гістарыграфіі Беларусі. Гаварылася таксама і пра тое, што Беларусі неабходны папулярныя гістарычныя часопісы.

Наш кар.

ПРАБЛЕМЫ ГІСТАРЫЧНАГА ЖАНРУ

даўно мінулага часу, гістарычнай «падсветкі» ў творах пра сучаснасць. Разважаючы аб прозе, не мінуў М. Тычына і твораў тых паэтаў, якія пішучь пра мінуўшчыну, пра гістарычны шлях народа. — Максіма Танка, Які Сіпакова, Васіля Зуёнка, Міколы Арочки, Таісы Бондар, Івана Ласкова, Леаніда Дайнекі, Алега Мінкіна. Шмат увагі было аддадзена творчаму вопыту выдатнага майстра гістарычнага жанру Уладзіміра Караткевіча, які працаваў і ў паэзіі, і ў драматургіі, і ў публіцыстыцы. Адзначыўшы, што нацыянальная ідэя — душа гістарычнага твора, М. Тычына сказаў, што ў такіх творах цяжка ўікнуць рамантызму, але тым не менш беларуская гістарычная проза імкнецца пісаць і піша праўду пра мінуўшчыну свайго народа. Дакладчык гаварыў пра творы Адама Мальдзіса, Васіля Хомчанкі, Вольгі

звяртаюцца да гісторыі народа. — пра «Сад...» Віктара Казько, пра «Святыя грэшнікі» Алеся Асіпенкі.

Што такое гістарычная проза? — спытаў А. Асіпенка. Для Максіма Гарэцкага падзеі, апісаныя ў «Віленскіх камунарах», — сучаснасць, а для нас — гісторыя. Для сённяшняга маладога пакалення і больш блзкія падзеі ўжо гісторыя. Прамоўца выказаў сумненне ў правамернасці падзелу літаратуры на гістарычную, біяграфічную і гісторыка-рэвалюцыйную.

Янка Брыль адзначыў, што ў гаворцы пра гістарычную прозу ўвагай абыходзіцца апавяданне. У нас нейкі ўхіл: абавязкова трэба гаварыць пра рамана. А Караткевіч пачынаў з апавяданняў. Ягоны «Паром на бурнай раці» варты цэлага рамана. У дэфіцытным жанры гістарычнага апавядання працуе У. Арлоў, і ён паказвае,

ПАСЛЯ ВЫХАДУ КНІГІ

Перад новым годам на паліцах кнігарняў з'явілася кніга паэтычных драм Эдуарда Скобелева «Фігуры». Яна была выдана выдавецтвам «Мастацкая літаратура». Але ў Мінску гэтай кнігі ўжо не знайсці —

ры Данскай, Джардана Бруна і легендарны Эдып. Відаць, па недаглядзе рэдакцыі ці непаразуменні зборнік «Фігуры» пазначаны як гістарычныя драмы. Не, гэта драмы менавіта паэтычныя, бо прадаўцаў узаўважыць

дацца цяжка, але тое, што такіх выпадкаў было нямаля ў гэты перыяд, — бяспспрэчна.

«Фігуры» асабіста мяне падкупляе тым, што Э. Скобелеў не імкнецца да асаблівай арыгінальнасці, не аддзівае на запашанага ў інтэрпрэтацыі вобраза, але, захоўваючы пераемнасць, паглыбляе яго, не парушаючы логіку развіцця характара.

Асабліва заўважаецца гэта ў вобразе Яні Купалы. Вядома, які стрыманы і часам нешматслоўны быў паэт. Але 42-гі год быў найчужэйшым выпрабаваннем не толькі для ўсяго савецкага народа, ён быў годам выпрабаванняў і для паэта, які набліжаўся ў гэты час да трагічнага парoga свайго жыцця. Я глыбока перакананы, што новы вопыт, новыя перажыванні абнавілі паэзію Я. Купалы. Не выпадкова ў драме «Купала ў Печышчах. Год 42-і» паэт гаворыць пра сябе:

Я прэжний одрыхлел, и новый человек во мне стучится, который с прежним Янкой на ногах!

Вершы гэтаму, і вобраз вялікага песняра напаяўнецца не толькі рысамі жывога чалавека, нашага сучасніка, але і выклікае ў нашых сэрцах боль: чым яшчэ змог бы ўзабагіць беларускую паэзію Я. Купала, налі б застаўся жывы?

Праз усё паэтычныя драмы Э. Скобелева праходзіць думка пра асабістую далучанасць чалавека да ўсяго, што адбываецца. «Як жыць?», «Якім быць?» — гэтыя пытанні хвалююць усіх герояў Э. Скобелева.

Характэрна ў гэтых адносінах драма «Дзень з жыцця Санрата». Мернаванні вялікага мудраца сугучны нашым сённяшнім настроям: «Истина никого оскорбляет не должна». Ці: «Нет маленьких людей... на свете. Есть мужественные и честные и те, что качеств этих уже лишены».

Цінаваю і патрэбную кнігу атрымаў чытач. Гэтая кніга — вяртала таго, каб не чытаць, спазнаючы душы тых знакамітых людзей, якія завяшчалі нам сапраўднасць як асноўнае ў чалавечым жыцці.

Сяргей ЛАКІШЫК, кандыдат філалагічных навук.

Урокі мінулага

яна разышлася. І гэта зразумела: у кнізе прадстаўлены маштабныя «фігуры» — вобразы выдатных людзей, якія належыць беларускай і сусветнай культуры: Яні Купалы, Кастуся Каліноўскага, Сымона Буднага, Санрата.

Гэтыя «фігуры» адносяцца да розных гістарычных эпох, ды і самі яны даволі розныя па сваіх характарах і паміненнях: парывісты рыцар, абаронца бяздольных Кастусь Каліноўскі, романтик і летуценнік Сымон Будны, мудры, разважлівы Санрат, Янка Купала, які стаіць на парозе новых паэтычных адкрыццяў...

Аднак пры ўсёй непадобнасці гэтых людзей у іх ёсць нешта агульнае, роднаснае: усё яны ворагі неуватца, змагары за сацыяльную справядлівасць. Мастацкія вобразы выдатных дзеячаў розных эпох пашыраюць не толькі наша веданне гісторыі, але і паглыбляюць разуменне жыцця, асабліва ў час вялікага працэсу абнаўлення, які пачаўся ў нашай краіне.

Я доўга разважаў над таямніцай актуальнасці паэтычных драм Э. Скобелева. І хоць у мяне няма канчатковага адказу, я перакананы, што менавіта вернасць дакументальнаму факту і правільнасць метадалагічнага аналізу дапамагае паэту вылучыць самае істотнае ў складаным гістарычным працэсе, які заўсёды цесна звязаны не толькі з сучаснасцю, але і з будучыняй чалавецтва.

Кніга «Фігуры» ў нейкай ступені працягвае лінію зборніка «Из тьмы светлеющие линии», дзе героямі паэтычных драм Э. Скобелева з'яўляюцца Дамі-

вельную галерэю выдатных дзеячаў мінулага, якія жылі і дзеля нашай сучаснасці і дзеля нашай будучыні.

Аднак я ні ў якім разе не збараюся адмаўляць гістарычную аснову ўсіх драматычных работ Эдуарда Скобелева. — эрудыцыя яго і сурпулэзнае веданне фантаў — па-за сумненнем. Хоцца падірсаціць, што паэт Э. Скобелеў ідзе часцей за ўсё далей адзінавага гістарычнага факта, выяўляе перш за ўсё класавую сутнасць эпохі і ўзабагае вобраз свайго героя асаблівым шляхам — паэт засяродваецца на тых рысах яго характара, якія выяўляюць сутнасць далёкіх гістарычных эпох.

Задача Э. Скобелева, як я разумею, істотна адрозніваецца ад задачы гісторыка. Для гісторыка галоўнае — факты і толькі факты, арганізаваныя ўсё больш развітой метадалагіяй пазнання. Паэт жа не спыняецца на інтэрпрэтацыі факта: сваім талентам ён узаўважыць, рэканструюе незабэбеныя і часам крыўдныя праблемы ў нашым веданні гісторыі.

Паэт верны гісторыі і канкрэтнай падзеі, але яшчэ больш ён верны духу часу і закону чалавечага жыцця, ён ведае, што кожны гістарычны факт, як і любы факт сучаснасці, не зможа ўзнавіць жыццё, пакуль будзе разглядацца ізалявана, без уліку сацыяльных і грамадскіх фактараў жыццядзейнасці грамадства.

Возьмем, напрыклад, антыпрыгонныя настроі юнана Каліноўскага. Успомнім сцэну, дзе ён размаўляе з сялянцамі-паўстанцамі, якія з'явіліся забіць прыгнятальніка-памешчыка. Ці быў менавіта такі выпадак у жыцці Каліноўскага, нам даве-

Віктар ШУТКЕВІЧ

У лісце, які Віктар Шуткевіч даслаў у рэдакцыю разам з вершамі, ён піша:

«Мне трыццаць год, нарадзіўся я і вырас на Пружаншчыне, у Брэсцкай вобласці, дзе, дарэчы, і дагэтуль жывуць мае бацькі. Пасля заканчэння Маскоўскага дзяржаўнага ўніверсітэта вось ужо дзевяты год жыву ў Маскве, працую ў рэдакцыі газеты «Комсомольская правда» (у апошні час займаю пасаду рэдактара аддзела вясновай моладзі). І ўвесь гэты час працяг-

ваю сачыць за жыццём роднай рэспублікі, за сучаснай беларускай літаратурай, штогод папаўняю сваю бібліятэку новымі выданнямі на беларускай мове. Наогул цікаўлюся ўсім, што датычыць мінулага і сучаснага роднага краю. Матчына мова працягвае жыць у маіх думках, успамінах, развагах аб сучасных падзеях і, зразумела, у размовах з бацькамі і аднавяскоўцамі, калі я прыязджаю дадому. У доназ гэтага адсяюлаю некалькі сваіх вершаў, напісаных апошнім часам».

Сімвал веры

«...Яны (славяне) пакланяюцца рэкам і німфам». Пракопій КЕСАРЫНСКІ візантыйскі пісьменнік VI в.

Як далекія продкі мае, Рэкам і німфам Пакланяюся, Перад рэчкай дзяцінства

Са смешнаю назваю Мухавец У сваіх успамінах Схіляюся, Лазою засохлаю Гнуся: — А раптам дастану, Нап'юся... Пакланюся Німфам вясковым, Якіх я ніколі

Не бачыў Ля ракі Бестурботна ляжачымі, Бо праца ж чакала ў полі. Ад ракі пачынаецца бацькаўшчына, Ад жанчыны — народ. Веру, што гэты выток Не перасохне Ніколі.

1986-ы, пачатак мая...

У той дзень Усё было, як звычайна: Свяціла вясновае сонца, На аселицы адрастала трава, І вяскоўцы, Выгнаўшы першы раз Чараду за ваколіцу, Сабраліся ўсе разам, Нібыта на свята. Зрэшты, так яно і было З веку ў век: Дзень, калі выганялі кароў, Быў у вёсцы святочны. Потым на небе з'явілася Невіннае звонку Белавата-іскрыстае воблачка, І за ім па зямлі Пабег чорны цень... Неяк раптоўна Усім нам зрабілася Сцюдзёна і змрочна. А апоўдні да вёскі Дайшлі першыя чуткі З-пад Чарнобыля... У той дзень Мы быццам навава Пачалі адкрываць для сябе

Першароднасць і неабходнасць Самых простых, звычайных рэчаў: Чыстай вады са студні, Травы на аселицы, Не забруджанай радыяцыяй, І дажджу, якога не трэба Баяцца.

Палескі вінаград

У эпоху вялікіх перамог Над прыродай Мае землякі на Палесці Атрымалі загад: Каб паўсюдна Вырошчвалі Вінаград! Нічога не зробіш — Трэба выконваць. Чым суровейшы час, Тым мякчэйшым здаецца Клімат у родных мясцінах... З задумы тое, як вядома, Нічога не атрымалася, Хаця суседні саўгас У старых дэведніках І дагэтуль завецца яшчэ Вінаробчым.

ВІНШУЕМ

Леаніду ПРОКШУ-75

6 красавіка спаўняецца 75 гадоў пісьменніку Леаніду Прокшу. З гэтай нагоды праўленне СП БССР накіравала юбіляру прывітальны адрас, у якім гаворыцца:

«Дарагі Леанід Януравіч! Прыміце шчырыя віншаванні, найлепшыя пажаданні добра і шчасця ў дзень Вашага 75-годдзя.

За Вашымі плячыма — гады, якія характэрны жыццю не толькі асобнага чалавека. Біяграфія многіх людзей Вашага ўзросту падобна на жыццёвыя краіны, яе гісторыю.

Скончыўшы ў 1931 годзе Мінскі педтэхнікум, Вы загадвалі пачатковай школай, выкладалі родную мову і літаратуру ў сямігодцы, на рабфранку, служылі ў Чырвонай Арміі, былі літработнікам у «Віцебскім рабочым», працавалі ў плянёрскай газеце. Ваеннымі журналістам прайшлі дарогі Вялікай Айчыннай вайны. Скончылі Ваенна-палітычную акадэмію імя У. І. Леніна, загадвалі аддзелам часопіса «Коммунист Белоруссии».

У друку ўпершыню выступілі ў 1937 годзе. А найбольшая творчая ак-

тыўнасць, калі было выпушчана шмат кніжак прозы, гумару, публіцыстыкі, прыпадае на гады, калі Вы плённа кіравалі налічывамі газет «Голас Радзімы», «Літаратура і мастацтва», доўгі час з'яўляючыся іх рэдактарам. Журналісцкая праца нярэдка падназваў тэмы для апаўдзненняў, памфлетаў, апавесцей. Сярод іншых вылучым найперш кнігі «Каб жылося-вясла», «Ці варта было жаніцца», «За Добрыцай-рэчкай», а таксама творы «Мальчык в большых башмаках», «Незвычайныя прыгоды хлопчыка Буль-

бінкі, адрасаваныя юнаму чытачу, «Стрэлы над ірам».

Героі Вашых кніг у многім надзелены рысамі характараў самага аўтара. Іх вылучае высокая грамадзянскасць, чэснасць і шчырасць, прынцыповасць і дабрыня. Яны даюць прыклад сумленнага служэння абранай справе, павагі да іншых.

Радзіма высокая ацаніла Вашы ратныя і працоўныя справы, узнагародзіла Вас ордэнамі Айчыннай вайны I ступені, двума ордэнамі Айчыннай вайны II ступені, ордэнам Чырвонай Зоркі, многімі медалямі.

На працягу многіх гадоў Вы актыўна ўдзельнічаеце ў грамадскім жыцці, прынцыпова і добра-сумленна, як і належыць камуністу, выконваеце кожнае даручэнне Саюза пісьменнікаў.

Жадаем Вам, дарагі Леанід Януравіч, моцнага здароўя, вялікага чалавечага шчасця, новых выдатных кніг.

Супрацоўнікі штотыднёвіка шчыра далучаюцца да гэтага віншавання.

ЛЮДЗІ МАСТАЦТВА

«ЛЮБЛЮ наш край — старонку гэту...» Бывае, на світанні прычэпца да цябе матыў, і ты амаль машынальна пьеш, не думаючы, аб чым тая песня, чаму яна раптам заспявалася. От, спяваецца сабе — дый годзе! «Люблю наш край — старонку гэту, дзе я радзілася, расла...» І хораша на сэрцы ад цяхай песні, што паціху трыміццаць у душы тваёй.

Адкуль жа яна, такая звыклая, такая «свая», такая натуральная ў тваіх вуснах? Хто склаў гэты радкі?

У кожнага паэта ёсць такі мастацкі твор — прызнанне ў любові да роднага краю, да родных мясцін. Ды да-

ён спыніўся і пачаў сачыць за тым, як да нашага стала набліжаліся праміністыя залатыя зайчыкі сонца. Надыходзіў вечар. У гэты час Змітрок Бядуля бываў у добрым настроі і любіў прыгадваць мінулае. Сваю дружбу з Янкам Купалам. Сваё пабрацтва з Максімам Багдановічам. Высокі замак і Траецкую гару ў Мінску. Вузенькія вулачкі Вільні, на адной з якіх пад утульным дахам сабралася некалі рэдакцыя «Нашай Нівы».

— Разумееш, Заірка, — казаў ён, — гэта ж, мабыць, сапраўды найвялікшае шчасце для паэта. Спачатку яе заўважыў і вылучыў Янка Купала. Якім чынам — вылучыў? Дык жа

Заір АЗГУР

Любой — Выток саргуэчнай сцовецзі

лёка не кожны з іх можа ганарыцца папулярнасцю ў народзе такога твора, як мае права Канстанцыя Буйло ганарыцца празрыстай яснасцю свайго вядомага верша «Люблю». Спытайце ў тых, хто спявае або паўтарае яго радкі, — хто іхні аўтар. Наўрад ці назавуць яны імя паэтэсы. Большасць скажа: «Народнае...»

Так думаў і я. Толькі ў 1940 годзе, калі мы былі ў Маскве на Дэкадзе беларускага мастацтва, усвядоміў сабе імя аўтара ўжо даўно любімага мною верша. Размаўлялі мы са Змітраком Бядулем у вядомым тады рэстаране «Дах» у гасцініцы «Масква». Прыгадваў беларускіх дзеячаў літаратуры і мастацтва, чыё імя было звязана з нашай сталіцай, тых, хто на доўгі час або на пэўны тэрмін рабіўся масквічом. Перш-наперш, вядома, называлі нядаўніх студыйцаў, з якіх склалася трупа Другога БДТ (з 1944 года — Тэатр імя Якуба Коласа): Аляксандр Ільїнскі, Стэфанія Станюта, Мікола Міцкевіч, Юрка Гаўрук, Павел Малчанаў...

— Эге, Заірка, не з тых пачалі мы той спіс, — сказаў Бядуля. — Тут жа знайшла свой прытулак Канстанцыя Буйло. Самая лірычная з нашых паэтэс, самая чулая да характава, самая...

ёй, Канстанцыя Буйло, прывячаецца Купалаў верш «Мая думка». Ці выпадкова дружке Янка Купала ў «Нашай Ніве» радкі, адрасаваныя як першаму чытачу ёй — зусім маладзенькай паэтэсе!.. Максім Багдановіч вітае яе праўдзёй і адметны талент... Алаіза Пашкевіч — сама наша Цётка! — дае парадзі маладой дзяўчынцы з паэтычнай будучыняй... Скажы, можа быць выпадковай такая ўвага да вясковай настаўніцы з-пад Ліды? Не, выпадковасці не было. Талент! Купала адрэдагаваў першую кнігу вершаў паэтэсы — знакамітую «Курганную кветку». Віленскі выдавец Марцін Кухта надрукаваў яе ў чатырнаццатым годзе... Зайздросная біяграфія!..

У вялікіх вачах майго старэйшага сябра праменлівыя святочныя агеньчыкі. Здавалася, ён вёў урок літаратуры, імкнучыся пералікам фактаў і імёнаў захапіць слухача. І я — захапляўся. Бо і на самай справе такі лёс, як лёс К. Буйло, — зайздросны. Яе талент песцілі дабрыня і сардэчныя працаўнікі нашай літаратуры, будаўнікі нацыянальнай культуры. Сагрэтая ўвагай і клопатам Я. Купала, Цёткі, М. Багдановіча, Канстанцыя Буйло шчодрa і натуральна спявала сваю

ПОКЛІЧ ДАБРЫНІ

Першае ўражанне... Не дзе ў зруйнаваным Манайску, рыхтуючыся да франтавога падарожжа ў дзёночую армію, якая нацэлена на вызваленне Беларусі, бавім час у драўлянай хаціне. Адзінае, што тут нагадвае мірны час, — гэта «хадзікі» з бляшаным мяжнікам і адрывымі каліяндар. Старая гаспадыня даверыла адрываць на дошці лістком новага дня нам, пасталляцям. На лістку то верш, то гістарычная даведка якая, то шахматная задача. І ўнізе драбноткімі літарамі некалькі радкоў — «З франтавога гумару». Вось пад такімі радкамі ў чэрвені сорак чацвёртага я і сустрэў упершыню імя «Леанід Прокша». Чаму яно мне запала тады ў памяць, адказаць не магу. Магчыма, гэтае «Прокша» — ад «праноса», а «бур'ян», вядома ж, вышываючы, не носіць. Хтосьці з хлопцаў пакартаваў: «І не сеюць... і не жнуць...» Смяляліся. Мо таму і запамнілася: «Прокша».

Праз многа гадоў сустрачаў у Мінску на чытацкай канферэнцыі. Пісьменнік Леанід Прокша чытае немудрагелістую гумарэску. Здаецца, «Не дайшоў да нандэцыя». За ла рагоча. Смялюся і я. І раптам, смеючыся, прыгадваю: Манайск, сорак чацвёрты, напярэдадні

выправы на Мінск... «Прокша... Ці не вы — той?» Леанід Януравіч выпраменьвае адну са сваіх сонечных усмешак і пацвярджае: «Той самы... З франтавога гумару...»

Тані творчы дыяпазон гэтага літаратара — ад гумарэснi ў тры радкі — да рамана, ад дзіцячай казкі — да публіцыстычнага нарыса. Нядаўна мы з артыстам - ілюстраваным гарталі альбом з выразнымі газетных рэцэнзій і сярод беражліва захаваных аператыўных водгукаў на спектаклі сустрэлі першы артыкул пра прэм'еру мажэйнаўскага «Трыбунала», які быў падпісаны імем: Леанід Прокша... Ці не раскіданасць гэта, калі тваё прэа спяваецца занатаваць і даціпны жарт, які нараджаецца ў кампаніі перасмешлівага, і сваё ўражанне ад прагледжанага ўчора тэатральнага відэа, і на тваім рабочым сталё яшчэ і пачатак апавесці? Кажуць, і сапраўды — раскіданасць. На прыкладзе Л. Прокшы мушу паспрацаваць з такой думкай. Ёсць літаратары, якія самі калісьці зведалі на сабе хваляючае ўздзеянне дружаванага слова, своечасова вымаўленага і, галоўнае, надрукаванага. Калі ў чалавеку назапашваецца дабрыня, то апошняй яе хваляй, бывае, ро-

біцца не раман-эпапея і не паэма, а якія чатыры радкі верша або невялікі нарыс, і ты раптам адчуваеш плычучую патрэбу пабегчы да хворага са-служыўца, пішаш ліст даўняму родзічу... Робіш нешта падзнаанае табе прылівам дабрыні.

Ніколі не размаўляў з Леанідам Януравічам пра гэта, але перакананы, што ён аднойчы гэта зведзеў на сабе, і вось ужо плычэсць гадоў водзіць пяром па першы, шукаючы патрэбныя і ўражлівыя словы для газетнай карэспандэнцыі і для рамана.

Колькі разоў, працуючы з ім (пад ягоным «началам») у «ЛіМе» я не раз пераканваўся ў рэдкай здольнасці гэтага шчырага чалавека інтэлігентна размаўляць і са сталым пісьменнікам (нават з «жывым класікам», як мы кажам), і з газетным дэбютантам. Уважлівы, патрабавальны і тактоўны, ён шануе чужыя меркаванні і ніколі не адступае ад асноўных прынцыпаў праўды, дабрыні, сумленна, якім прысягаў, калі толькі пачынаў свой творчы шлях газетчына і літаратара. Гэта было ў Віцебску. У трыццаць сям'ям. І доўжыцца па сённяшні дзень. Такая адданасць сапраўды дабрадзейная. Дзякуй за яе вам, Леанід Януравіч! Барыс БУР'ЯН.

Вінаград цяпер
Расце на Палесці
Толькі пад вокнамі хат,
Але яго ягады
Такія дробныя і дзікія,
Што нашчадкам
З вялікай тае перамогі
Пакарыстацца амаль не
прышлося.
...Кажуць, што клімат на нашай
зямлі
Зноў уваходзіць у норму.

Memento!

Адночы ў дзяцінстве,
Прагойсаўшы пасля школы
З сябрамі на коўзанцы,
Я вярнуўся дадому
І нечакана заснуў каля грубкі.
Маці, сядзеўшы за кроснамі,
Таксама не згледзела,
Як я пахіліўся наперад
І дакрануўся ілбом
Да напаленых дзверцаў.
Прахапілася маці
Ад дзіцячага крыку...
Прыціснуўшы мяне да грудзей,

Маці выбегла
На начную завейную вуліцу,
Дзе намяла ля варот гурбы
снегу.
Вецер шпурляў яго ў твар,
А я паўтараў увесь час:
«Ой гару, ой гару,
Ой я, мабыць, згару...»
На шчасце, тады мяне
ўратавала
Вясковая фельчэра Вера.
Але калі ўсё чалавецтва
Забудзецца гэтак вось
У салодкай дзіцячай дрымоце
І хіснецца ў агонь —
Ці здолее маці-зямля
Уратаваць яго,
Разгублена прыціскаючы да
грудзей
Сярод цемры Сусвету?

Вясновае

Першы вясновы прамень
Знямаць трапляе ў вочы
І асвятляе нам душу
Да самага дна
Пасля доўгай зімы.
Адчуўшы яго цёплы дотык,

Вясной ажываюць надзеі,
Кволя і бясколерныя,
Нібы бульбяныя парасткі
У цёмным скляпенні.
Раней іх абломвалі з
прырасцю,

Таму што зімою
Яны не мелі ніякай
Спажывецкае якасці.
І толькі цягнулі дарма
Сок апошні
З пачарнелага клубня.
Але напраздесні
Людзі думаюць мімаволі
Аб новай сяўбе,
І спадзяюцца,
Што гэтыя парасткі,
Нядужыя, амаль нежывыя,
Узыдучь зелянінай лісця
На твары зямлі,
Гэтак жа, як мімаволі
Узыходзіць на твары людзей
Летуценная ціхая ўсмешка
Пад сонечным промнем.

ПАВОДКА.

Фотаэцюд А. ГЛІНСКАГА.

песню ў не такім шматлікім спачатку
хоры лірыкаў беларускай паэзіі. Яна
ведала сілу вобразнага слова—і не
ганялася за вонкавай прыгажосцю.
Яна шанавала звычайную мову, на
якой гавораць яе землякі і суайчын-
нікі,—і вывядзіла гэтую мову на пра-
сторы вершаванай споведзі. Яна да-
ражыла трапным словам, кладацілася
пра рытмічны малонак і рыфмава-
ную плынь радкоў, але вышэй за ўсё
ставіла шчырасць лірычнай інтана-
цыі.

На сухім, сухім кургане,
Дзе ад спёкі траўна звяла,
Сярод лому, на бур'яне
Мая кветка красавала...

Ужо гэты зачын яе праграмнага
верша спалучае ў сабе якасці, пра
якія я толькі што сказаў: вобразна,
трапна, мілагучна і строга гучыць
гэтая страфа. «На сухім, сухім кур-
гане...» Такой паэтэса адчувала сваю
гаротную, сваю прыгнечаную зямлю.

Калі Змітрак Бядуля дэкламаваў
радка К. Буйло, я прыслухоўваўся і
да музыкі яе строф і радкоў. Штось-
ці кранала мяне, абуджала ўспамін
пра чутыя ў дзіцячыя гады ў родных
маіх Машканых песні нашых вяско-
вых кабет і дзяўчат.

Калі цяпер я гартую кнігі вершаў
К. Буйло, мне часам здаецца, быццам
на калёсах еду я сенажацімі, а
навакол — кветкі—ружовыя і за-
латыя, сінія і фіялетаваы. Над імі
стаіць пчаліны звон, нібы спеў.
Мільгаціць у вачах вясёлка. Ды
раптам — зорная ноч, падобная да
той, што паўстае ў вершы «Перад
выездам у поле»:

Раскрылася зорная ноч,
Аганькі навакол раснідала,
Быццам тысячы радасных воч
З вышыні на зямлю скіравала...

Пазнаёміўся асабіста з Канстан-
цыяй Антонаўнай я значна пазней.
Ведаючы яе вершы, рыхтаваўся су-
стрэць жанчыну, ахутаную гэтакім лі-
рычным воблакам. Ведаецца, бывае,
паэтэса робіць выгляд, нібы яна апы-
нулася тут, сярод людзей, у штодзён-
най мітусні,—выпадкова; што са-
праўдны яна недзе «там», у сваёй
паэтычнай адзіноце. Нацягнутая ўс-
мешка, паблаглівы позірк. Не, нічога
такага ад «жрыцы паэзіі» ў абліччы
Канстанцыі Буйло не заўважалася.
Больш таго—яна трымалася і паво-
дзіла сябе зусім звычайна. Яе ветлі-
вы твар, як мне здавалася, не меў
здольнасці хлуціць, хавацца за мас-
кай дзяжурнай цікавасці да суб'яд-
нікі або знярочыстага так званага па-
літэса. Было смешна—дык яна смяя-
лася; прыгадваўся ёй нешта сумнае
—яна была сумотнай. Я зразумеў,
што чалавечая шчырасць і ёсць га-
лоўная рыса яе мастакоўскага тэмпе-
раменту. Я сказаў бы—мілая прыга-
жосць яе шчырасці і прываблівала да
сябе раней за ўсё. Вы адразу адчува-
лі: перад вамі чалавек, які не скажа
таго, чаго не думае, у што не верыць і
чаго не ведае. Гэта такая дарагая
якасць! І не падта часта яе сустра-
каеш у наш час, калі нават псіхологі
вучаць нас, быццам нам наканавана ў
розыным асяроддзі выконваць нібыта
розыны «ролі», інакш кажучы, на-
сць розныя маскі—дома і на службе,
сярод родных людзей і ў асяроддзі

выпадковых спадарожнікаў, з началь-
ствам і з людзьмі, якія ад нас па тых
або іншых прычынах залежаць. Маг-
чыма, я чалавек старамодны, але мне
даражэй за ўсё ў людзях не гэтая
здольнасць «выконваць ролі», а
ўменне кожнага чалавека быць самім
сабой, заставацца верным свайму
характару і тэмперату. Тое ж
датычыцца і мастакоўскай асобы,
асабліва паэта. Вагацца ён можа, калі
штосьці ў жыцці бянтэжыць яго, ста-
віць перад ім нечаканыя пытанні, дае
магчымасць абраць «тое» або «гэ-
тае», але і пры такіх ваганнях яму
належыць ахоўваць сваё «я» ад здра-
ды самому сабе. Пераконваюся, што
К. Буйло пры ўсіх адметнасцях
жаночай натуре была ў творчасці
менавіта такой мастацкай асобай.

Мабыць, Канстанцыя Антонаўна
дзяўчынкай пільна прыслухоўвалася
да тае песні, што спявала тады бела-
руская вёска. Бо ў тым вялікім пра-
цэсе «перакладу» нашай песні з этна-
графічнай плыні ў літаратурную, які
ўзначальваў Янка Купала (як гарача
вітаў у гэтым сэнсе ягоную «Жалей-
ку» крытык-публіцыст У. Самойла!),
і яе вершы адыгрывалі прыкметную
ролю. «Каб я крылі лёгкая птушкі—
салавейкі мела»,—так пачынаецца,
здаецца, данолі традыцыйная спо-
ведзь чалавека, які адчуў патрэбу
паліцець. Куды? «Не на вяршыні
дрэўцаў»,—адказвае паэтэса. У го-
рад. Да таго панурага і сумнага гма-
ху.

На акне закратаваным
Я бы з песняй села
І астронікам няшчасным
Сваю песню б пая.

Я спявала б аб сваёдзе,
Аб учаслівай долі,
І забыліся б пад песню
Яны пра няволю...

Вядома, сёння такі паэтычны ход
наўрад ці здзівіць каго навізнай, але
тады—на пачатку станаўлення новай
беларускай літаратуры—ён успры-
маўся як сапраўднае адкрыццё і аб-
наўленне лірычнага самаадчування
паэта.

Чаму я затрымліваюся на даўніх
вершах К. Буйло? Мяне вельмі хва-
люе ўсё, што звязана з Янкам Купа-
лам. Мне здаецца, што і дасюль яшчэ
мы недастаткова аданлілі яго місю
збральніка беларускіх талентаў,
натхніцеля і правадара. У мяне ўжо
была прычына гаварыць пра гэта, бо і
сам я адчуў кляпатлівую ўвагу Івана
Дамінікавіча. На прыкладзе ж К.
Буйло мы бачым, як тантоўна і дзей-
сна вывядзіў ён на паэтычны шлях
малады талент. Тое, што паэтэса пры-
свячала Я. Купалу свае вершы,—зра-
зумела. Ды вось прысвячэнне ёй ве-
ршаў—высокі педагогічны і чалавечны
ўчынак Івана Дамінікавіча. Акрылё-
най уступала яна ў свет літаратуры...

Незабыўна падзея ў гісторыі на-
шай культуры—Дэкада беларускага
мастацтва ў Маскве саракавога года.
Найбольш яркія ўражанні былі, вядо-
ма, ад сцэнічнага мастацтва. Маскві-
чы і госці сталіцы здзіўляліся блі-
скучым талентам Глеба Глебава і
Лярысы Александровскай, Ісідара
Валоціна і Уладзіміра Уладзімірава,
Рыты Млодак і Лідзіі Ржэцкай. Ма-
быць, таму думка Змітрака Бядулі

тады сягала ў гэтральнае мінулае,
да тых вытокаў, адкуль брала пача-
так самая каштоўная традыцыя на-
роднасці нашага мастацтва.

— Ведаеш, Заірка, для мяне
тэатр—як магутная рака. Нібыта які
Нёман! І магутны ён тым, што ўбірае
ў сябе шмат рачулак і нават ручаін,
з іх чэрпае свае характэры і веліч. Нам
трэба ў ззянні гэтага вялікага харак-
тэра адрозніваць тыя рачулікі... Ці ве-
даеш ты, што адначасова з «Паўлін-
кай» і «Раскіданым гняздом», з «Ан-
тосем Латай» і «Міхалкам» на афішы
нашых першых тэатраў—Таварыства
драмы і камедыі і «Беларускай хат-
кі»—была пазначана п'еса Канстан-
цыі Буйло «Сягонняшнія і даўней-
шыя». Вершаваная, Рамантычная, Па-
жаночы нават сентыментальная дзе-
нідзе, ды затое ж надта хвалюючая
сваім меладраматызмам. Вясковая
дзяўчына пакахала сына свайго га-
спадара... Ведаеш, Заірка, нешта та-
кое накітал «Рамза і Джульетты»
ва ўмовах жорсткай сацыяльнай ня-
роўнасці паміж людзьмі... Фларыян
Ждановіч з Геліяй Пралескай былі там
сапраўды пенкныя як артысты раман-
тычнай плыні...

Так казаў Змітрак Бядуля.
З цягам часу стала відавочна, што
значнага следу тая пастаноўка «Ся-
гонняшніх і даўнейшых» не пакінула.
Ды штосьці адметнае ў кірунку твор-
чых шуканняў нашай сцэны на пачат-
ку стагоддзя яна сабой пазначыла.
Рамантыка. Вершаваная мова. Узнё-
слыя пачуцці. Народныя тыпы. Хай і
не зусім дасканала з пункту глед-
жання драматургічнай тэхнікі, але та-
кая п'еса была патрэбна нашаму тэат-
ру. І тут К. Буйло выступала пап-
лечніцай Янкі Купалы, Якуба Коласа,
Змітрака Бядулі, Далейкіч.

Як заўзяты тэатрал я адчуваю
глыбокую пашану да такога ўчынка
паэта, да такой творчай няўрымлі-
васці мастака.

Рэльеф... Вось слова, якое вельмі
стасуецца да К. Буйло. І ў яе леп-
шых творах, і ў самім яе прамяні-
стым абліччы было гэта: рэльефная
пластычнасць. Я ўспрымаў і ўспры-
маю яе як цэласную натуру. Шкада,
што мы бачыліся вельмі рэдка, часцей
перапісаліся. Я ўспрымаў і ўспры-
маю яе ў сваёй майстэрні, каб
зрабіць хоць бы эскіз партрэ-
та паэтэсы, але лёс вырашыў па-
свойму. Доўгі час я думаў, а ці вар-
та мне рабіць скульптурны партрэт
чалавека, якога я мог калісьці запра-
сіць пазіраваць, а цяпер вымушаны
буду працаваць «паводле памяці»,
звяртацца да іканаграфічных матэ-
рыялаў. «Не толькі варта,—сказаў я
самому сабе,—гэта твой абавязак!»

З'явілася ў мяне адчуванне такога,
быццам абрысы партрэта К. Буйло
ўжо існуюць, паўсталі ў майёй май-
стэрні. Вось дастаткова мне наблізі-
ца да станка і пачаць здымаць з глы-
бы глыны «лішкі» — і партрэт сам па
сабе з'явіцца... Значыцца, абудзіўся
рабочы настрой (не хачу называць
такі стан «натхненнем»). Не думайце,
што я ляплю абрысы партрэта, толькі
прыглядаючыся да фатаграфічных
здымкаў К. Буйло. Часцей я пера-
чытваю яе вершы. Праз трапяткую
лірычную шчырасць радкоў прабі-
ваецца да мяне тое аблічча, якое вар-

та і трэба замацаваць у матэрыяле.
Такое здараецца ў нашага брата-
скульптара: праз слова мы нібыта
бачым твар... постаць, аблічча...
Праз музыку паэтычнай споведзі пры-
ходзіць да нас, бывае, вобраз яе аў-
тара.

Калі К. Буйло ў вершах з пашанай
звяртаецца да Алеся Пальчэўскага,
чалавека драматычнага лёсу, я больш
глыбока адчуваю яе прагу чалавеч-
насці. У гэтай высокай чалавечнасці
паэтэса вылучае і духоўную трыва-
ласць. Ёй дарога тое, што такія лю-
дзі не жывуць крыўдай, а светла ад-
гукаюцца на покліч жыцця і ўліваюцца
ў рабочыя шэрагі.

Красу душы, дум гордых сталасць
Ім доля не магла скрышыць.
Іх непахісну трываласць
Жыццё ў дыямент адкавала,
Каб чуд стварэння завяршыць.

Такім яна хацела б бачыць людзей—
надзейнымі ў дружбе, трывальмі ў
выпрабаваннях, непахіснымі ў пера-
кананнях.

А якой ёй самой хацелася быць? У
многіх лірычных выказваннях можна
адчуць гэта. Паэтэса ведае, што ма-
стаку трэба мець ідэал, да якога ён
імкнецца. І шчыра кажа:

Я хацела б, каб пальцы мае
Мелі чуласць такую нязвычайную—
Каб усё, што душа пазнае,
Адгукалася нотай музыкаю.

Я ішла б і—употай, ледзь-ледзь—
Да ўсяго бы рукамі краналася...
Каб за мной распяваная медзь
У быліныя сказы сплталася...

З гэтых вершаў сёння перада мною
паўстае даволі выразнае аблічча паэ-
тэсы. Я пачынаю адчуваць рэльеф
вобраза. Пластыку твара. Я праую...

І ўнікае ў думках той рэстаран пад
адкрытым маскоўскім небам—«Дах».
І пацыху набліжаецца да Змітрака Бя-
дулі сонечны залаты праменьчык. І
прыгадваецца нам, што жыў тут, у
Маскве, паэтэса, без якой яму,
дзядзьку Змітраку, немагчыма сабе
ўявіць рэдакцыю «Нашай Нівы» ў
Вільні. Ёй, Канстанцыі Буйло, пры-
свяціў верш Янка Купала, і увайшла
яна ў свет літаратуры акрылёнай... Я
слухаю майго старэйшага сябра, не
здагадваючыся, што праз трыццаць
сем гадоў адчуваю яго словы як параду
мне, як падказ—зрабі, Заір, партрэт
Канстанцыі Буйло. Бо калі мы чытаем
у паэме Я. Купалы «Яна і я» радкі:

Пасыпаліся дробныя зярняты
У раллю, як пацеркі лятарны,
На наш загон, сахою узараны,
На мой шнурок—палетак ярны,—

дык гэта і пра беларускую паэтычную
ніву сказана. На шнурок гэтай нівы
сыпала свае вершаваныя зярняткі і
яна, Канстанцыя Буйло, таленавітая і
прыгожая паэтэса, сапраўдны мастак.

Мне мала толькі словам казаць
«дзякуй» сваім любімым пісьменні-
кам. Я імкнуся аддзячыць ім, ства-
раючы сваё скульптурнае ўяўленне
пра іх—партрэт. Ці ўдасца мне вы-
казаць свае пачуцці ў гэтым партрэ-
це?—на такое пытанне адказаць змо-
жа толькі глядач, які ведае паэзію і
лёс Канстанцыі Антонаўны. Яго і
запрашу я першым у майстэрню, калі
праца будзе закончана.

**РАСКРЫВАЦЬ
ЗМЕСТ ЧАСУ**

«...У звароце VI з'езда мастакоў СССР да мастакоў свету сказына: «Леонарда да Вінчы сцвярджаў, што першым мастацкім творам быў абрыс чалавечага ценю на сцяне, азорапага сонцам. Ці можна дапусціць, каб апошнім адлюстраваннем на зямлі стаў ценю чалавеча, спляпапага ядзерным выбухам?». Сёння гэтае пытанне зварнута і да нас, беларускіх мастакоў... Праблема мастак і сучаснасць — вечная праблема мастацтва, і ад таго, як яна рашаецца, можна меркаваць пра грамадзянскую і мастацкую спеласць творцы. Між тым, менавіта ў беларускім становавым мастацтве, звязаным з сучаснай праблематыкай, у апошні час назіраюцца працэсы, якія вынікаюць з аслаблення мастакоў у стварэнні тэматычнай кампазіцыі, стандартнасць у падыходзе да тэм і сюжэтаў, шаблоннасць у трактоўцы жыццёвага матэрыялу зніжэнне прафесійнай культуры станаўлення. Замінутыя ў вузкіх сценах майстэрняў, іншыя мастакі страцілі кантакты з жывой рэчаіснасцю, што прывяло да з'яўлення работ шэрых і блізкіх, пазбаўленых дыхання жыцця і нацыянальнай самабытнасці.

(Са справядлівага дакладу).

Нават адзін кепскі твор на выстаўцы павінен выклікаць трывогу. Чаму пра важнае ў жыцці сучасніка расказана так наіўна ці абывава? Або, скажам, — схематычна, невыразна, пераказана? Чаму столькі імпульсу вакол тэм дробязных, надуманых, неабавязковых? Многія рэчы, прысвечаныя сённяшніму дню, аказваюцца безнадзейна далёкімі ад яго, застаюцца толькі ў рэставах нашых кобыткаў з паметкамі — «патрэбная тэма», «актуальная тэма» і г. д. Гэтыя пытанні былі пастаўлены ў выступленнях шэрагу дэлегатаў.

На маю думку, скажаў народны мастак СССР З. Азгур, паказаць чалавека, якім ён павінен быць, паказаць лепшым, чым ён ёсць, паказаць душэўна прыгожым, разумным у спачыненні свету і прыроды — гэта вялікая задача мастака. Што такое — змест часу? Гэта наша ідэалогія, наш лад жыцця, чалавек у грамадстве сацыялізму. Народ наш духоўна вырас. Але часам некаторыя творцы спрабуюць увесці ў зман глядача кампіляцыйным падыходам да мастацтва: «выцягваюць» з архіўных паліц старога каменнага ідала, перарабляюць яго на свой капры і ўзводзяць у ранг шэдэўра, называючы гэта наватарствам. Бясспрэчна, кожны мастак павінен ведаць гісторыю мастацтва, але абавязна павінен на яго кла-

Як мы паведамлялі, 20—21 сакавіка праходзіў XII з'езд мастакоў Беларусі. У справядлівым дакладзе і ў спрэчках па ім былі ўзняты самыя розныя пытанні, звязаныя з сённяшнім станам і задачамі далейшага развіцця выяўленчага мастацтва рэспублікі, са штодзённым жыццём творчага саюза.

Трэба сказаць, што пэўныя праблемы, якія закраналіся на з'ездзе, напярэдадні абгаворваліся за «круглым сталом» «ЛіМа» ў Саюзе мастакоў рэспублікі. Таму сёння мы засяроджваем увагу чытачоў на пасобных, найбольш важных, з нашага пункту гледжання, момантах з'ездаўскай гаворкі.

сціныя ўзоры. Хачу падкрэсліць, што задача кожнага з нас — імкнуцца да гэтага высокага класічнага майстэрства, на новай сучаснай аснове асэнсоўваючы наш час.

слова асуджэння з нагоды гэтай новабудовы, якая пагражае сур'ёзнымі экалагічнымі і эканамічнымі вынікамі паўночным раёнам рэспублікі? Дзе ж тут наша пазіцыя?».

Аб грамадзянскай пазіцыі ма-

кі. Ці ўсведамляем яго выхавальныя мэты, задачы? Доўга, надта доўга абыходзілі мы гэтыя пытанні. Неразуменне важнасці мастацтва парадзіла няўвагу да яго, занябанне ста-

ЖЫЦЦЁ—ТАЛЕНТ—АДКАЗНАСЦЬ

З XII з'езда мастакоў Беларусі

Прагучала на з'ездзе ў неагавораных выступленнях і такое слова, як правінцыялізм. Мелася на ўвазе няўменне мысліць у творчым маштабным катэгорыям, бачыць боль і праблемы краіны, народа. Пра гэта, у прыватнасці, гаварыў А. МАРАЧКІН. Ён нагадаў надрукаваны ў газете «Літаратура і мастацтва» нарыс «Заталенне» (пра будаўніцтва Даўгаўпілскай ГЭС) і ліст «З нашай маўлівай згоды» на гэтую ж тэму супрацоўнікаў Інстытута літаратуры імя Я. Купалы. «А што ж мы? — пытаўся А. Марачкін. — Ці здольныя мы, мастакі, сказаць тут сваё слова абурэння,

стака гаварыў міністр культуры БССР Ю. М. Міхневіч. Параднасць, стварэнне пампезных «тыпажоў», пасіўная рэгістрацыя таго, што адбываецца ў грамадстве, нанеслі выяўленчаму мастацтву рэспублікі вялікія страты, — сказаў ён. — Побач з сапраўды псіхалагічна заглябленымі работамі вельмі часта выстроіваліся палотны, бюсты, графічныя лісты, якія быццам бы і закраналі актуальныя тэмы, адлюстроўвалі перадавікую вытворчасці, але зусім не краналі ні думкі, ні пачуцці глядачоў. І ўсё гэта адбывалася ў той час, працягваў Ю. Міхневіч, калі наведвальнікі выставак знаходзіліся яшчэ пад уражаннем ад таго палымнага інтэлектуальнага і душэўнага нападу, якім напоўнены творы Ч. Айтматава, В. Быкава, В. Распуціна, В. Астаф'ева, кінафільмы Э. Клімава і Т. Абуладзе... Мы разумеем, колькі аддачы вымагае падрыхтоўка нашых адказных экспазіцый. Нельга не павяжаць тут працу мастакоў, мастацтвазнаўцаў, экскурсаводаў. Але сёння мы абавязаны пераасэнсаваць сваю ранейшую дзейнасць, маючы на ўвазе самае галоўнае: істотнае павышэнне сацыяльнай адказнасці мастацтва. Інакш мы рызыкуем пераўтварыць сферу нашай дзейнасці ў запаведнік самаздаволеннай коснасці.

Як пазбаўіцца нам ад заганаў пранятых забіваць залы творамі-справядлівамі, як пазбаўіцца ад «вінегрэтных» экспазіцый? Перш за ўсё, працягваў Ю. Міхневіч, рабіць нешаблонны адбор твораў, не падмяняць кантроль ідэалагічны кантролем густавым, суб'ектыўным. Спадзяёмся, што ўсю паўнату адказнасці за выставачнае абнаўленне, пошук эфектыўных форм прапаганды выяўленчага мастацтва возьме на сябе дырэкцыя мастацкіх выставак, падрыхтоўку да стварэння якой мы завяршаем.

Ці часта мы задумваемся пра месца мастацтва ў жыцці людзей? — звяртаўся да залы народны мастак СССР М. Савіц-

ла прычынай невуцтва. Склалася парадаскальная сітуацыя, калі самі мастакі перасталі ўсведамляць — у чым сэнс іх прызначэння. Клопат пра развіццё мастацтва ў нас зводзіцца часам да забеспячэння майстэрнямі. Няма сумнення, стварэнне матэрыяльнай асновы для творчасці неабходнае, і тое, што мы сёння для гэтага робім, невымерна малая частка ў параўнанні з патрэбнасцю. Але майстэрня — гэта яшчэ не гарантыя поспеху. І стан сучаснага мастацтва рэспублікі ў значнай меры — горкі плён грэбавання духоўнымі асновамі творчасці.

**«СЛУЖЭННЕ МУЗ
НЕ ЦЕРПІЦЬ
МІТУСНІ»**

«...Мы адчуваем рэальны рост прафесіяналізму мастацтва ў цэлым і адначасова бачым, што на выстаўкі трапляюць работы вельмі нізкай мастацкай якасці. Адбываецца гэта па шэрагу прычын. Адна з іх тая, што да ненадзейных вернісажаў саюза і Міністэрства культуры заключалі дагаворы ўсяго за тры-чатыры, а то і за два месяцы да іх адкрыцця. Так здарылася з выстаўкамі «Майстры мастацтва» — у барацьбе за мір», «Маладосць рэспублікі» і інш. Адкуль жа ўзяцца якасці, калі за такі кароткі тэрмін трэба зрабіць шматфігурную кампазіцыю, серыю літаграфій або паспеець адліць скульптуру ў бронзе?.. Спешка асабліва пагібельна адбываецца на творчасці».

(Са справядлівага дакладу). Вядомыя паэтычныя радкі ў дачыненні да нашых умоў можна было б перафразіраваць так: «Служэнне мітусні не церпіць муз». — гаварыла старшыня бюро секцыі скульптуры СМ БССР С. Гарбунова. Так, мала цікавых твораў з'яўляецца на выстаўках. Між тым, ёсць мастакі, якія па некалькі гадоў зусім не выстаўляліся. Некаторыя з іх зрабілі стаўку на выкананне вытворчых заказаў фонду, а некаторыя наогул не могуць па-

казаць свае творы, бо тэматычны дыяпазон выставак абмежаваны. Ды толькі вузкасцю тэматыкі праблема творчай пасіўнасці не вычэрпваецца. Калі гаварыць шчыра, дык скульптару нявыгадна рабіць работы да выставак. Не толькі фарматорам, ліцейшчыкам, але і шафёрам-левакам, якія прывозяць работы на выстаўку, трэба плаціць з уласнай кішэні. Да таго ж закупачныя цэны Міністэрства культуры меншыя за стаўкі аўтарскага ганарару на камбінаце Мастацкага фонду, што наогул наводзіць на думку аб парушэнні сацыялістычнага прынцыпу аплаты: за адну і тую ж работу ў розных месцах плаціць па-рознаму. Так пачаткоўцу-скульптару даюць зразумець, што выгадней: сіпаць у рукаві журавель у небе. І ці не тут адна з галоўных прычын «крызісу» большасці нашых выставак, на якіх працвітаюць творы на так званыя «прэстыжныя», «выйгрышныя» тэмы? Яшчэ праблема, якая прымушае скульптара «мітусіцца». Нават у сталіцы рэспублікі, працягвала С. Гарбунова, дрэва, камень, бронза — вялікі дэфіцыт, вось чаму для нармальнага працэсу творчасці трэба неадкладна адкрыць салон-магазін матэрыялаў і інструментаў для скульптараў. А пакуль што дэфіцытны матэрыял здабываецца ўсімі праўдамі, а часцей няпраўдамі. Вось і атрымліваецца, што мы часта служым не столькі мастацтву, колькі арганізацыйнай мітусні.

Пра недаснаванасць матэрыяльна-тэхнічнай базы гаварылі і іншыя прамоўцы. На гэтай праблеме спыніўся ў прыватнасці, старшыня секцыі графікі заслужаны дзеяч мастацтваў БССР Л. АСЕЦКІ, які сказаў, што дасюль няма патрэбных матэрыялаў для адраджэння старажытнага мастацтва іслаграфіі. Выставачную дзейнасць, на думку прамоўцы, можа ажывіць і стварэнне эксперыментальнай графічнай лабараторыі пры Мастацкім фондзе БССР.

Ад імя манументалістаў звяртаўся да з'езда намеснік старшыні секцыі манументальна-дэкаратыўнага мастацтва В. ШХАНАУ, які гаварыў пра неабходнасць арганізацыі на базе вытворча-тэхнічнага вучылішча шклозавода «Нёман» участна мастацкага шкла, выбару ліставага вітражнага шкла і мазічнай смальты. Пакуль жа мастак, які смагае, працуе ў тэхніцы класічнага паянага вітражу, у лепшым выпадку можа выбраць толькі 4—5 каларных узораў простага шкла. Печ, якая на мінісім мастацка-вытворчым камбінаце магла б і далей выкарыстоўвацца для аблалу распісанага шкла, была чамусьці дэманціравана.

Вось ужо дзесяць гадоў мы ходзім па інстанцыях, даводзячы неабходнасць адкрыцця ў Мінску эксперыментальна-творчай базы дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва, — сказала старшыня бюро секцыі ДПМ Т. Сакалова. У сталіцы сёння працуюць прыкладна 300 мастакоў-прыкладнікоў, 60 з іх — члены творчага саюза. Частка з іх на працягу дзесяцігоддзя і болей ездзіць у Барысаў на камбінат прыкладнага мастацтва, праводзячы ў дарозе па чатыры гадыны штодзённа. З-за таго, што няма базы ў Мінску, многія з мастакоў працуюць ад выпадку да выпадку. Да таго ж Барысаўскі камбінат не спраўляецца з заказамі, попыт на якіх, дарэчы, вялікі. На думку прамоўцы, страчвае свае пазіцыі і габелен, які ў параўнанні з сямідзесяцімі гадамі не атрымлівае далейшага развіцця. Гэта засведчылі экспазіцыі выставак «Гармонія і асяроддзе» і «Маладосць рэспублікі». Галоўная прычына тут — адсутнасць кафедр ткацтва ў Беларускай дзяржаўным тэатральна-мастацкім інстытуце. Яе закрыццё, сказала Т. Сакалова, было яўна недагляданым актам, вынікі якога адгукнуцца нам яшчэ не раз.

**ДЗЕ РЫХТАВАЦЬ
ТВОРЧУЮ ЗМЕНУ?**

«...Даўно наспеў час прызнаць, што рэспубліцы патрэбны беларускі мастацкі інстытут з метадычным цэнтрам усёй мастацкай адукацыі. Сімбіёз «тэатральна-мастацкай» перарос слабе...

А. ШАТЭРНІК І А. АНІКЕЙЧЫК.

Э. РАМАНЕСКУ (Малдавія) І М. САВІЦКІ.

М. АПЕК, А. МАРАЧКІН, У. САВІЧ, У. БАСАЛЫГА, В. ШАРАНГОВІЧ, Л. ШЧАМЯЛЕУ.

Н. ШЧАСНАЯ І Л. АСЯДОЎСКИ.

Фота Ул. КРУКА.

Мастацкі і тэатральны інстытуты такія ж далёкія ў метадалагічнай аснове сваёй, як медыцынскі і... ветэрынарны, нягледзячы на тое, што выпускнікі аднаго і другога лечаць... На жаль, даводзіцца манаставаць, што ўмовы, у якіх знаходзіцца БДТМІ, не спрыяюць якаснай падрыхтоўцы спецыялістаў. Плошча інстытута ў тры разы меншая за норму, і студэнты, якія не маюць магчымасці нават адзіцца ад натурны, прывіваюць бацьчы ле па частках. Займаюцца яны ў перапоўненых майстэрнях, па дзесяць гадзін запар дыхаюць развабіцелямі, лакамі. Фантычна пад адным дахам працуе адразу тры інстытуты — тэатральны, мастацкі і прамысловага мастацтва. Прапаную запісаць у рэзальную з'ездзе наступнае: палепшыць матэрыяльную базу інстытута і дамагчыся арганізацыйнага вылучэння яго ў самастойную ВНУ».

(З выступлення заслужанага дзеяча мастацтваў БССР прафесара Г. ВАШЧАНКІ).
Праблема выхавання і навучання моладзі застаецца сёння адной з найбольш важных, — значыць у сваю чаргу старшыня секцыі мастакоў тэатра, кіно і тэлебачання заслужаны работнік культуры БССР Я. Ждан. — Трэба рашаць праблему падрыхтоўкі мастакоў-дэкаратараў шырокага профілю для тэатраў і кінастудый. Гэтых спецыялістаў у рэспубліцы пакуль не рыхтуюць. Неабходна перыядычна рабіць набор студэнтаў на аддзяленне тэатральнага жывапісу, г. зн. рыхтаваць нацыянальныя кадры мастакоў-пастаноўшчыкаў для тэатраў нашай рэспублікі, дзе сёння налічваецца ажно дзевяць штатных вакансій гэтых спецыялістаў. Кіруючыся пастановай ЦК КПСС і Савета Міністраў СССР «Аб мерах па паляпшэнню выкарыстання клубных устаноў і спартыўных збудаванняў», мы лічым, што трэба адкрыць кафедру мастакоў-пастаноўшчыкаў для народных тэатраў і тэатралізаваных відовішчаў.
«Кожны народ абавязаны самавыказацца перад усім светам. Калі ж яму няма чаго даць свету, гэта належыць разглядаць як нацыянальнае злычынства, гэта страшней смерці і не даруецца чалавечай гісторыі... Народ абавязаны захаваць сваё нацыянальнае багацце, бо толькі ў гэтым выпадку ён зможа ўнесці ў агульную скарбонку народаў ігульці сваё, непаўторнае, без чаго немагчыма свецветная еднасць. У гэтым, а не ў тым, каб быць «як усё», і ёсць яго інтэрнацыянальны абавязак. Гэтымі словамі мысліцеля, славутага пісьменніка Рабіндраната Тагора пачала сваё выступленне мастачка В. Барглава. Яна адзначыла, што беларускі народ мае сваю адметную культуру, свае традыцыі ў мастацтве. Увесь свет захапляецца вырабамі беларускіх майстроў: саломкай, слюкімі паясамі, разьбярствам, керамікай, самабытнымі строямі, ткацтвам. Так, дэкаратыўнае мастацтва рэспублікі мае шматвяковыя карані, але сёння яно ў крытычным становішчы, асабліва ткацтва і сцэнічны касцюм. Сумна ўспамінаць сустрачы з загадкавай аднаго раённага аддзела культуры, якая ледзь не

сцягамі на вачах звярнулася да мяне за парадай: дзе заказаць касцюмы для мастацкай самадзейнасці, бо ў Барысаве цэх сцэнічнага касцюма зачынены. На рэспубліканскім конкурсе гэты калектыў не змог заняць прызавое месца толькі з-за таго, што артысты-аматары былі апрануты ў аднолькавыя, тыражыраваныя касцюмы. Дык хто ж заікаўлены, каб у дэкаратыўна-прыкладнае мастацтва, заснаванае на нацыянальных традыцыях, не паступаў прыток свежых прафесійных сіл? У мастацкім вучылішчы аддзялення ткацтва і мадэлявання няма, а ў інстытуце замест таго, каб пашыраць спецыялізацыі, аналагічную кафедру наогул ліквідавалі.

Справядлівыя нараканні гучаць у наш адрас, — сказаў рэктар Беларускага тэатральна-мастацтвазнаўства А. САБАЛЕУСКИ. — Але мы не дадаём рэспубліцы яшчэ шмат спецыялістаў іншых профіляў, напрыклад, па мастацкай крытыцы. Зрэдку, адзін раз у 3—5 гадоў, набіраем мы ў парадку выключэння студэнтаў на завочны курс навучання. Фантычна яны толькі п'яць месяцаў знаходзіцца ў інстытуце, дык пра якую якасць падрыхтоўкі можа ісці гаворка? А гэтыя кадры патрэбны музеям, выдавецтвам, рэдакцыям газет і часопісаў. У апошніх жа, за выключэннем Яўгена Сахута — рэдактара часопіса «Мастацтва Беларусі», няма ніводнага штатнага мастацтвазнаўцы. Тое ж самае можна сказаць і пра іншыя спецыялізацыі. Напрыклад, не рыхтуюць мы рэстаўратараў, у якіх рэспубліка таксама мае вялікую патрэбу...
А. Сабалеўскі закрануў і пытанне аб тым, каб мастацкія факультэты БДТМІ былі вылучаны ў асобны інстытут. Потым, сказаў ён, калі працэс падрыхтоўкі спецыялістаў тэатральнага і мастацкага профіляў якасна стабілізуецца, мы зможам стварыць беларускае акадэмію мастацтваў. Рэспубліка гэтага заслугоўвае.

КУДЫ ЗНІКАЕ МАЛАДЫ ТАЛЕНТ?

«...У арганізацыйна-творчым жыцці саюза яшчэ шмат праблем, звязаных з моладдзю. Пакуль што мы не можам прадставіць ім дастатковую колькасць майстэрняў, жылля, забяспечыць усіх заказамі і дагаворамі...»

(Са справядзачнага даклада).
Які шлях маладога мастака да самастойнай творчай працы? Каб уладкавацца ў вытворчы прадпрыемствы. Мастацкага фонду БССР, яму трэба атрымаць: рэкамендацыі і рашэнне секцыі па спецыяльнасці; рашэнне праўлення фонду; рашэнне дырэктарскага камітэта і г. д. Пасля таго, як выпускнік пройдзе гэтыя заблытаныя бюракратычныя лабірынты, яго прымаюць на разважы работы, уводзячы ў так званы «спісачны састаў». Але гэта зусім не азначае, што ён адразу атрымае заказ, што ён будзе расці творча. Пра гэта, у прыватнасці, гаварыў у сваім справядзачным дакладзе і старшыня рэвізійнай камісіі Саюза мастакоў, заслужаны дзеяч мастацтваў БССР А. Малішэўскі.

Моладзі, хоць аб праблемах маладых гаварыць стала модным, па-ранейшаму баяцца да-

вораць, — падтрымаў думку падрыхтоўку мастакоў сакратар СМ рэспублікі, старшыня секцыі манументальна-дэкаратыўнага мастацтва Ю. Багушэвіч. — Атрымаць і выканаць буйны заказ камбіната — вялікая рэдкасць. Ну а калі ўсё ж маладому творцу пашчасціць? Тады ён зноў пачне пераадоўваць штучныя перашкоды недаверу, неаб'ектыўнасці ў ацэнцы і г. д. Яскравы прыклад — манументальны роспіс У. Крываблочкина для Ушацкага музея, які атрымаў шырокае прызнанне і ўдасцены на ўдарах прэміі Ленінскага камсамола Беларусі. Але толькі аднаму мастаку вядома, колькі яму давядзецца вытрываць, колькі пахадзіць «па інстанцыях»...

Добра, калі ў маладога мастака сілаўца ўласны светапогляд на жыццё і мастацтва, добра, калі ў яго ёсць сіла волі і гаюнасць да любых выпрабаванняў, — гаварыў старшыня бюро секцыі жывапісу У. ПАСЮКЕВІЧ. На жаль, не кожны пачатковец дасягаў мэты, да якой імкнуўся, пра якую марыў. Вось чаму неабходна, каб асяроддзе, у якое трапіла здаровае зерне таленту, было таксама здаровым. Вялікі наш клопат — праблема рабочага месца, — гаварыў член маладзёжнага аб'яднання У. ЯСЮК. — Шмат нашай творчай і чалавечай энергіі ідзе на тое, каб выпрасіць у кіраўнікоў ЖЭСаў дазволу прыстасаваць падвальчык ці мансарду пад майстэрню. Да таго ж многія з нас не толькі майстэрні, але і нармальнага жылля не маюць. Не маем мы ў гэтым сэнсе і падтрымкі саюза, яго камісіі па рабоце з моладдзю.

Пытанню работы з творчай моладдзю прысвяціў сваё выступленне і народны мастак БССР Я. Зайцаў. На яго думку, маладзёжнае аб'яднанне, як своеасаблівы «саюз у саюзе», не апраўдвае сябе. Нам трэба вярнуцца да нашага мінулага вопыту, калі выпускнік, які закончыў інстытут з адзнакай, мог быць адразу прыняты ў творчы саюз. Таленавітая моладзь у той час не знікала, як цяпер, а трапляла тут жа ў творчае асяроддзе. А чаму нам не аднавіць плённую практыку кандыдацкага стажу, які доўжыцца толькі год? Гэта адразу вырашыць праблему «саюза ў саюзе», дазволіць кандыдату нароўні са сталымі членамі творчай арганізацыі пераадоўваць цяжкасці творчага станаўлення.

Думку Я. Зайцава падтрымаў у сваім выступленні Ф. Янушкевіч.
«У мяне ёсць канкрэтная прапанова, — звяртаўся да з'езда скульптар А. Фінскі, — штогод або раз у два гады праводзіць конкурс твораў маладых мастакоў, дзе кожны з нас меў бы магчымасць выставіць той твор, які лічыць вартым увагі. Можна было б запрашаць на такія конкурсы маладых мастакоў з іншых рэспублік, шырока абмяркоўваць іх на старонках друку».

КРЫТЫКА... «ПРЫЕМНАЯ ВА УСІХ АДНОСНАХ»

У справядзачным дакладзе з'езда адзначалася, што прыцыповай, грамадзянскай крытыкі ў нас прантычна няма. Лепш ідуць справы з папулярызаваным мастацтвам. Але і тут аўтары ў большасці сваёй ставяць адзіную задачу: як бы каго не забіць, як бы каго не пакрыў-

дзіць. Напрыклад, у невялікім артыкуле на старонках «Мастацтва Беларусі», які прысвячаўся тэме подзвігу народа, аўтару мастацтвазнаўцу удалося ўціснуць больш за 150 прозвішчаў мастакоў. Пры такім «наталожным» падыходзе жывая інтанацыя ў аўтара, вядома, знікае.

Ды і каталогі або зусім не выдаюцца, або выдаюцца з вялікім спазненнем, — адзначаў дырэктар Дзярэцкай выставы Мастацкага фонду БССР Г. Шаўчэнка. — Выдавецтвы не друкуюць каталогі з-за таго, што ў свой час было прынята памылковае рашэнне: замест іх выдаваць творчыя партрэты мастакоў. А выданне гэтых невялікіх кніжак-буклетаў цягнецца гадамі. Вось і атрымліваецца, што пасля выстаўкі ў мастака не застаецца ніякага друкаванага матэрыялу.

Калі меркаваць пра наша сённяшняе мастацтва па крытычных артыкулах і рэцэнзіях, дык ствараецца ўражанне, што ў Саюзе мастакоў БССР састаяць творчыя асобы, якія нагадваюць гоголеўскіх губерньскіх дам: яны або «проста прыемныя», або «прыемныя ва ўсіх адносінах», — такую думку выказваў старшыня бюро секцыі крытыкі і мастацтвазнаўства Б. Крэпак. На жаль, у сучаснай крытыцы няма думкі, якая б вяла мастакоў за сабой, саму крытыку часта «вядзе» той або іншы масціты мастак. Але, шчыра кажучы, працягвай прамоўца, надакучылі ўжо абвінавачванні ў адрас нашай крытыкі. Калі разглядаць яе як частку мастацкага жыцця рэспублікі, дык пераконваецца, што яна адлюстроўвае тое, што ёсць. Бо калі ёсць шэры патак твораў, дык не можа не існаваць і шэрая крытыка. Калі без усялякай падставы ўзімаецца да нябесаў твор, які заслугоўвае увагі толькі па той прычыне, што аўтар яго займае высокую пасаду або зноў-такі — «масціты», дык ёсць і крытыка, якая яго абслугоўвае...

На з'ездзе гаварылася і пра вострую неабходнасць стварэння ў рэспубліцы выдавецтва «Мастацтва». Выдавецтвы такога профілю даўно і паспяхова працуюць у РСФСР, на Украіне, у Грузіі, Эстоніі і іншых братніх рэспубліках, — адзначаў сакратар праўлення СМ БССР, галоўны мастак Дзяржкамвыда БССР М. Ганчароў. Ёсць вялікая патрэба і ў арганізацыі ўчастка малой паліграфіі ў сістэме Саюза мастакоў. Гэтае пытанне, працягвай прамоўца, мы ўжо абмяркоўвалі з адпаведнымі службамі Дзяржкамвыда.

Прапановы, якія выказваў М. Ганчароў, падтрымаў у сваім выступленні заслужаны дзеяч мастацтваў БССР М. Гуціёў.

На з'ездзе выказваліся і іншыя творчыя і жыццёвыя клопаты, закраналіся і іншыя праблемы. Многія выступленні былі прысвечаны захаванню мастацкай спадчыны народа. «Сёння ў краіне няма другой сталіцы са-

юзнай рэспублікі, акрамя нашай, дзе няма музея нацыянальнага мастацтва, — сказаў Г. Вашчанна. — А сабрана ж у нас багатая калекцыя твораў, якія ўяўляюць сапраўдны наш-тоўнасці». Пагадніўся з Г. Вашчаннам, дырэктар Дзяржаўнага мастацкага музея БССР Ю. КАРАЧУН гаварыў пра незайздросны лёс твораў, якія сёння стаяць пад левіцай у Палацы мастацтваў, пра экспанаты, з-за якіх былі зачынены залы на першым паверсе мастацкага музея, бо захоўваць іх няма дзе. Даўно ўжо наспела пытанне аб стварэнні асобнага музея беларускага мастацтва.

Мы павінны захаваць не толькі архітэктурную гісторыю свайго горада, але і гісторыю яго мастацкага жыцця, — зазначаў у сваім выступленні народны мастак БССР А. Анікейчык. Ёсць на вуліцы Усходняй у Мінску майстэрня, у якой яшчэ вучыліся прафесійнаму майстэрству нашы старэйшыны А. Грубэ, А. Глебаў, В. Волкаў, А. Мазалёў. Будынак хочучы разбурыць, а мы спакойна пагаджаемся. Гэта ж наша спадчына! Між тым, тут можна было б стварыць своеасаблівы мемарыяльны музей. А Анікейчык прапанаваў таксама стварыць музей пачынальнікаў беларускай савецкай скульптуры ў доме, дзе жыў і працаваў народны мастак БССР А. Бембель.

На з'ездзе гаварылася і пра слабую выставачную прапаганду твораў выяўленчага мастацтва. Чаму і сапраўды ў сталіцы не ладзіць справядзачы абласных мастакоў, а не абстрактна прадстаўляць свае творчыя дасягненні з трыбуны? — разважаў жывапісец з Брэста П. Данеля. — Нам часцей трэба выяжджаць з выстаўкамі на прадпрыемствы, у калгасы, выкарыстоўваць фонды Палаца мастацтваў, мастацкага музея БССР, знаёміць з новымі творамі шырокага гледача, — гаварыў заслужаны дзеяч мастацтваў БССР А. Кішчанка. У рэспубліцы ёсць рэзерв, які абавязкова трэба выкарыстоўваць, — працягвай М. Бушчык, — гэта дамы культуры ў абласных і раённых цэнтрах. Мастак-афарміцель В. Лашкевіч прапанаваў наладжваць сумесныя экспазіцыі твораў афарміцельскага мастацтва з жывапісам, пластыкай і г. д. Плакатыст У. Крукоўскі гаварыў у сваім выступленні аб падрыхтоўцы выстаўкі да юбілею Кастуся Каліноўскага, да якой, як заўважыў прамоўца, трэба рыхтавацца ўжо сёння.

На пасяджэннях з'езда закраналіся таксама праблемы абласных аддзяленняў Саюза мастакоў рэспублікі. Пра іх гаварыў Г. Буралкін (Гродна), Р. Ландарскі (Гомель), Б. Кузьмічоў (Віцебск). У спрэчках выступілі таксама старшыня Мастацкага фонду БССР І. Міско, скульптар В. Занковіч, жывапісец М. Апіёк і А. Маціевіч.

Справядзачу падрыхтавала Л. КРУШЫНСКАЯ.

Адбыліся арганізацыйныя пленумы новага складу праўлення СМ БССР, на якіх былі абраны прэзідыум праўлення саюза і праўленне Мастацкага фонду БССР. Старшыня прэзідыума праўлення СМ БССР выбраны заслужаны дзеяч мастацтваў БССР У. СТАЛЬМАШОНАК, сакратаром па творчых пытаннях — С. ГАРБУНОВА, сакратаром, старшынёй Мастацкага фонду БССР — Г. ЖАРЫН, сакратаром па арганізацыйнай рабоце — М. БУШЧЫК.

Упэўнена — самая вострая, самая ўсхваляваная пісьмы ідуць сёння ў рэдакцыі тэлебачання, якія вядуць шчыры, праўдзівы дыялог з гледачом пра набалелае, пра што людзі гавораць, думаюць, спрачаюцца...

У часы грамадскага абуджэння, актывізацыі думкі гледача цікавіць многае: і чысціня мовы, і сувязь са сваімі вытокамі, і тое, якую музыку слухае моладзь.

Напрыклад, наш зямляк з Рыгі, А. Грышкевіч (дзе ён жыве нядаўна), даслаў у рэдакцыю пісьмо, у якім піша, што ўважлива чытае нашу газету і хоча

Дык няўжо і беларусы дапусцяць такое?»

Робячы заўвагі адносна перадачы «Сустрэнемся пасля адзінаццаці» (аднастаінасць формы, страта былой папулярнасці), наш чытач закранае і праблему, звязаную з захваленнем моладзі так званай «новай хваляй» у музыцы, «металістамі». «Калі проста забараняць, — піша глядач, — аматараў яе меней ад гэтага не стане. Трэба, я лічу, стварыць спецыяльную перадачу, дзе б прыхільнікі рок-музыкі маглі б вучыцца адрозніваць сапраўднае ад уяўнага, разумець, што гэта такое, дзе яго карані і г. д.»

дацкую пошту, бо скіравана была не толькі да нашага слыху, але і да думкі. А ўдала падбрана музыка нумары ў выдатным выкананні прынеслі асалоду кожнаму, хто глядзеў гэтую перадачу. Можна толькі павіншаваць стваральнікаў перадачы з добрым дэбютам і пажадаць далейшых поспехаў.

Аўтары тэлевізійных сустрэч «пасля адзінаццаці» прапанавалі сваім гледачам і яшчэ адну форму разваг пра сучасную эстраду рэспублікі. На гэты раз музычныя нумары суправаджаліся кароткімі інтэрв'ю, узятымі ў маладых супрацоўнікаў Інстытута тэхнічнай кібернетыкі

ны інтэрклуб «Зорны дождж» з удзелам артыстаў латвійскай эстрады. Пазнаваўча-ігрывы характар перадачы вызначала культура падачы, добры вядучы. І хоць мы не раз бачылі эстрадных нумары, якія нам былі прапанаваны ў гэтай праграме, але, зробленая з канкрэтным адрасам, з асабістай інтанацыяй, перадача пакінула вельмі добрае ўражанне.

І сапраўды, музычных перадач на рэспубліканскім экране — шмат. Толькі апошнім часам прайшлі перадачы з музычных цыклаў «Музыка майё рэспублікі», «Саюз мастацтва і працы», канцэрты майстроў мастацтва, выступленні самадзейных артыстаў (у рамках II фестывалю народнай творчасці, прысвечанага 70-годдзю Вялікага Кастрычніка), трансляцыі з залы Белдзяржфілармоніі... Напэўна, гледачы ахвотна паглядзелі і паўтор тэлевізійнай оперы Д. Смольскага «Свая легенда». Думаецца, зняты на натуре, з цудоўнымі краявідамі, прыгожымі акцёрамі, тэлевізійны варыянт оперы — лепшы ўзор прапаганды самога жанру.

«У апошні час беларускае тэлебачанне ўсё часцей пачынае радаваць гледачоў цікавымі і змястоўнымі перадачамі, — піша ў газету А. Хромчанка. — Адна з такіх перадач — «Сугучча» — была прысвечана творчасці вядомага французскага пісьменніка Альбера Камю, творы якога пераклаў на беларускую мову З. Колас. І далей, разглядаючы асобныя вартасці перадачы, прынамсі, удае прачытанне акцёрамі і рэжысёрам апавесці «Падзенне», чытачка выказвае пажаданне: «Хачелася б, каб перадач, у якіх адчуваецца імкненне да арыгінальных творчых рашэнняў, было б на нашым тэлебачанні больш».

Цалкам далучаемся да гэтага пісьма, асабліва да апошняга пажадання. На жаль, прыкладаў такога арыгінальнага рашэння не шмат было ў сакавіку. З перадач мастацкага

вядчання да іх можна аднесці хіба што «Усё жыццё шукаў я шчасце» — інсценізацыю ўспамінаў пра пісьменніка Яна Баршчэўскага.

Пасля доўгага перапынку гледачоў зноў запрасіла тэлестудыя «Ліра», адбылася сустрэча з заслужаным дзеячам мастацтваў БССР В. Шаранговічам — суб'ядседнікам шчырым, дасведчаным, якому ёсць што сказаць слухачам. І сустрэча прайшла б на самым высокім узроўні, калі б... не была так заарганізавана. Думаецца, госьць студыі быў здольны і на імправізаваную размову. Ці не пара ўжо больш давяраць аўтарытэтным, вопытным людзям, якіх запрашаюць у студыю?

І яшчэ адна заўвага, а па сутнасці, пытанне. Чаму, напрыклад, сакавіцкая перадача «Радзімічы» (Гомельскай студыі тэлебачання) названа літаратурна-мастацкім часопісам? Можна, больш правільна было б сказаць, што гэта самадзейная творчасць?

Чым яшчэ быў адметны сакавіцкі экран? Сталі больш рэгулярна дэманстравацца спектаклі сталічных і абласных тэатраў. Упэўнена, што гледачы заўважылі цыкл «У тэатрах рэспублікі».

У апошні тыдзень сакавіка была паказана прэм'ера тэлевізійнага мастацкага фільма ў дзвюх частках «Паляванне на апошняга жураўля». Работа вялікая і значная — найперш сучаснай, надзеяннай праблематыкай, цікавым галоўным вобразам.

Магчыма, існуюць іншыя думкі, але асабіста мне ў фільме замінала залішняе тэатралізаванасць, ілюстрацыйнасць рэжысёрскага рашэння, не стала адкрыцця характару. Нягледзячы на цудоўныя краявіды, сакавітыя вясковыя каларыты, асобныя яркія сцэны, увогуле стужка падалася не з тых, якія запамінаюцца надоўга і запрашаюць да раздуму.

Р. БАКУНОВІЧ.

ПАРАД МЕЛОДЫЙ

БТ: разам ля экрана

адгукнуцца на публікацыі тэлебачання. Ён параўноўвае латвійскае і беларускае тэлебачанне. Беларускае яму падабаецца больш, асабліва за тое, што тут больш музычных праграм, што розлічаны яны на розныя густы. Аднак, заўважае наш карэспандэнт, «на латвійскім тэлебачанні роднае слова гучыць шырэй».

Далей ён выказвае заўвагі наконт музычных праграм БТ. «У Латвіі на тэлебачанні часцей за іншых гасцююць майстры беларускай песні, — піша ён. — Гледачоў заварожвае чысціня і шчырасць песень, якія выконваюць Л. Барткевіч, «Песняры», «Верасы». Асабліва кранае беларускі фальклор, які, на жаль, гучыць рэдка. А, між тым, на Беларусі захавалася шмат таго, што бяспледна знікла ў іншых славянскіх народаў.

Нібыта ў адказ на гэтую прапанову на рэспубліканскім тэлебачанні з'явілася перадача «Парад папулярных мелодый» з цыкла «Сустрэнемся пасля адзінаццаці», якая засведчыла гатоўнасць смела выносіць на суд гледачоў не толькі выканаўцаў самых розных музычных стыляў, але і даваць слова гледачам — прыхільнікам супрацьлеглых эстрадных плыняў. У перадачы гучалі мелодыі розных музычных жанраў і розныя думкі, розныя меркаванні. У зале, дзе праходзіў канцэрт, знаходзіліся людзі трох пакаленняў — самых што ні ёсць «антаганістычных» у адносінах да музыкі, створанай у розныя часы. І хоць кожны, мабыць, застаўся пры сваёй думцы, але адкрытая дыскусія надала перадачы вастрыню, выклікала жывую цікавасць. Думаецца, выклікала яна і гля-

АН БССР. Часам шкада было, што размова, кола яе пытанняў было досыць вузкае, аднак сама форма падачы спрыяла таму, што перадача глядзелася з цікавасцю.

Напэўна, і апошняя «сустрэча» сакавіка прыцягнула да экрану не толькі заўзятых аматараў «металу», але і тых, хто хацеў бы іх зразумець... «Музычныя скрыжаванні» (так называлася перадача) зноў далі магчымасць сустрэцца як з выканаўцамі рок-музыкі, так і з яе паклоннікамі, пачуць іх «крык душы», паспрачацца. А ў спрэчках, кажучы, і нараджаецца ісціна...

Думаецца, перадача «Сустрэнемся пасля адзінаццаці» зноў набірае вышыню, вяртае былую папулярнасць.

Да здабыткаў музычнай рэдакцыі трэба аднесці і музыч-

ПРЭМ'ЕРЫ

«Мільянерка» — новы спектакль Дзяржаўнага тэатра музычнай камедыі БССР. Твор напісаны народным артыстам СССР Я. Глебавым у садружнасці з лібрэтыстам В. Івановай паводле аднайменнай п'есы Б. Шоу. Пастаўлены спектакль пад музычным кіраўніцтвам дырыжора А. Сасноўскага; рэжысёр-пастаноўшчык В. Іванова,

рэжысёр А. Буцвілюскі, мастак-пастаноўшчык У. Арэф'еў. Ролі выконваюць народная артыстка БССР Н. Гайда, заслужаная артыстка БССР В. Мазур, К. Лосеў, артысты Н. Белавусова, В. Пятліцкая, А. Кузьмяноў і іншыя.

Сцэна са спектакля «Мільянерка».

Фота Ул. КРУКА.

ГОСЦІ З ВАРШАВЫ

Шматлікія прыхільнікі анардэона прыйшлі ў Беларускаю дзяржаўную філармонію, дзе выступалі ў той вечар нашы госці — Варшаўскі квінтэт анардэністаў. Ансамбль, які мае сёння міжнароднае прызнанне, арганізаваны ў 1961 годзе музыкантам з сусветным імемем, заслужаным дзеячам мастацтваў ПНР, прафесарам Варшаўскай музычнай акадэміі Уладзімірам Лехам Пухноўскім. Буйны метадыст, які ўнёс шмат новага ў распрацоўку важнейшых праблем анардэонавай метадыкі. Пухноўскі выхаваў плеяду музыкантаў, сярод якіх і ўдзельнікі квінтэта: Анджэй Зіліньскі, Іржы Юрэк, Адам Цепла, Вальдэмар Дубянецкі — лаўрэаты міжнародных конкурсаў.

Выканаўчы стыль квінтэта камерны, яму не ўласціва канцэртная эфектнасць. Дзівосная натуральнасць, нязмушанасць і лёгкасць музыцыравання, бездарны ансамбль — абсалютная сінхроннасць, зладжанасць усіх інструментальных ліній... Шмат можна гаварыць пра аднакі майстэрства ансамблістаў: высякароднасць гучання, найвысшую культуру гуназдабывання, асабліва гучных і рытмічных градацый...

Тонкае стылістычнае адчуванне, узвышаны лад эмоцый, дакладнасць дынамічных і тэмпавых змен паказалі варшавяне, выконваючы Канцэрт ля мінор Вівальдзі-Баха і Адажыю Т. Альбініні. З грацыяй і бліскам адухоўлена прагучала уверцюра В.-А. Моцарта да оперы «Вяселле Фігаро».

Зусім іншы, драматычны свет, поўны эмацыянальнай экспрэсіі — Партыта В. Залатарова. У выкананні квінтэта гэта вядомае сольнае сачыненне для баяна набыло маштабнасць і значнасць гучання. Пераканаўча прагучалі «Нарціні з выстаўкі» М. Мусаргскага. Цікавыя гукакаларыстычныя вырашэнні знайшлі артысты для ўвасаблення намічнай тэмы ў сачыненні А. Пшыбыльскага «Астэроіды». Віртуозна і тонка прагучала «Канцэртнае ронда» М. Чайкіна.

Т. КАРОТКАЯ.

П'еса А. Розанава «Ноч анёла» атрымала сцэнічнае жыццё ў Рускім тэатры БССР імя М. Горькага. Пастаноўца В. Маслюка, сцэнаграфія Ю. Тура.

Ролі выконваюць народная артыстка СССР А. Клімава, народны артыст БССР Ю. Ступаню, заслужаны артыст рэспублікі І. Ражба, артысты І. Нікалаеў, М. Мартыненка, А. Душачнін і іншыя.

«Ноч анёла». А. Клімава (Антаніна Раманаўна) і М. Мартыненка (Першая фігура).

Фота Ул. КРУКА.

ГОМЕЛЬШЧЫНУ не выпадкова выбралі месцам правядзення гэтага семінара. Тут прыкметны рост цікавасці да духовай музыкі. На працягу няшчэ апошніх гадоў рэгулярна праводзяцца маршы-парады духовых аркестраў, якія выклікаюць усё большую цікавасць насельніцтва вобласці. У канцэрце для ўдзельнікаў семінара навучэнцы школ Гомельскай вобласці выступілі і як салісты, і як аркестравыя музыканты. Прыемнае ўражанне выклікалі духовыя аркестры Кармянскай і Калінавіцкай

Удзельнікаў семінара турбавала і тое, што адсутнічаюць новыя сучасныя вучэбныя дапаможнікі для работы аркестраў, і тое, што выпускнікі музычных вучылішчаў не валодаюць навыкамі інструментуі для духовага аркестра — а практыка вымагае і такіх навыкаў.

Прафесійныя беларускія кампазітары не так многа пішуць для духовых інструментаў, але і створаныя сачыненні, як правіла, выконваюцца адзін раз: для рэпертуарнай камісіі Міністэрства культуры. Выдаюцца яны вельмі рэдка. У суседніх

аркестра ў гарадскім парку, на канцэртнай эстрадзе. Ніколі істотна не змянялася яго роля і месца ў рытуальнай, ваеннай і грамадзянскай цырыманіяльнай музыцы. Цікавы і, можа, крыху нечаканы для некаторых факт: у нядаўнім справядачным канцэрце БДК, што прайшоў у клубе імя Дзяржынскага, самы цёплы прыём слухачоў меў духовы аркестр, хоць творчы ўзровень двух іншых калектываў — сімфанічнага і эстраднага — таксама высокі.

Бясспрэчна, з пункту гледжання сацыяльнага заказу ўжо сёння неабходна ствараць

Аркестр духовы...

Упершыню адбыўся Рэспубліканскі семінар выкладчыкаў духовых аркестраў дзіцячых музычных школ. 110 педагогаў ДМШ з усіх абласцей рэспублікі прыбылі ў Мазырскае музычнае вучылішча, каб абмяняцца вопытам

работы з духовымі аркестрамі, навучання ігры на духовых і ўдарных інструментах. Думкамі пасля семінара дзеліцца аўтар гэтага артыкула.

дзіцячых музычных школ (кіраўнікі А. Цылаў і М. Ларчанка).

Асабліва адзначу Кармянскі аркестр. Рыхтуючыся да адказнага выступлення на семінары ў складаных умовах, звязаных з аварыяй на Чарнобыльскай АЭС, дзіцячы калектыв і яго кіраўнік здолелі дастойна выступіць перад патрабавальнымі слухачамі. Факт стварэння ў г. п. Карме дзіцячага духовага аркестра колькасцю 40 чалавек сведчыць сам за сябе. А калі ўлічыць, што за апошнія тры гады аркестр з трэцяга месца на абласных аглядах перайшоў на першае, дык можна сцвярджаць: яго кіраўнік (ён жа і дырэктар ДМШ) ведае, і як трэба перабудоўваць работу ў дзіцячай музычнай школе, і перабудоўвацца.

Аднак сёння ў школах бракуе не толькі энтузіястаў, але і проста спецыялістаў. У той жа Гомельскай вобласці з 1070 выкладчыкаў ДМШ усяго 46 духовакоў. У рэспубліцы колькасць дзяцей, якія займаюцца іграй на духовых і ўдарных інструментах, складае 7,2 працэнта ад агульнай колькасці навучэнцаў ДМШ. А духовакі ж маюць 10 спецыялізацый — самую большую колькасць з усіх спецыяльнасцей музычнага мастацтва! Можа, прычына ў тым, што музычныя вучылішчы рэспублікі рыхтуюць недастатковую колькасць спецыялістаў?

Прычына, думаю, у іншым. Выпускнікі вучылішчаў у большасці выпадкаў не з'яўляюцца на работу ў школы па размеркаванні. Чаму? Прафесія духовага пераважна мужчынская і патрабуе шматгадовай падрыхтоўкі. А зарплата ў школе нават пры нарузцы 1,5 стаўкі даволі нізкая. Вось такая несцвяшчальная жыццёвая логіка: 6 месяцаў навучання на курсах вадзіцеляў, напрыклад, гарантуе ў далейшым значна большую зарплату, чым 9 гадоў навучання ігры на духовым інструменце. Да таго ж, існуюць вядомыя абмежаванні працы педагогаў па сумяшчальніцтве, нават пры наяўнасці ў іх належнага вольнага часу. Просты арыфметычны разлік паказвае, што дазвол педагогам ДМШ гэтай дэфіцытнай спецыяльнасці працаваць у межах 42-гадзіннага рабочага тыдня, устаноўленага для ўсіх служачых, і вырашыць бы праблему значнага павышэння рэальнай заробатнай платы гэтай катэгорыі спецыялістаў без павелічэння фонда заробатнай платы, і скараціць бы патрэбнасць у гэтых спецыялістах у арганізацыях і навучальных установах культуры. Думаецца, пакуль што гэта рэальны шлях да вырашэння кадровай праблемы ў музычных школах і калектывах мастацкай самадзейнасці.

рэспубліках, напрыклад, папулярызаванай сачыненні нацыянальных аўтараў займаюцца метадычныя кабінеты. Яны тыражыруюць ноты, рассылаюць навучальным установам, дораць газетам. Найбольш цікавыя рэкамендуюцца выдавецтвам. У нас такія факты з'яўляюцца выключэннем, вынікам хутчэй асабістай ініцыятывы аўтара ці педагогаў, чым арганізаванай і мэтанакіраванай работы. Сёння для духовых інструментаў пішуць У. Дамарацкі, А. Мдзівані, Д. Смольскі, Г. Вагнер, К. Цесакоў, іншыя беларускія кампазітары. Аднак, паўтаруся, твораў гэтых недастаткова і прызначаныя яны ўжо сталым музыкантам, прафесіяналам. А што іграць тым, хто яшчэ вучыцца? Якія арыгінальныя творы нацыянальных аўтараў рэкамендаваць для рэпертуару, прадугледжанага ўмовай міжрэспубліканскіх выканаўчых конкурсаў?

Гэтыя пытанні наводзяць на думку пра неабходнасць удасканалення сістэмы дзяржаўных заказаў кампазітарам, пра пошук стымулаў для аўтараў, якія стваралі б педагогічны рэпертуар. Бо, у рэшце рэшт, музычныя школы адчуваюць «голад» на вучэбны і канцэртны рэпертуар нацыянальных аўтараў, для духовых інструментаў, а сачыненні для школьнага аркестра практычна няма.

На-ранейшаму сур'ёзная праблема — забеспячэнне школ камплектамі інструментаў для духовых аркестраў, асабліва духовымі і ўдарнымі інструментамі для індывідуальнага навучання. Дый хіба толькі школа? Некаторых з гэтых інструментаў не хапае, ці наогул няма, і ў музычных вучылішчах, і нават у Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі, хоць ёй, па магчымасці, памагаюць Міністэрства культуры і творчыя калектывы Мінска. На конкурсах, у якіх сістэматычна ўдзельнічаюць нашы духовакі, даводзіцца толькі зайдросціць музыкантам іншых рэспублік, забяспечаных інструментамі лепшых замежных фірм. Нашы выхаванцы з задавальненнем ігралі б і на айчынных інструментах, ды, на жаль, шырокай вытворчасці высака якасных духовых і ўдарных інструментаў у нашай краіне пакуль не наладжана.

І, нарэшце, самае важнае: мэта навучання «лепшых з лепшых». У рэспубліцы ўсё яшчэ няма лагічнага завяршэння працэсу падрыхтоўкі кадраў духовакоў. Ужо вядома пра стварэнне ў 1989 годзе Дзяржаўнага духовага аркестра на базе Белдзяржфілармоніі (гл., напрыклад, «ЛіМ» за 26 снежня 1986 г., «Музыка — для ўсіх!») Мусіруецца гэтае пытанне больш чым 10 гадоў. Ужо ў пачатку 70-ых яўна адчувалася патрэба ў гучанні духовага

прафесійнага духовага аркестра не толькі ў Мінску, а і ва ўсіх абласных цэнтрах! У ажыццяўленні гэтай задачы мы ўжо адсталі ад большасці рэспублік — па крайняй меры, у еўрапейскай частцы краіны. Вядома, у практычным яе вырашэнні будзе ў нас нямаля цяжкасцей: няма ж належнай сувязі паміж сацыяльным заказам і падрыхтоўкай кадраў, матэрыяльным забеспячэннем і стымуляваннем развіцця гэтага напрамку музычнага мастацтва.

Было б няправільным сказаць, што ў рэспубліцы надаецца мала ўвагі закрутаным тут пытанні. Не выклікае сумнення, што развіццё духовай музыкі будзе садзейнічаць запланаванае Міністэрствам культуры БССР адкрыццё ў гэтай пнігоддзі спецыялізаваных ДМШ па навучанні ігры на духовых і ўдарных інструментах у Брэсце, Баранавічах, Віцебску, Гомелі, Гродне і Магілёве. У Мінску такім чынам будзе спецыялізавацца ДМШ № 12. Дарэчы, і на семінары падкрэслівалася ідэя неабходнасці стварэння духовага аркестра ў ва ўсіх ДМШ, дзе ёсць спецыялісты-духовакі.

Імкненне нагнаць страчанае ўжо радуе. Але пачынае турбаваць іншае. Апошнім часам усё больш увагі надаецца развіццю розных форм эстраднай музыкі. Прычына гэтага вядомая: адбываецца ўсім зразумелая кампенсацыя доўгіх гадоў няўвагі да праблем Беларускай эстрады. Справядлівая тэндэнцыя? Так. Аднак хто не ведае нашу адатнасць кідацца ў крайнасці і выконваць «мерапрыемствы» ў многіх выпадках па форме, а не па духу! Таму вельмі хацелася б, каб у сённяшняй сітуацыі ідэя стварэння духовага аркестра не страціла падтрымку, каб ён не апынуўся побач з новымі калектывамі ў ролі Папялушкі. Тым больш, што духовы аркестр — калектыв шматфункцыянальны, здатны плённа раскрыцца ў самым разнастайным рэпертуары: характарным, народным, эстрадным, класічным. Духовы аркестр мае самыя непасрэдыныя адносіны да эстраднай дзейнасці як яе непасрэдным удзельнікам і як магутная, у руках умелых, зброя контрпрапаганды (ці ёсць тут патрэба нагадваць гістарычныя традыцыі, гаварыць пра асаблівы эмацыянальны лад і вобразны змест музыкі ў яго выкананні?)

Вось такія думкамі захацелася падзяліцца з чытачамі «ЛіМа» пасля першага Рэспубліканскага семінара выкладчыкаў-духовакоў.

М. ВОЛКАУ,
загадчык кафедры духовых і ўдарных інструментаў БДК, дацэнт.

Школа вялікага балета

Першыя крокі на сцэне Дзяржаўнага тэатра оперы і балета БССР — нават самыя маленькія навучэнцы ўдзельнічаюць у спектаклях.

Заняткі праводзіць выкладчыца класа танца Г. СІНЕЛЬНІКАВА.

Танцуе выпускніца мінулага года Наталля КУЗЬМЕНКА.

Балет — своеасаблівы, чароўны свет. Тут у адно цэлае зліваюцца непаўторнасць музыкі, радасць сустрэч з бессмяротным мастацтвам танца, натхненне выканаўцаў... І як многа залезыць тут ад выканаўцаў! Бо ў пластыцы рухаў, у складанай гармоніі раскрываецца шматграннасць свету, гармонія пачуццяў. А шлях у балетнае мастацтва доўгі і складаны: пачынаецца ён з маленства. Будучыя артыстаў балета ўжо больш за сорак гадоў рыхтуюць Беларускае дзяржаўнае харэаграфічнае вучылішча.

— Балет — гэта бліскучая і нястомная праца, — гаворыць дырэктар вучылішча Ю. Шынграй. — Гэта штодзённая, шматгадовая, няспынная творчы пошук. Гэта і веданне гісторыі тэатра, жывапісу, агульнаадукацыйнага падрыхтоўка. Прымаем здольных дзяцей пасля заканчэння імі трэцяга класа сярэдняй школы. А выпускнікі нашы — самастойныя артысты, якім падуладны складаныя ролі ў балетных спектаклях.

Бадай, немагчыма падлічыць, колькі соцен, тысяч рэпетыцый павінна прайсці, перш чым з «брыдкіх качаняў» вырастуць «чароўныя лебедзі». Гэта толькі недасведчаным гледачам здаецца, што ўсё на сцэне адбываецца лёгка і прыгожа, хаця за характаром схаваны і пот, і слёзы, і радасці, і няўдачы, і бяссонныя ночы...

За час існавання ў Мінску харэаграфічнага вучылішча тут падрыхтавана каля сямсот артыстаў балета. Шасць выпускнікоў сталі народнымі артыстамі БССР, дзесяць — заслужанымі, многія — лаўрэатамі ўсеагульных і міжнародных конкурсаў.

Вучылішча пашыраецца. Сёння пачынаецца будаўніцтва новага вучэбнага корпуса з дзесяціцю балетнымі заламі, вучэбным тэатрам. Для інашагодніх будзе ўзведзены новы інтэрнат. Каля трохсот навучэнцаў адначасова будуць спяцігаць таямніцы мастацтва.

Д. ЛУПАЧ,
Фота аўтара.

Гэтыя вершы запамніліся ад першага прачытання і пайшлі са мною па жыцці. Неўзаветку пераклаліся, не маглі заставацца па-за беларускай моваю.

Тут — паэты розныя і вершы розныя. Лучыць іх сіла пачуцця, бярэ ў палон паэзіі.

Максім ЛУЖАНІН.

Міхаіл ЛЕРМАНТАУ

Суседка

Не прыждаць мне, напэўна, свабоды,

А ў турме — дні здаюцца па году,
Праз акно не саскочыш жывы і пры браме стаіць вартавы.

Я сканаў бы, спазнаўся з магілай,
Каб не меў тут суседачкі мілай!

Мы прачнуліся ранняй парой,
Я кінуў ёй здалёк галавой.

Разлучае нас з ёю няволя,
А яднае агульная доля.
Парадніла жаданне адно,
Але ў кратах падвойных акно;

Пры акне я на досвітку сяду,
Волю дам ненатольным паглядам.

Вось насупраць акенечка: грукі
І фіранка выслізгае з рук.

На мяне паглядзела, шальмоўка,
Пахіліла на рукі галоўку,
І як ветрам садзьмула ў той час
Паласатую хустку з пляча.

Але грудзі ёй нешта сціскае,
І сядзіць яна, доўга ўздыхае,
Горкіх дум не пазбудзе ніяк,
Усё тужыць аб волі, як я.

Не сумуй, дарагая суседка,
Пажадай — і адчыніцца клетка,
І, як птушкі, з табою ўдавіх
Паляцім у палі, у гаі.

Ты у бацькі ключы мне адкрадзеш,
Вартавых на гарэлку панадзіш,

А ўжо з тым, што прыстаўлен сачыць,
Пэўна, ўпраўлюся сам уначы.

Абы ночка ўдалася цяжнейшай,
І быў трунак для бацькі хмяльнейшы,
А, каб ведаць я мог, ты з акна
Падасі мне хусцінаю знак.

Аляксандр БЛОК

Сытыя

Яны даўно мяне ўціскалі,
Яшчэ на ўзлёце мар і дзей, —
Жыць не жылі — нуду снавалі,
Тапталі белы цвет лілей.

І вась у залах, у гасцёўнях,
Над грубай чарак, дам, старых,
У часе полудняў шыкоўных
Пагаслі лампачкі ўгары.

Стаўляюць свечкі па сталовых,
На тварах жоўтыя кругі,
Шыпяць пергаментныя словы,
Ледзь-ледзь варушацца мазгі.

Ну так, абуран кожны сыты,
У чэравах тужлівы спеў:
Гэта ж абвернута карыта,
Сатлелы растрывожан хлеў.

Скупы ім лёс рыхтуе неба:
У доме не гарыць агонь,
І палляць слыхіх бланкі хлеба,
Чырвоны смех чужых сцягоў.

Хай дажывуць свой век спакойна —
Нашто іх сытасць разбураць,
А чыстым дзеям непрыстойна
Нуду іх слепа пераймаць.

Аляксандр ТВАРДОУСКИ

Я ведаю, няма на мне віны,
Што не прыйшлі таварышы з вайны,

З ДАЛЁКІХ І БЛІЗКІХ ДАРОГ

ПАСЛЯ я скрозь сон неаднойчы чуў, як недзе зусім блізка, нібыта ў мяне пад падушкай, бягуць коні. Усё роўна, як полем, бо тупат мяккі, з плёскатам, быццам па гразі. І ўсё рысцю: цял-ляп-цял-ляп, цял-ляп-лял-лял.

На астравах Маўрыкій і Мае я жыў на самым беразе акіяна і спаць клаўся пад лагодны шэпат хвалі з берагам ці пад упартую бойку хвалі з тым са-

па вуліцах і плошчах, панура стаяць у аглабінах размаляваных двухколых вазкоў, чакаюць пасажыраў на скрыжаваных вуліц, на рынках, ля пад'ездаў атэляў, ля магазінаў, усюды, дзе шмат людзей, дзе некаму могуць спатрэбіцца. Каб кідацца ў вочы, яны размаляваюць вазкі самымі яркімі фарбамі, упрыгожваюць бліскучай аздобай, бо савай чалавечай знешнасцю прынабіць не могуць. А можа? Хіба

што нечалавечы лёс рыкшаў на сумленні малагасійскага народа, ці прэзідэнта Рацыракі, ці мэра Анцырабэ Жанані Андрыямангі, які цёпла сустракаў нас, савецкіх людзей, у гарадской мэрыі. На чым сумленні? Ведаю, і таму рады, што мая краіна дапамагае Мадагаскару пазбавіцца свайго каланіяльнага мінулага.

На ўсходзе горада сярэд вечназалежных, засеяных кукурузай палаткаў стаяць домікі

Віктар КАРАМАЗАУ

Мадам Марыя і трывожны бег рыкшы

Кожны раз то былі гукі, да якіх хутка прывыкаеш, якія ствараюць роўны настрой, наводзяць на роздум, па начах не трывожаць, пад якія і сон мацнейшы. Але калі ў гоман вяды і берага, што чуўся ў пакоі праз адчыненыя вокны ці дзверы, упятаўся тупат ног, я прачынаўся. Ляжаў, прачнуўшыся, і тупату ўжо не чуў. Нейкі цік заставаўся ад яго ў галаве, і мацней, як трэба, пад сарочкаю білася сэрца. Быццам метраном адлічваў ні то час, ні то прыдарожныя слупы.

Той рытмічны тупат я пачаў чуць па начах пасля паездкі з Антананарыву ў Анцырабэ, ды толькі пазней, ужо ў Мінску, несяк сярэд ночы зноў пачуўшы настэрны тупат, здагадаўся, што за коні падымаюць мяне. То беглі людзі, якіх жыццё прывучыла да думкі, што яны — коні. Яны звывкліся з гэтай думкаю, як звывкаюцца з бядою, і зрабіліся сапраўды шмат у чым падобнымі на коней.

Рыкшы — маё першае і самае моцнае, самае нечаканае, самае трывожнае ўражанне ад Анцырабэ. Першымі сустракаючы ўсіх, хто прыязджае ў гэты даволі вялікі горад, яны бягуць

Гэта другі раздзел з апавесці «В. Карамазавы «Глядзі ў вочы лемура». Першы быў змешчаны ў мінулым нумары «ЛіМа». Цалкам жа апавесць будзе надрукавана неўзабаве ў часопісе «Польмя».

ПАЛІТЫКА І ДЭАЛОГІЯ

СУПАКОЙЦЕСЯ, УСЁ У ПОЎНЫМ ПАРАДКУ!

«Можна ашукаць некаторых увесь час, можна ашукаць усіх некаторы час, але нікому яшчэ не ўдалася ашукаць усіх увесь час», — гаварыў семанцатый прэзідэнт ЗША Аўраам Лінкальн. І ён меў рацыю. Як ні намагаліся тагачасныя вараццелы Амерыкі — буйныя рабаўладальнікі — выдаць чорнае за белае, а Амерыку за дэмакратычнае грамадства, гісторыя іразамоўна сведчыць: гэта дзяржава пабудавала свой дабрабыт на крыві іарэннага насельніцтва — індзейцаў, на крыві суседніх лацінаамерыканскіх народаў і чарнаскурных рабоў з далёкай Афрыкі.

Традыцыйную палітыку прыгнёту, фінансавага грабжы і тэрарызму працягвае сённяшняя Амерыка. Правячая эліта, выкарыстоўваючы дасягненні моўнай звылібрыстыні, вядзе Амерыку па шляху падману, ператварае простага амерыканца, згодна выразу Марка Тэзна, у чалавек, які ходзіць у цэпры. Такому чалавеку можна лёгка падаваць салодкую нашку падману, лёгка скліціць на свой бок, пакзваючы яго «выключэнсць», якую надае яму пражыванне ў краіне «расавай гармоніі», «сва-

боды» і «дэмакратыі». Адурманьванне адбываецца штодня, з выкарыстаннем вытанчанай рыторыкі. Перад вамі прыклад моўнага шантанжу амерыканскага палітыка: «Лэдзі і джэнтльмены! Маю гонар дзясціць вам, што Амерыка пад дзясціцай бокай і з нашай дапамогай, упэўнена ідзе да новых вышніх міласэрнасці, дабрабыту, свабоды і дэмакратыі. Номны член нашага цудоўнага грамадства адчувае на сабе цёплыя хвалі літасці боскай і клопатаў адміністрацыі, якія да самага сэрца кіраваюць усіх: галоднага і сытага, багатага і раздзетага. І гэта зямлянальна, таму што мы атрымалі ў спадчыну высанародную місію, якая з'яўляецца промнем надзеі для ўсіх народаў зямлі. Мы, хочам гэтага ці не хочам, павінны прызнаць, што нашы перамогі ва ўсіх сферах жыцця і за межамі нашай цудоўнай радзімы ўсклалі на амерыканскі народ цяжар адказнасці за далейшае кіраўніцтва ўсім светам. І таму, апраўчыся на наш аграмадны ядзерны патэнцыял, на стойкі дух амерыканскай нацыі і на біблію, мы панажам усім цемрашалам наша нягас-

пакуль што адзінай на востраве сельскагаспадарчай школы. дзе маладых мальгашоў вучаць на механізатараў. Яны тут і працуюць: вырошчваюць кукурузу, рыс, рамантуюць тэхніку, меліяруюць землі. А вучаць савецкі спецыялісты. Трактары, аўтамашыны, станкі, інструменты, абсталаванне ў класах і майстэрнях — таксама савецкія. У каго галава разумнейшая і ёсць ахвота стаць інжынерам, таму дарога адкрываецца ў Савецкі Саюз — вучыцца далей. Давід Ракутсон, інжынер па сельскагаспадарчых машынах у Анцырабэ, скончыў акадэмію ў Горках на Магілёўшчыне. Дазнаўшыся, што я з Беларусі, падышоў: «Будзецца ў Горках — пакланіцеся ад мяне». Пытаюся: «Каму?» Кажы: «Выкладчыкам, бярозкам...»

З Давідам мяне звёў дом Андрыямангаў, і вась, успомніўшы гэтага вяцёлага мальгаша, прыгадаю цудоўны вечар.

Калі мы прыйшлі, гаспадары дома не аказалася. Акрамя таго, што Жанані — мэр горада, ён яшчэ і доктар, галоўны інспектар шпіталью. У той вечар яго не адпускалі дадому тэрміновыя аперацыі, і нас, гасцей, сустрэла яго жонка Расуамія, таксама доктар ці, як тут кажучы, доктар народнага лячэння, мадам Марыя, як яе называюць у Анцырабэ за дружбу з савецкімі спецыялістамі, што тут жывуць і працуюць, і доволі часта бываюць гасцямі дома Андрыямангаў.

нае жаданне несці наперад вялікую ідэю ўсеагульнага міру. Менавіта на нас ляжыць адказнасць гарантаваць свабоды і міру. Я зусім не здзіўлены, калі кангрэс улічыць наша аднадушнае пажаданне ў гэтай сувязі і павялічыць ваенны бюджэт яшчэ на 20 працэнтаў. Усім зразумела, што сотня-другая міжконтинентальных балістычных ракет і бамбардзіроўшчынаў якраз і панажа наша жаданне да міру, да раззбраення. Нашы праціўнікі на перагаворах у Жэневе не змогуць больш адмаўляцца ад нашых прапановаў. А ў Рэйн'явіку мы наогул прапанавалі рускім снарацаць напалавіну стратэгічных ядзерных патэнцыялаў, дэманціраваць крылатыя ракеты і ракеты сярэдняй дальнасці ў Еўропе і для раўнавагі пакінуць па 100 ядзерных боегалоў у азіяцкай частцы СССР і на тэрыторыі ЗША. Русія адмовіліся. Акрамя гэтага, мы абсалці пачаць выпрабаванні тэхнічных сродкаў «зорных войнаў» не толькі ў лабараторыях, але і ў наснавічых прасторы. Яны зноў адмовіліся і нават не захацелі прыняць удзел разам з намі ў падрыхтоўцы наснавічай зброі, хоць мы гэта ім і прапанавалі. Цяпер нам стала цалкам ясна: толькі тады, калі мы закончым стварэнне стратэгічнай абароннай ініцыятывы, яны пойдуць на ўступкі. А мы ж да гэтага і імнімся. таму што толькі тады ў свеце ўсталяецца мір і ўзаемаразуменне, расавай гармонія і свабода. Толькі тады ўсе стануць багатыя, акрамя бедных, усе будуць мець жыллё, акрамя бяздомных, усе будуць сытыя, акрамя галодных.

Порт Луї — сталіца Маўрыкія.

У гэты вечар тут было шмат дзяцей. Разам з Дзімбі, сынам Расуаміяты, яны ўвесь час акружалі гаспадыню, не адыходзілі ад яе ні на крок, і я шчыра здзіўляўся: няўжо гэта ўсё яе дзеці? Мая думка развесяліла выкладчыка рускай мовы ў Анцырабэ Мікалая Гамінава:

— Што вы? Мадам Марыя маладая, каб мець столькі дзяцей.

Але ўсё на сваё месца паставіў Давід:

— Усе дзеці Анцырабэ—дзеці мадам Марыі.

Яны лашчыліся да яе, як да маці, а яна, абдымаючы ўсіх адразу, заводзіла песню, і яны дружна, як даўно чакалі гэтае песні, пачыналі спяваць разам з гаспадыняю дома. Песні былі народныя, з простым, вельмі паэтычным зместам.

«Калі я ноччу іду дадому ад дзяўчыны, мне свеціць месяц, бо месяцу цікава глядзець на мяне, шчаслівага. Калі я іду ад любімай дзяўчыны днём, над галавой у мяне заўсёды стаіць сонца, разганяе хмары, бо закаханы — я родны брат сонцу».

Пад гэтую песню мадам Марыя танцуе. Але не адна. Яна танцуе разам з дзецьмі. На іх гледзячы, танцоўшы ўсе. Нават хто ніколі не танцаваў.

«Белыя птушкі—птушкі каханія. Калі белых птушак многа—навокал многа свята і многа каханія». І гэта таксама не толькі песня, але і танец.

Не пад кожную песню танцоўшы ўсе. Нельга ўсім танцаваць «Ластаўку». Яе абавязкова танцуе дзяўчына ў белай сукенцы.

«Яна і туды, яна і сюды, ніяк не даецца, каб злавіць. Але я ўсё роўна буду яе лавіць, бо кахаю сваю ластаўку».

Ці, можа, ён моліцца, шукаючы ў небе бога? Ці шукае там, у высі, шукае і не знаходзіць, сузор'е свайго лёсу? Долю-нядолю? Пачынае ні то спяваць, ні то выць, ні то ўголос плакаць. Калі гэта песня рыкшы, дык чаму яна ў гэтакі позні час, калі гораду, стомленаму за дзень, патрэбна больш за ўсё цішыня? І чаму яна на адной бясконай ночце скіравана да неба, да зорак? Хіба песні не для таго, каб яднань на зямлі людзей? А калі плач, то чаму яго таксама трэба пасылаць не зямлі, а небу? Не людзям, а богу? Хіба неба хутчэй пасобіць у бядзе чалавеку, як зямля?

Хтосьці працягвае з-за мае спіны руку і зачыняе акно. Рыкша як быццам замаўкае. А я ўсё гляджу на яго праз шыбу і бачу, як ён валачэцца далей па вуліцы з ціхім, на гумовым хаду, вазком.

Апоўначы мы развітваемся з гасцінным домам Андрыямангаў, так і не дачакаўшыся Жанані. Сышоўшы з ганка, доўга стаім пад тым самым ліхтаром, пад якім стаяў з вазком рыкша, глядзім на неба, да якога пасылаў сваю малітку рыкша. Неба над Анцырабэ нібыта тое самае, што над Антананарыву ці над акіянам, але, прынамсі, тут я адчуваю, шукаючы на ім, фіялетава-сінім, зоркі і сузор'і, якія шукаюць усе, што ёсць у небе загадка людскога жыцця, а можа, не толькі людскога, якую адчувае кожная жывая душа на зямлі, але якую ніводная жывая душа не ведае, і таму, што не ведае, усё жыццё глядзіць у неба, гаворыць з ім і пакутуе, бо неба на чалавека, на ўсё жывое, глядзіць з вышні горда і халодна, можна сказаць — бяздушна, не адказваючы яму ні на малітвы, ні на пакуты.

Я глядзеў на ядраныя, выпеленыя нагой прахалодай сузор'і, а думаў пра рыкшу, бачыў яго з вазком на ціхім гумовым хаду. І калі да мяне падышла мадам Марыя, калі яна спытала ў мяне, якое самае моцнае ўражанне я павязу з Анцырабэ, я хацеў запытаць у яе пра рыкшу, таго, які нядаўна стаяў пад ліхтаром, ці іншага — усё роўна. Пра яго лёс. Але не асмеліўся, ведаючы, што мае пытанне будзе несправядліва жорсткім для добрай мадам Марыі. І я запытаў пра іншае, што мяне хвалявала таксама:

— Як вам удаецца гэтак адкрыта, быццам з братамі ды сёстрамі, жыць з людзьмі? Гэта ўласцівасць вашага сэрца, вашага дома ці, можа?... Не дагаварыў — яна мяне зразумела:

— Адкрытасць уласціва майму народу. Ён самы даверлівы і шчыры ў свеце. Ад гэтага, можа, шматпакутны. Але мы, мальгашы, не жадаем быць іншымі. Мы верым, што дабраты і адкрытасць перад светам нас узвышаюць. І яшчэ ўзвысяць. І ўратуюць.

Калі назаўтра я зноў бачыў рыкшу з вазком, мне на памяць прыходзілі словы мадам Марыі. Калі я ўспамінаў нашы размовы і гэтыя словы, мне бачыліся не толькі мадам Марыя, але і рыкша з вазком. Той самы, які ў тую ноч стаяў пад ліхтаром і грамавым голасам, на ўвесьначны горад, крычаў штосьці небу. Ды і той, які выйшаў з атэля, заўважыўшы нас, з пустым вазком, размаляваным усімі, мабыць, кветкамі, якія растуць на Мадагаскар, пусціўся галомам вакол вялізнае клумбы і бегаў доўга, робячы круг за кругам і паглядаючы ўвесь час на нас. Мы ішлі з доўгімі махровымі ручніцамі ў славетыя тэрмальныя лазні Анцырабэ, і ён, рыкша, вельмі хацеў нам спадабацца.

Праз дзень мы ад'язджалі з Анцырабэ. Шырокая асфальтаваная вуліца, высаджаная старымі платанамі, выводзіла наш маленькі аўтобус, прапашы да савецкага пасольства ў Антананарыву, за горад. Жадныя да ўсяго вочы і фотааб'ектывы выхоплівалі апошнія кадры шматфарбнага стракатага жыцця. Я сядзеў з «Зенітам» і «Кіевам» на аблюбованым апошнім крэсле і чэпкім вокам тэлеаб'ектыва вылоўліваў за шырокімі шклянчымі дзвярыма малюнок чужога горада, які, ведаў, ніколі нідзе не паўтарацца. Тэлевік не толькі вылоўліваў, але і набліжаў, узбудзіў: твары, кашы на жаночых і дзяцінных галовах, танклявыя і стройныя постаці мальгашоў, крамкі пры дарозе з чорнымі нішамі-дзвярыма, сталы і печы пад адкрытым небам, сцэнкі бойкага гандлю ўсім, што толькі могуць вырабляць рукі тутэйшага чалавека. Мільгацелі і рыкшы, іх вазкі. І раптам, зусім нечакана, фотавока злавіла чырвоную кашулю — нібыта поляныя шуганула ў вочы, засланіла свет. Затвор не шчоўкнуў. Я не адразу зразумеў, што трапіла ў кадр, на момант разгубіўся. Але чырвань аддалася і ў наступную хвіліну я ўжо бачыў высокую, дужую, лёгкую, прыгожую ў сваёй маладосці постаць. Я любавалася рыкшам і не заўважаў ні яго вазка, ні таго, хто ў вазку. А рыкша

заўважыў мяне, мой аб'ектыву, і пачаў зноў наганяць аўтобус, зноў запаўняючы сабою ўвесь кадр. Ён, здавалася, прасіўся ў кадр, хацеў застацца ў мяне на фотаздымку, у маёй памяці. Ды я зноў забыўся шчоўкнуць затворам. Я проста любавалася праз фотавока прыгожым маладым рыкшам.

Цяпер шкадую, што не маю ягонага фота. Але калі чую, як бязіць рыкша, як яго крокі адгукаюцца ў нетрах зямлі, мне кожны раз ахвота бачыць не тых потных, знісленых, абарваных, падобных на коней рыкшаў, што бігуць і не бачаць свету ў атупелых ад нялюдскай работы вачах, а гэтага — маладога, дужага і прыгожага, у чырвонай, нібы полярна, кашулі...

Чаму — яго? Ды... яго ўбачыўшы, я чую голас мадам Марыі, яе высокія думкі аб сваім народзе.

Чую яе апошнія словы:

— І ўзвысяць... І ўратуюць...

Р. С. Мадагаскар называюць чырвоным востравам. Не ў пераносным, у прамым сэнсе слова. Зямля тут чырвоная колерам.

Калі я, прыехаўшы ў Анцырабэ, першы раз убачыў рыкшаў у чырвоных кашулях, мне падумалася: ці не шыюць яны свае кашулі з палотнішчаў дарог свайго вострава?

Калі «Боінг» падняў мяне над востравам і я ўбачыў унізе чырвоныя стужкі дарог, я падумаў: ці не шыты дарогі Мадагаскара з кашуляў рыкшаў?

Па шырокай асфальтаванай вуліцы коціць шыкоўны чорны «Сітроен». Зіхаціць дарагім бляскам заморскі аўтамабіль. У тым самым зіхацінні гаспадар за рулём: чорны фрак, белая сарочка, чорны галыштук. Каля пляча і дамачка, абвешаная дарагімі камянямі, залатой аздобаю. А побач з «Сітроенам» бязіць у вазку рыкша: босы, худы, у лахманах. Пасівела-стары, а бязіць. І лахманы на ім чырвоныя.

Чырвоныя лахманы на рыкшу і... чорны «Сітроен»...

Вось і яшчэ раз пераконваешся, які колер варожы чырвонаму.

Калі самалёт падмае цябе над гэтай зямлёю, абавязкова ўсунься ў круглае вока ілюмінатара. Чырвоныя дарогі вострава здадуцца табе чырвонымі ад крыві бінтамі на целе вола-та.

Ад гэтага думкі аж увесь скалансся.

І гэтага — не забудзеш.

Амерыка, Амерыка вышэй за ўсё!!!

Лэдзі і джэнтльмены!!! Мы няўхільна ідзем па шляху дэмакратыі і настойліва рэкамендуем іншым краінам ісці за намі. Але не ўсе, на жаль, нас слухаюцца. Для прыкладу возьмем Нікарагуа. Цяпер стала зусім ясна, што яе ўрад прытрымліваецца ў сваіх дзеяннях прынцыпаў міжнароднага тэрарызму. Мала таго, што ён адваргае намеры контрас усталіваць у Нікарагуа дэмакратычныя парадкі, якія ўласцівы толькі нам, амерыканцам, мала таго, што Нікарагуа пагражае Злучаным Штатам Амерыкі, сваім суседзям і іншым краінам свабоднага свету, дык яна яшчэ не дапускае хлопцаў з ЦРУ пралетаць над сваёй тэрыторыяй і перабудоваць нікарагуанскія порты на свой лад. Гэта ляднае парэшанне дэмакратычных прынцыпаў, якое наносіць велізарную шкоду нашым заваяванням у галіне правоў чалавека. Вось чаму я запрасіў кангрэс выдзеліць яшчэ 100 мільянаў долараў для змагароў за свабоду Нікарагуа.

З нашай прэсы, самай аб'ектыўнай і дэмакратычнай у свеце, відаць, што яшчэ не ўсе паверылі ў боскае прызначэнне Амерыкі адстаць свабоду і захаваць мір. З усёй адназначнасцю заяўляюць, што мы, прыхільнікі гуманізму, зробім усё для таго, каб жыццё чалавека на зямлі знаходзілася ў максімальна магчымай бяспецы. Мы неаднаразова папярэджвалі рускіх, што нашы даччыны аховы правоў чалавека на жыццё з'яўляюцца самымі надзейнымі. Гэта красамоўна даназвае слаўная

гісторыя і рэчаіснасць нашай цудоўнай радзімы. Вы ж ведаеце, што індзейцы, узброеныя лунамі і стрэламі, абавязкова знішчылі б нашых продкаў, калі б яны не мелі зброі. Аднак нашы продкі знішчылі тэрарыстаў, а тых, што засталіся жыць, заганялі ў рэзервацыі. А цяпер мы хочам мець такую зброю, якая вавала б супраць зброі і не чапала б чалавека. Такую гуманную зброю можна стварыць толькі ў Амерыцы. Дарэчы, яна ўжо створана і хутка будзе размешчана ў жыццёва неабходнай для Амерыкі намісцінай прасторы. І вось тады мы зможам знішчыць усе ракеты, якія нацэлены на нас, тады мы прымусім усіх павязваць Амерыку, і яна, нарэшце, выканае сваё прызначэнне з космасу і панажа прыклад гуманнасці іншым народам, што з'яўляецца гістарычнай прэрагатывай нашай цудоўнай радзімы».

Так прэзідэнт Рэйган і яго каманда затуманяваюць сьвятло простага амерыканца — чалавека, які ходзіць у цэмыры. І як гэта ні дзіўна, вельмі часта такі падман знаходзіць свае ахвяры. Звяртаючыся да твораў Марка Твэна, відаць, што і тады, 80 — 90 гадоў назад, існавала такая ж сістэма падману. Ды што гаварыць, сістэма падману ўжо даўно стала ў ЗША дзяржаўнай палітыкай. Прыгадаем твор Марка Твэна, які так і называецца — «Чалавек, які ходзіць у цэмыры». Письменнік прыводзіць словы амерыканскага салдата, які піша аб адной пераможнай бітве на Філіпінах: «Жывым мы не пакінулі ні аднаго. Раненых

прынанчвалі штыкамі». Канечне, афіцыйная прапаганда падала амерыканскае ўварванне на Філіпіны, як гераічную падаўгу. А што робіць цяпер амерыканская прапаганда і сам прэзідэнт Рэйган? Як і сто гадоў назад, узнісць да неба амерыканскія баявы дух і амерыканскі гераізм і... разам з тым беспардонна хлусяць.

Вось чаму і сёння, асабліва пасля бруднай вайны ў В'етнаме, пасля варварскай агрэсіі ЗША супраць безабароннай Грэнады, пасля разбойнай бамбардзіроўкі лівійскіх гарадоў, пасля размяшчэння ў Еўропе ядзернай зброі надзвычай востра гучыць сатыра Марка Твэна: «Факты, аб якіх мы расказалі, могуць здацца вам падазронамі, але гэта не так. Сапраўды, мы лгалі, але з высокіх мерыванняў. Сапраўды, мы паступалі вераломна, але толькі для таго, каб з'янага зла нарадзілася сапраўднае дабро. Сапраўды, мы знішчылі падмануты даверлівы народ, мы прадалі слабых, безабаронных людзей, якія шумалі ў нас апору; мы сцерлі з твару зямлі рэспубліку, якая была заснавана на прынцыпах справядлівасці, розуму і парадку; мы ўсадзілі нож у спіну саюзніку і ралі апляху сваёму госцю... мы прымуслілі нашых юнакоў узяць у рукі зганьбаваную зброю і пайсці на разбой пад сцягам, якога ніхто і ніхто не ведаў; мы запыталі гонар Амерыкі, і цяпер увесь свет глядзіць на нас з пагардай. — Але ўсё гэта відзе да лепшага. Усё гэта нам добра вядома... Супакойцеся, усё ў поўным парадку!».

Вінтар ВЯЛЕСЬКА.

УВАГА — КОНКУРС!

Праўленне рэспубліканскага Савета добраахвотнага таварыства барацьбы за цвярозасць, санктарыяты праўлення Саюза пісьменнікаў БССР прынялі пастанову аб правядзенні конкурсу на лепшы твор на тэму барацьбы супраць п'янства і алкагалізму. Адна з важнейшых задач конкурсу — актыўнае выкарыстанне мастацкага слова ў барацьбе супраць п'янства і алкагалізму.

На конкурс прадстаўляюцца творы ўсіх жанраў (друкаваныя ў перыядыцы апошняга часу і недрукаваныя). Уздзельнічаць у конкурсе могуць усе жадаючыя. Галоўны крытэрыў твораў, якія падаюцца на конкурс, — высокі мастацкі і ідэяна-палітычны ўзровень.

Рэспубліканскі конкурс праводзіцца з 1 лютага 1987 года па 31 снежня 1987 года. Вынікі конкурсу падводзіцца ў студзені-лютым 1988 года.

Для заахвочвання аўтараў лепшых твораў — пераможцаў рэспубліканскага конкурсу — устанавіваюцца грошавыя прэміі: адна першая — 700 руб., дзве другія — 800 руб., тры трэція — 750 руб., тры заахвочвальныя — 300 руб. Лепшыя творы рэспубліканскага конкурсу будуць рэкамендаваны для выдання на Беларусімі тэлебачання і радыё, для друку ў рэспубліканскіх газетах і часопісах.

Фінансаванне рэспубліканскага конкурсу праводзіцца ў межах асігнаванняў, якія вылучаны па адпаведнай смеце рэспубліканскага Савета добраахвотнага таварыства барацьбы за цвярозасць.

Творы на конкурс дасылаюцца ў 3-х экзэмплярах на адрас рэспубліканскага Савета добраахвотнага таварыства барацьбы за цвярозасць (220034, Мінск, вул. 3. Бядулі, 6), або ў Саюз пісьменнікаў БССР 220034, Мінск, вул. Фрунзе, 5).

Саюз пісьменнікаў БССР выказвае глыбокае спачуванне пісьменніку Георгію Шыловічу з прычыны напаткаўшага яго гора — смерці МАЦІ.

Саюз пісьменнікаў БССР глыбока смуткуе з прычыны смерці Удзельніцы беларускай літаратуры Кузьмы Чорнага — Свєраноўскай Рэвекі Ізраілеўны і выказвае спачуванне родным і бліжнім нябожчыцы.

Нядаўна ў Віцебску адначасова працавалі чатыры фотавыстаўкі—з гэтым жыхары горада сустрэліся ўпершыню.

Самая аператыўная, таму і самая маленькая выстаўка складзена са здымкаў М. Шмерлінга — рэпартажных імгненняў аб наведванні А. Вазнясенскім Віцебска. Экспазіцыя

зад, сёння можа здацца нават банальным. Аднак і ў гэтым напрамку быў зроблены прынцыповы адбор: усё тое, што захавала каштоўнасць, засталася ў экспазіцыі.

Гледачы маюць магчымасць не толькі ацаніць выстаўку як з'яву фатаграфічнай творчасці, але і пра-

АДКРЫЦЦІ ЧАТЫРОХ ЭКСПАЗІЦЫЙ

пазіцыя неаднастайная: яна дапоўнена не толькі вершамі паэта, але і здымкамі старадаўніх будынкаў горада.

У кінатэатры «Беларусь» трымаў справядзачу І. Барсукоў. Займаецца фотасправай больш за дваццаць гадоў, але так сустрэўся з гледачамі ўпершыню. Шкада, што аўтару не хапае пакуль што строгасці ў адборы твораў. Але ж галоўнае тое, што адкрыцці ў яго ёсць, а значыць і мастацтва бачыць — здольнасць выплывіць з факта вобраз — яму ўжо падручна.

Дзве выстаўкі арганізаваў фотаклуб «Віцьба». Гледачам прапанавана больш як 150 работ, выкананых за 20 гадоў. Першая выстаўка размешчана побач з танцавальнай залай моладзі і атрымала назву «Маладым пра маладых». Характэрная рыса экспазіцыі — імкненне і маладых і сталых аматараў як бы незнарок падштурхнуць наведвальнікаў танцзала да роздуму над сапраўднымі і ўяўнымі каштоўнасцямі.

Другая выстаўка клуба больш складаная па сваёй структуры і па магчымасці яе ацэнкі гледачом. Згадзіцеся: тое, што было адкрыццём (ці проста творчым пошукам) 20 гадоў на-

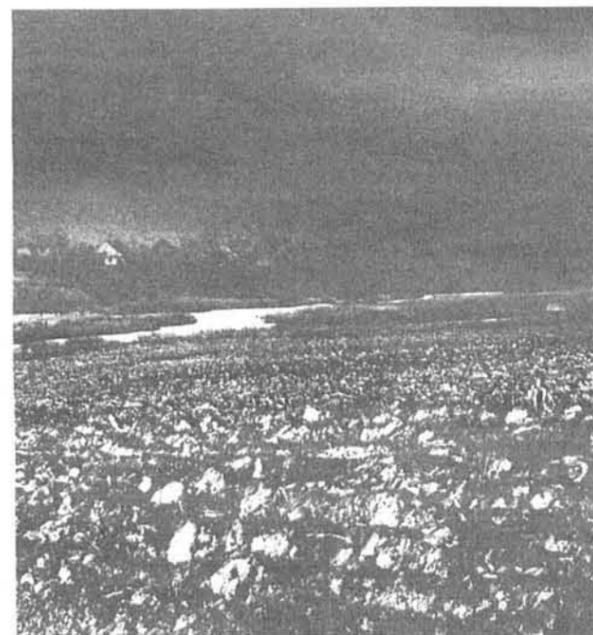
сачыць за шляхам развіцця фотаклуба праз развіццё майстэрства і вобразнага бачання яго ўдзельнікаў. Старэйшым аўтарам — якія былі нават заснавальнікамі клуба — сёння за пяцьдзесят, а самаму малодшаму няма і шаснаццаці. Бачна, як аўтары рознага ўзросту сцвярджаюць агульную думку: калектыўна не цяжка мужнець і маладзец разам, а ў выніку — паспяхова рэсці.

Шкада, што горад да гэтага часу не мае адпаведнай выставачнай залы, што прыкметна змяншае магчымасці стварэння якасных і большых экспазіцый. Аднак гэта не б'янтэжыць фотаклубаўцаў: ужо цяпер рыхтуюцца дзве сваядзейныя калекцыі твораў. Адна з іх — агульна-рэспубліканскага плана — будзе размешчана ў залах адноўленага ГДК. Другая — пад умоўнай назвай «Спадчына» — з'явіцца часткай абласной фотавыстаўкі ў рамках II Усеагульнага фестывалю народнай творчасці. Рыхтуюцца таксама і калекцыя для ўдзелу ў сёлетняй рэспубліканскай выстаўцы.

Г. БЕЛІЦКІ,
старшы метадыст
Віцебскага абласнога
навукова-метадычнага
цэнтра,
мастацкі кіраўнік
фотаклуба «Віцьба».

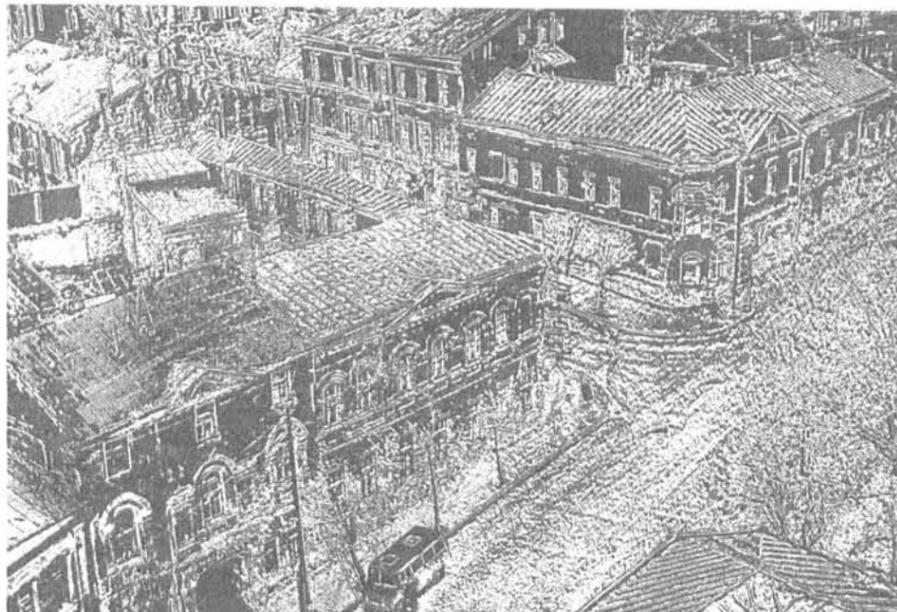
В. БАЗАН. Прозвішча.

І. БАРСУКОЎ. Беларускі пейзаж.

І. ЛЕПІН. Восень.

М. ШМЕРЛІНГ. Стары Віцебск.

3 6 ПА 12 КРАСАВІКА

7 красавіка, 15.40

ФЕСТИВАЛЬ МАСТАЦТВАУ «МІНСКАЯ ВЯСНА».

Канцэрт Мінскага камернага аркестра.

8 красавіка, 15.55

«СПАДЧЫНА».

Лідскі заман-помнік старажытнага дойлідства XIV стагоддзя. Пра яго гісторыю і аднаўленне вядучы размову мастак Р. Сіціца і археолаг А. Трусаў.

8 красавіка, 18.15

ФЕСТИВАЛЬ МАСТАЦТВАУ «МІНСКАЯ ВЯСНА».

Канцэрт ансамбля народнай музыкі «Свята».

8 красавіка, 21.45

Ю. НАГІБІН. «БАБСКАЕ ЦАРСТВА».

Спектакль Дзяржаўнага рускага драматычнага тэатра БССР імя Горкага.

Уступнае слова галоўнага рэжысёра тэатра В. Маслюка.

9 красавіка, 18.15

КАНЦЭРТ ФЕСТИВАЛЮ «МІНСКАЯ ВЯСНА».

У ім прымаюць удзел вядучыя мастацкія калектывы Беларускага тэлебачання і радыё — сімфанічны аркестр (мастацкі кіраўнік — заслужаны артыст БССР Б. Райскі) і хор (мастацкі кіраўнік — народны артыст БССР В. Роўда).

Салісты — Л. Каспорская, Л. Івашкоў, П. Рыздзігер, В. Равуцкая.

10 красавіка, 19.50

ПАКАЗВАЕ ВІЦЕБСК. ЛІТАРАТУРНА-МАСТАЦКІ ЧАСОПІС «ДЗВІНА».

Жыве ў Талачыне мастак І. Тухто. Вы пабываеце ў яго майстэрні, пазнаёміцеся з работамі.

Талачынскі народны тэатр у гэтым годзе будзе святкаваць сарагадовы юбілей. Раскажа пра свой тэатр — рэжысёр С. Васільева.

Адзін са старэйшых кінааматараў вобласці А. Шнэйдэр імкнецца найбольш парабягна адлюстраваць падзеі талачынскай зямлі. Так складался ініцыя «Талачын», фільм «40-я вясна Перамогі», кіназамалёўка пра Касмачоўскае возера.

І на заканчэнне — сустрэча з паэтэсай Я. Мальчэўскай.

11 красавіка, 13.05

СЛОВА — ПАЭЗІЯ.

Свае вершы чытае С. Панізнік.

11 красавіка, 13.20

«КАЛІ ІМГНЕННЕ Я СНАЖУ...»

Тэлеспектакль паводле трагедыі Гёте «Фаўст» у ілюстрацыях А. Кашкурэвіча.

Ролі выконваюць: А. Падабед, У. Шэлястаў.

11 красавіка, 17.55

П. ЧАЙКОУСКІ. «ДЗІЦЯЧЫ АЛЬБОМ».

Выконвае піяністка В. Гарнастаева.

11 красавіка, 18.50

«ТВОРЧЫЯ ПАРТРЭТЫ».

Перадача прысвечана 85-годдзю з дня нараджэння народнага артыста БССР П. С. Малчанава. У ёй прымаюць удзел народная артыстка рэспублікі З. Браварская, заслужаны артыст БССР А. Рыньковіч, Г. Талмачова, В. Лебедзеў, артыстка З. Белыхвосцін.

11 красавіка, 22.50

«СУСТРЭНЕМЯ ПАСЛЯ АДЗІНАЦЦАЦІ».

Музычная праграма з удзелам П. Надзь і вакальна-інструментальнага ансамбля «Індыга» (Чэхаславакія).

12 красавіка, 14.20

«МУЗЫКА МАЕЙ РЭСПУБЛІКІ».

Канцэрт з камерных твораў І. Лучанка. Творы для фартэпіяна, аргана, цымбал, вакальныя творы на вершы беларускіх паэтаў М. Танка, А. Куляшова, П. Панчанкі. Э. Агняцвет, паэтаў Н. Бараташвілі, С. Капуціян, Р. Гамзатава, струнны квартэт кампазітара.

У канцэрце прымаюць удзел струнны квартэт Саюза кампазітараў БССР, артысты С. Данілюк, В. Спорабагатаў, М. Жылюк, І. Краснадубскі, Л. Умова, Л. Малышава, І. Шуміліна, К. Шараў, А. Прыходзька і іншыя...

12 красавіка, 19.50

У НЯДЗЕЛЮ ВЕЧЕРАМ.

Сустрэчы з латышскім ансамблем «Лівы», «Пярнас», «Турайдас роза».

«Літаратура і искусство» — орган Міністэрства культуры і правлення Саюза пісателёў БССР, Мінск. На беларускай мове.

«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць раз на тыдзень, па пятніцах.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Індэкс 63856 П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
АТ 02107 М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

АДРАС РЭДАКЦЫІ: 220600, ГСП, Мінск, вул. Захарова, 19.

ТЭЛЕФОНЫ: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 33-25-25, адказнага сакратара — 33-19-85, аддзела крытыкі і бібліяграфіі — 33-22-04, аддзела публіцыстыкі і нарыса — 33-19-65, аддзела прозы і паэзіі — 33-22-04, аддзела культуры і выяўленчага мастацтва — 33-24-62, аддзела тэатра, кіно і тэлебачання — 33-21-53, аддзела музыкі — 33-21-53, аддзела пісьмаў — 33-24-62, аддзела інфармацыі — 33-24-62, аддзела мастацкага афармлення і фотаілюстрацый — 33-44-04, 33-24-62, карэктарскай — 32-20-64, бухгалтэры — 23-73-37.

Матэрыялы прымаюцца надрукавання на машыны (праз два інтэрвалы). Рукапісы рэдакцыя не вяртае.

Галоўны рэдактар Анатоль ВЯРЦІНСКІ.

Рэдакцыйная калегія:

Заір АЗГУР, Аляксандр АСПЕНКА, Анатоль БУТЭВІЧ, Уладзімір ГІЛЕП, Мікола ГІЛЬ (нам. галоўнага рэдактара), Уладзімір ГНІЛАМЕДАЎ, Лілія ДАВІДОВІЧ, Міхась ДРЫНЕУСКІ, Аляксандр ЖУК, Галіна КАРЖАНЕУСКАЯ, Ігар ЛУЧАНОК, Уладзімір НЯКЛЯЕУ, Нічыпар ПАШКЕВІЧ, Барыс САЧАНКА, Юрась СВІРКА, Уладзімір СТАЛЬМАШОНАК, Рычард СМОЛЬСКІ, Віктар ТУРАЎ.

Адказны сакратар Пятро СУШКО.